W19063-BW

Evaluatie Crisisbeheersing Watertekort 2018

Rapport procesevaluatie

Berenschot

Peter van Zanten
Annette de Boer
Marrit Kamphorst
Lisa van Langen

ARCADIS Design & Consultancy for natural and built assets

Nanda 't Lam
Arjen Koomen
Rianne Boks

2 april 2019

1. Inleiding 4
2. Onderzoeksmethodologie 5
2.1 Algemeen 5
2.1.1 Feiten, meningen en beoordeling 5
2.1.2 Evalueren om te leren 5
2.2 Onderzoeksactiviteiten 5
2.2.1 Evaluatiekader 5
2.2.2 Documentstudie en feitenrelaas 5
2.2.3 Enquête 6
2.2.4 Interviews 7
2.2.5 Reconstructie en voorlopige analyse 7
2.2.6 Evaluatiebijeenkomsten 8
2.2.7 Analyse en afronding 8
3. Werking crisisorganisatie volgens plannen en procedures 9
3.1 Inleiding 9
3.2 Inrichting crisisorganisatie waterverdeling en droogte 9
3.3 Op- en afschaling 11
3.4 Informatiemanagement 13
3.5 Oordeels- en besluitvorming 15
3.6 Crisiscommunicatie 17
4. Beknopte reconstructie 19
4.1 Inleiding 19
4.2 Samenwerking 19
4.3 Op- en afschaling 20
4.4 Informatiemanagement en crisiscommunicatie 23
4.5 Oordeels- en besluitvorming 25
5. Bevindingen 30
5.1 Algemeen 30
5.2 Op- en afschaling 32
5.3 Informatiemanagement 34
5.4 Oordeels- en besluitvorming 39
5.5 Crisiscommunicatie 45
5.6 Samenwerking 48
6. Conclusies en aanbevelingen 52
6.1 Conclusies 52
6.2 Aanbevelingen 52

Bijlage 1: Onderzoeksvraag 55
Bijlage 2: Afkortingen 56
Bijlage 3: Geraadpleegde documenten 59
Bijlage 4: Steekproef enquête 64
Bijlage 5: Gesprekspartners interviews 66
Bijlage 6: Aanwezigen evaluatiebijeenkomsten 67
Bijlage 7: Reconstructie watertekort 2018 69
Bijlage 8: Belangrijkste maatregelen MTW 98
Bijlage 9: Enquêteresultaten 100
Bijlage 10: Feitenrelaas 101

1. Inleiding

Nederland kent bijna ieder jaar in de zomer een periode van droogte. De aanvoer van water door de Rijn en Maas neemt dan af en er verdampt meer water dan dat er neerslag valt. In geval van droogte en een (dreigend) watertekort wordt een landelijke crisisorganisatie ingericht. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, waarin afspraken over de rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken crisispartners zijn vastgelegd rond informatie-uitwisseling, afstemming over pers- en publiekscommunicatie en over adviezen en maatregelen.

Sinds begin juli 2018 was er sprake van een (dreigend) watertekort. In eerste aanleg begon de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) met de communicatie van droogteberichten. Vanaf 2 augustus 2018 is er sprake van een feitelijk watertekort en zijn de verschillende ketenpartners (interdepartementaal) opgeschaald.

Diverse partijen in de keten van crisisbeheersing hebben de wens uitgesproken om de crisisbeheersing watertekort 2018 te evalueren. Ook in de Tweede Kamer is aangedrongen op deze evaluatie. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft Berenschot en Arcadis opdracht gegeven om deze evaluatie uit te voeren. Daarbij is aangegeven dat de evaluatie gericht moet zijn op een reconstructie van de gebeurtenissen en de samenwerking tussen alle betrokken partijen én op de voor een dergelijke crisissituatie ingerichte overleg- en besluitvormingsstructuur, zoals onder andere vastgelegd in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte. De evaluatie heeft daarmee het karakter van een procesevaluatie van de landelijke crisisorganisatie.

De periode die onderzocht wordt, loopt van de dag waarop de LCW voor het seizoen 2018 de eerste Droogtemonitor uitgaf (10 april 2018) tot en met 27 september 2018, het moment dat het Managementteam Watertekorten (MTW) besluit om af te schalen van niveau 2 (oranje) (feitelijk watertekort) naar niveau 1 (geel) (dreigend watertekort).

Doel van de evaluatie is aan de hand van het functioneren van de crisisorganisatie te bezien of verbeteringen/aanpassingen nodig zijn in de samenwerking tussen de betrokken partijen en in het bijzonder in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte.

De beleidsvelden die geraakt werden door deze crisis zijn: waterkwantiteit, waterkwaliteit, binnenvaart, drinkwater, industrie, landbouw, energie, recreatie en natuur. De uitgewerkte onderzoeksvragen zijn opgenomen in bijlage 1.

Naar aanleiding van het watertekort werkt een aantal betrokken partijen aan plannen, maatregelen en onderzoeksvragen voor de langere termijn. Dit gebeurt onder andere in het Deltaprogramma (Bestuurlijk Platform Zoetwater) en bij de door IenW/Directoraat-generaal Water en Bodem (DGWB) ingerichte Beleidstafel Droogte. Deze lange termijnvraagstukken zijn geen onderdeel van de evaluatie.

2. Onderzoeksmethodologie

2.1 Algemeen

2.1.1 Feiten, meningen en beoordeling

In situaties waarbij verschillende organisatieonderdelen met elkaar samenwerken, is soms sprake van uiteenlopende belangen. In een dergelijke context is het van belang om een scherp onderscheid te maken tussen feiten en meningen. Tijdens de evaluatie is daarom specifiek aandacht besteed aan het verzamelen en beschrijven van relevante feiten. Dit door relevante documentatie te bestuderen en feitelijke informatie bij onze gesprekspartners op te vragen. Op basis hiervan is een feitenrelaas samengesteld en het verloop van het watertekort gereconstrueerd. Het onderzoeksteam analyseerde vervolgens de reconstructie, waarbij werd nagegaan of het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte was gevolgd, om zo tot een onafhankelijk oordeel te komen over het verloop van de crisisbeheersing en aanbevelingen te formuleren om deze te optimaliseren.

2.1.2 Evalueren om te leren

Bij de opzet en uitvoering van de evaluatie is in het achterhoofd gehouden wat ermee beoogd werd: leren en verbeteren. Dat betekent dat in (groeps)interviews en in interactieve evaluatiebijeenkomsten met betrokkenen actief is gezocht naar verbeterpunten voor de toekomst.

Leren van een evaluatie is gediend met een rapportage die ingaat op wat er geleerd kan worden van de gehanteerde handelwijze. Deze eindrapportage is daarom opgesteld op basis van de principes van het ‘blame free reporting’: de bevindingen hebben betrekking op het systeem als geheel en zijn niet terug te voeren op afzonderlijke individuen binnen de verschillende organisaties. In deze rapportage komen verschillende afkortingen voor, die in bijlage 2 worden toegelicht.

2.2 Onderzoeksactiviteiten

2.2.1 Evaluatiekader

Op grond van de onderzoeksvragen en het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte stelde het onderzoeksteam een evaluatiekader op. Na afstemming met de opdrachtgever werd het evaluatiekader gebruikt als basis voor de interviewleidraden en de enquête. Ook bracht het focus in de analyse door het onderzoeksteam.

2.2.2 Documentstudie en feitenrelaas

In een documentstudie werd beschikbare documentatie rondom het watertekort bestudeerd. Het betrof documenten zoals:

- Attenderingsberichten van het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing (DCC) van het Ministerie van IenW.
- Droogtemonitoren, uitgebracht door de LCW.
- Verslagen van alle overleg- en besluitvormingsstructuren die tijdens de onderzoeksperiode hebben gefunctioneerd (LCW, MTW, Voorbereidingsgroep crisisbeheersing IenW, regionale droogteoverleggen (RDO’en), de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb), het Informatieteam (IT) en het Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO)).
- Feitelijke beschrijvingen in deelevaluaties en feitenrelazen van betrokken organisaties.

Een volledig overzicht van geraadpleegde documenten is opgenomen in bijlage 3.

Op basis van de documentatiestudie werd het concept feitenrelaas opgesteld. Hierin werden de activiteiten van betrokken stakeholders weergegeven in de tijd, met vermelding van de bron. Het concept feitenrelaas werd voor schriftelijke commentaar voorgelegd aan de begeleidingscommissie en de klankbordgroep. Op basis van hun reactie werden onjuistheden in het feitenrelaas gecorrigeerd. Het feitenrelaas is te vinden in bijlage 10.

2.2.3 Enquête

Er is een online enquête ingezet om in korte tijd informatie te verzamelen bij de vele betrokkenen bij de crisisbeheersing. De enquête richtte zich op het krijgen van een algemeen beeld over het verloop van de crisisbeheersing. Het biedt daarnaast inzicht in de belangrijkste thema's en dilemma's die als input dienen voor de interactieve evaluatiebijeenkomsten.

In de enquête is met voornamelijk korte, gesloten (85) en enkele (3) open vragen gereflecteerd op de te onderzoeken kritische processen in de crisisbeheersing: *op- en afschaling, informatiemanagement, besluitvorming, crisiscommunicatie en samenwerking.* Afhankelijk van de rol en betrokkenheid van de respondenten bij de overleggen werd hen alle of een deel van de vragen gesteld. Hoewel dit buiten de scope van de evaluatie valt[1], is er op het onderdeel op- en afschaling ook gevraagd naar de beoordeling van de afschaling naar niveau 0 (groen). De verwachting was dat respondenten deze afbakening in de tijd niet scherp voor ogen hadden bij de beantwoording van de vraag. Door naar beide momenten van afschalen te vragen is dit effect in de beoordeling zoveel mogelijk voorkomen.

De enquête is in concept voor schriftelijk commentaar voorgelegd aan de begeleidingscommissie. Na verwerking van dit commentaar is de enquête uitgezet onder de meest betrokken personen van het MTW, de LCW, de RDO'en en de droogtecontactpersonen van de waterschappen. Daarnaast zijn ook (droogte)medewerkers van Rijkswaterstaat, waterschappen, provincies aangeschreven, evenals vertegenwoordigers van koepel- en brancheorganisaties op het gebied van drinkwater, landbouw, industrie en energie, natuur en recreatie.

Voor het samenstellen van de beoogde respondenten zijn de volgende stappen gezet.

- Het Ministerie van IenW leverde de personen van het MTW, de LCW en RDO'en en ICCb aan.
- Deze lijst is aangevuld met personen uit het contactenbestand van Rijkswaterstaat ten behoeve van haar Gebruikersonderzoek Waterberichtgeving. Hiervoor is goedkeuring van de eigenaar van dit bestand verkregen.
- De personen die zijn geïnterviewd, zijn niet meegenomen in de steekproef voor de enquête.

De enquête is geprogrammeerd via *Google Forms application* en vervolgens getest door enkele personen binnen en buiten het projectteam en de begeleidingsgroep. Na een aankondiging van de enquête door het ministerie per e-mail is de enquête per mail uitgezet. De enquête heeft van 28 januari 2019 tot en met 10 februari 2019 open gestaan. Na de eerste week is er een herinneringsverzoek naar alle beoogde respondenten verzonden.

De enquêteresultaten zijn in Excel geanalyseerd. Daarbij zijn geen statistische analyses uitgevoerd. Wel zijn de steekproef en respondenten gekenschetst om uitspraken te kunnen doen over de betrouwbaarheid van de resultaten. De analyse vond plaats per kritisch proces, in aansluiting op de resultaten vanuit de (groeps)interviews en de evaluatiebijeenkomsten.

De (ruwe) uitkomsten van de enquête zijn weergegeven in bijlage 9.

2.2.3.1 Kenschets steekproef en respons

De enquête is verstuurd naar 445 personen (zie Tabel 1). Van hen waren 222 personen betrokken in de landelijke crisisorganisatie en waren 96 belanghebbenden afkomstig van publieke en maatschappelijke partijen. In totaal waren er 225 respondenten; een respons van 51%. De respons ligt voor respondenten uit de landelijke crisisorganisatie enigszins hoger (68%) dan de respons voor aangeschrevenen van publieke en maatschappelijke

[1] Na 27 september 2018 werd afgeschaald naar niveau 0 (groen).

partijen (68%). Daarmee geven de enquêteresultaten een representatief en betrouwbaar beeld van wat er leeft binnen de crisisorganisatie. De resultaten van de populatie belanghebbenden van publieke en maatschappelijke partijen geven slechts een indicatief beeld. De werkelijke omvang van die doelgroep is namelijk niet bekend.

Tabel 1: Overzicht van de steekproef: omvang doelgroepen en aantal respondenten. De categorie 'overig' bestaat grotendeels uit personen werkzaam bij veiligheidsregio's en kennisinstellingen (KNMI en Deltares).

	Omvang steekproef	**Aantal respondenten**	**Percentage respondenten**
Crisisorganisatie	**222**	**150**	**68%**
Rijkswaterstaat	114	58	51%
Ministerie IenW	30	20	67%
Waterschappen	73	52	71%
Provincies	30	20	67%
Andere ministeries (ICCb[2])	34	11	32%
Overig	**68**	**41**	**60%**
Totaal	**445**	**225**	**50%**

Een overzicht van de overige kenmerken van de steekproef (verdeling regio's en belanghebbende partijen) is te vinden in bijlage 4.

2.2.4 Interviews

In aanvulling op de documentstudie interviewde het onderzoeksteam een beperkt aantal sleutelfunctionarissen en belanghebbenden van maatschappelijke partijen over het verloop van de landelijke crisisbeheersing. Hiertoe werden twee interviewleidraden opgesteld, één voor interviews met sleutelfunctionarissen en één voor groepsinterviews met belanghebbenden.

Met de uitvoering van verdiepende interviews met sleutelfunctionarissen werd inzicht verkregen in de belangrijkste thema's en dilemma's die speelden. Vervolgens werden zeven groepsinterviews gehouden met belanghebbenden van publieke en maatschappelijke partijen op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit, binnenvaart, drinkwater, industrie en energie, landbouw, recreatie en natuur. In de groepsinterviews werd aan de hand van de crisisprocessen geïnventariseerd wat belanghebbenden als knelpunten en verbeterpunten in de landelijke crisisbeheersing zagen.

In bijlage 5 is aangegeven welke sleutelfunctionarissen en belanghebbenden van publieke en maatschappelijke partijen zijn geïnterviewd.

2.2.5 Reconstructie en voorlopige analyse

Het feitenrelaas, aangevuld met de output uit de enquête en verdiepende (groeps)interviews, vormde de basis voor de reconstructie van de gebeurtenissen tijdens het watertekort 2018. De reconstructie werd opgesteld om een beschrijvende weergave van de werkelijkheid te geven, waarbij de feiten met elkaar in verband worden gebracht tot een samenvallende reeks handelingen en voorvallen. De reconstructie werd vervolgens gebruikt om

[2] De ministeries Algemene Zaken, Defensie, Economische Zaken en Klimaat, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Justitie en Veiligheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn vertegenwoordigd in het ICCb.

inzicht te krijgen in wat zich had afgespeeld en om de feiten en meningen in samenhang te analyseren aan de hand van het evaluatiekader.

2.2.6 Evaluatiebijeenkomsten

De reconstructie en de voorlopige analyse werden in evaluatiebijeenkomsten aan betrokkenen voorgelegd. Hiermee werd de reconstructie getoetst en de voorlopige analyse aangevuld. Ook werden in deze evaluatiebijeenkomsten leerpunten verzameld.

In totaal werden zeven interactieve evaluatiebijeenkomsten georganiseerd: zes regionale en één landelijke bijeenkomst. Gekozen werd voor regionale evaluatiebijeenkomsten om inzicht te krijgen in de verschillende leer- en verbeterpunten in de verschillende regio's en om een gedeeld beeld te vormen van de crisisbeheersing.

Voor elke regionale bijeenkomst vormden de deelnemers van het RDO de kern. Hiernaast waren regionale vertegenwoordigers van organisaties op het gebied van binnenvaart, drinkwater, industrie/energie, landbouw, recreatie en natuur uitgenodigd. Voor de landelijke bijeenkomst werden betrokkenen bij de crisisorganisatie op landelijk niveau uitgenodigd. Deelnemende organisaties van de regionale bijeenkomsten en de landelijke bijeenkomst zijn weergegeven in bijlage 6.

2.2.7 Analyse en afronding

De definitieve analyse vond plaats op basis van de verzamelde gegevens in relatie tot vastgelegde procedures en werkwijzen in hand- en draaiboeken. Deze verzamelde gegevens (reconstructie, enquête, interviews, evaluatiebijeenkomsten, eerder gedane evaluaties) dienden als input voor de opgestelde bevindingen. Op basis van de bevindingen zijn vervolgens conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan. De rapportage over de evaluatie werd in concept voorgelegd aan de begeleidingscommissie en de klankbordgroep. Het eindrapport werd vervolgens aangeboden aan de opdrachtgever, de Secretaris-Generaal van IenW.

3. Werking crisisorganisatie volgens plannen en procedures

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van hoe de crisisorganisatie zou moeten functioneren volgens hand- en draaiboeken. Per kritisch proces wordt toegelicht wat de plannen en procedures over dit kritische proces beschrijven. Daarbij is gekeken naar de volgende documenten: Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, Handboek Crisisbeheersing IenW, en Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming.

3.2 Inrichting crisisorganisatie waterverdeling en droogte

Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte beschrijft welke crisisteams en partijen samenwerken binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte en hoe de verbinding is met de nationale crisisstructuur (zoals ook beschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming). Deze inrichting is schematisch weergegeven in figuur 1. In aanvulling hierop staat in het Handboek Crisisbeheersing van IenW beschreven hoe de crisisorganisatie binnen het departement eruit ziet en hoe dit zich verhoudt tot de crisiskolom waterverdeling en droogte. Dit houdt in dat het MTW functioneert als een bijzondere Coördinatiegroep (CG)[3], die wordt ondersteund door de Voorbereidingsgroep (VG). Deze zaken samen vormen de inrichting van de gehele crisisorganisatie die betrokken is bij waterverdeling en droogte.

[3] HBJZ ontbreekt in het organisatieschema van het huidige Draaiboek Waterverdeling en Droogte voor wat betreft de samenstelling van het MTW, hoewel HBJZ in een (bijzondere) Coördinatiegroep vertegenwoordigd is.

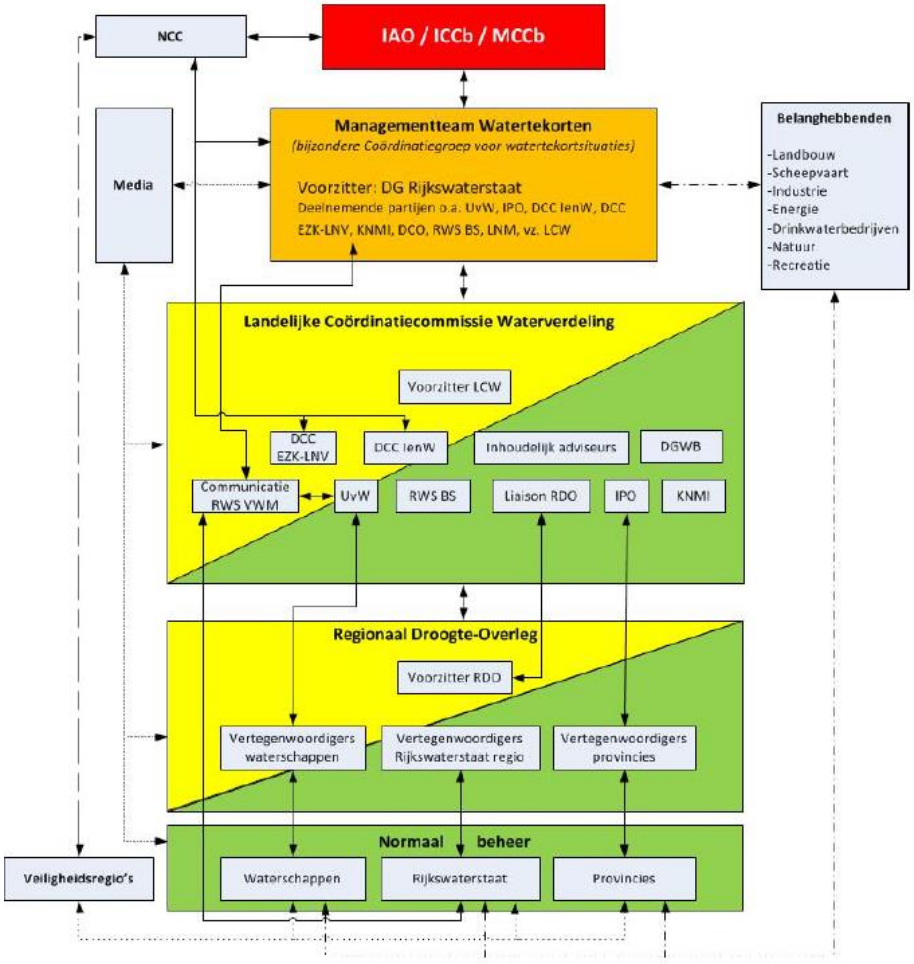

Figuur 1: Inrichting crisisorganisatie waterverdeling en droogte, volgens het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte (groen = actief in niveau 0, geel = actief in niveau 1, oranje = actief in niveau 2, rood = actief in niveau 3)

De verdere invulling van de samenwerking tussen de betrokken partijen wordt in de hand- en draaiboeken beschreven aan de hand van andere kritische processen zoals op- en afschaling en informatiemanagement. Specifieke plannen en procedures voor samenwerking ontbreken in de hand- en draaiboeken. Wel wordt in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte genoemd dat 'bij watertekorten en droogte veel belang wordt gehecht aan de samenwerking binnen de waterkolom, om tot goede en breed gedragen besluitvorming te komen'.

In het Handboek Crisisbeheersing IenW komt aan de orde dat het DCC-IenW om verschillende redenen kan adviseren over het al dan niet toepassen van (delen van) de crisisorganisatie, onder andere als samenwerking nodig is met netwerkpartners buiten het Ministerie van IenW. Daarnaast is beschreven dat er een modelconvenant is opgesteld, als landelijke, uniforme basis om regionale samenwerkingsafspraken tussen RWS, de waterschappen en de veiligheidsregio's bij een ramp of crisis vast te leggen.

Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming beschrijft dat 'de inrichting en samenstelling van de onderdelen van de nationale crisisorganisatie van het begin af aan zijn gefocust op een intensieve samenwerking en afstemming met het netwerk van de betrokken publieke en private partners met als doel relevante kennis en expertise te verankeren binnen de nationale crisisstructuur'.

3.3 Op- en afschaling

3.3.1 Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte

Onderscheid tussen informatieve en operationele opschaling

Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte maakt onderscheid tussen informatieve en operationele opschaling. Informatieve opschaling wordt omschreven als 'de toename van de mate van informatie-uitwisseling, als een of meer criteria voor het volgende niveau dreigen te worden overschreden'. Volgens het draaiboek besluit de verantwoordelijke voor het volgende niveau op basis van die informatie of operationele opschaling nodig is. Met betrekking tot afschaling geldt het omgekeerde proces, waarbij in het draaiboek steeds wordt benoemd dat kan worden afgeschaald als niet meer aan de criteria voor opschaling wordt voldaan en de verwachting is dat dit niet binnen een week zal veranderen. In het draaiboek is een aantal relevante indicatoren beschreven die op elk niveau worden gemonitord en die verder zijn geoperationaliseerd in opschalingscriteria. Hierbij wordt de kanttekening gemaakt dat er grensgevallen denkbaar zijn waarin, ondanks dat aan de criteria wordt voldaan, kan worden besloten om de op- of afschaling uit te stellen of in afgeslankte vorm uit te voeren.

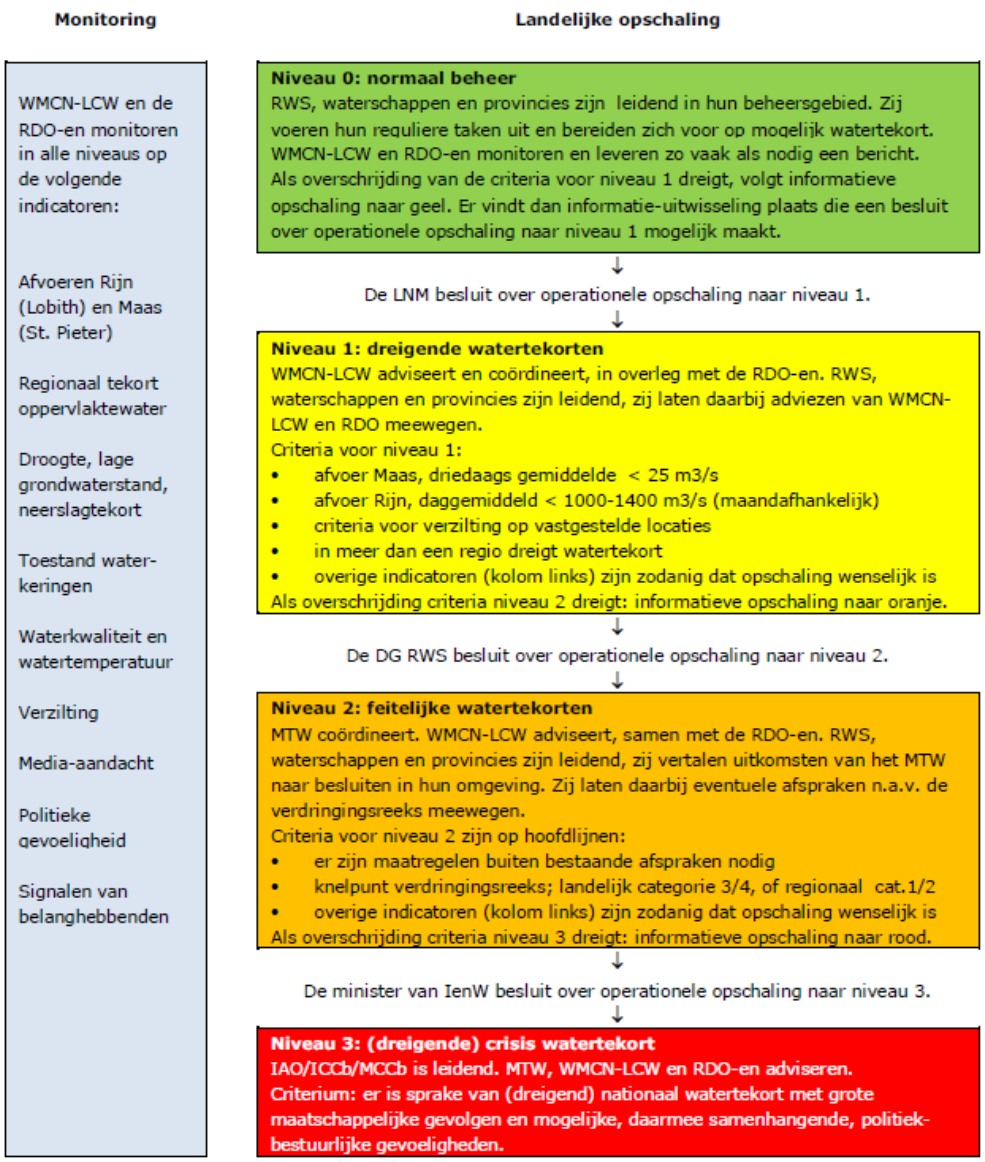

Figuur 2: Indicatoren en opschalingscriteria, Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, 2018.

Vier niveaus voor opschaling

Het draaiboek beschrijft vier niveaus voor opschaling in de crisiskolom waterverdeling en droogte: niveau 0 (groen) – normaal beheer, niveau 1 (geel) – dreigende watertekorten, niveau 2 (oranje) – feitelijke watertekorten en niveau 3 (rood) – (dreigende) crisis watertekort. De verschillende opschalingsniveaus en de bijbehorende indicatoren en opschalingscriteria zijn weergegeven in figuur 2.

Afstemming en advisering over opschaling

In niveau 0 (groen) dienen de regionale onderdelen van Rijkswaterstaat (RWS), waterschappen en de provincies het RDO en de crisispartners in het RDO (en in het geval van de waterschappen de Unie van Waterschappen (UvW) te informeren over de opschaling van de eigen crisisorganisatie. Water Management Centrum Nederland-Rivieren (WMCN-Rivieren) en WMCN-Waterkamer informeren de LCW als de getalsmatige opschalingscriteria voor niveau 1 (geel) naderen (dit betreft de wateraanvoer in de rivieren, chloridegehalte en watertemperatuur). In niveau 1 (geel) stemmen de RDO'en de opschaling van het RDO af met de LCW. De LCW kan de Landelijk Netwerk Manager (LNM) adviseren over opschaling naar niveau 1 (geel). Daarbij beschrijft het draaiboek dat de LCW de volgende taken heeft: het afstemmen van de opschaling en het proces met de UvW en het informeren van alle crisispartners over de opschaling. Indien opschaling naar niveau 2 (oranje) dreigt, dient de LCW de LNM te verzoeken overleg te plegen met belanghebbenden over de situatie. Zowel de LCW als de LNM heeft een adviserende rol in de opschaling naar niveau 2 (oranje). Met betrekking tot opschaling naar niveau 3 (rood) beschrijft het handboek dat het DCC-IenW dit afstemt met het Nationaal Crisis Centrum (NCC) en dat de directeur-generaal RWS (DG RWS) de minister van IenW hierover adviseert.

3.3.2 Handboek Crisisbeheersing IenW

In het Handboek Crisisbeheersing IenW wordt beschreven dat bij IenW bepaalde (informatieve) opschalingscriteria worden gehanteerd voor het gebruik van de crisisorganisatie. Daarbij worden departementale opschalingsniveaus onderscheiden.

De departementale opschalingsniveaus betreffen de VG en de CG. Volgens het handboek kan het (fungerend) hoofd van het DCC-IenW opschalen naar een VG wanneer 'een grote of meer complexe crisis een gecoördineerde aanpak nodig heeft'. De voorzitter van de VG adviseert de DG RWS of de meest betrokken DG om op te schalen naar een CG als 'de knelpunten het mandaat van de VG overstijgen'. Ook beschrijft het handboek dat het DCC-IenW het NCC kan verzoeken om een interdepartementaal overleg bijeen te roepen 'als blijkt dat meerdere departementen betrokken zijn bij een incident'.

Het MTW staat in het handboek beschreven als een specifiek opschalingsniveau en wordt als bijzondere CG beschouwd. Volgens het handboek wordt het MTW geactiveerd wanneer de waterbeheerders de bestaande afspraken over de waterverdeling niet meer kunnen nakomen. De LCW wordt beschouwd als een Expertteam Water, dat op basis van een beoordeling van de situatie kan adviseren tot opschaling. Volgens het handboek vindt opschaling naar een (dreigende) crisissituatie plaats als de watertekorten zo groot dreigen te worden dat op landelijke schaal onvoldoende water beschikbaar is voor de economische functies of als er regionale tekorten dreigen voor maatschappelijke belangen.

3.3.3 Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming beschrijft dat afhankelijk van de aard en omvang van situaties, incidenten en gebeurtenissen horizontale en/of verticale opschaling kan plaatsvinden, wat inhoudt dat meerdere organisaties kunnen worden ingezet. Opschaling naar de nationale crisisstructuur vindt plaats in een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn, of bij een andere situatie waarbij van een grote maatschappelijke impact sprake is of kan zijn. Coördinatie en besluitvorming op ambtelijk niveau vinden plaats via de ICCb. Wanneer coördinatie en besluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau gewenst is, kan verder worden opgeschaald naar de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb).

3.4 Informatiemanagement

3.4.1 Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte

Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte beschrijft de rollen en taken van de verschillende crisisteams en betrokkenen op het gebied van informatiemanagement per opschalingsniveau. Hierbij geldt dat de taken op een hoger niveau steeds aanvullend zijn op de taken van het lagere niveau.

Niveau 0 (groen)

Op het gebied van informatiemanagement geldt in niveau 0 (groen) dat de RDO'en (en de crisispartners in de RDO'en) input aanleveren voor de Droogtemonitor indien de LCW erom vraagt. De UvW levert input voor de kernboodschap van de Droogtemonitor. Vanaf niveau 0 (groen) zijn de RDO'en verantwoordelijk voor de informatie-uitwisseling tussen de RWS-regio's, waterschappen, provincies en het RDO over ontwikkelingen, mogelijke knelpunten en genomen maatregelen. Indien nodig informeren deze partijen de veiligheidsregio.

De LCW stelt volgens het draaiboek tijdens niveau 0 (groen) een Droogtemonitor op indien de situatie daar aanleiding toe geeft. De Droogtemonitor wordt verspreid via websites en per mail en bevat de volgende zaken:

- De landelijke communicatieboodschap/kernboodschap.
- Relevante weerinformatie voor Nederland en de stroomgebieden van de Maas en de Rijn (actueel en verwacht).
- Relevante waterstands- en afvoerinformatie (actueel en verwacht).
- Overzicht van de effecten van de verwachte waterstanden.
- Een beeld op hoofdlijnen van de watervraag versus het aanbod.
- Een beeld van de grondwatersituatie.
- Beeld van de situatie in de RDO'en.
- Relevante gegevens over waterkwaliteit (chloride, zwemwater, watertemperatuur).
- Overzicht van de genomen maatregelen.
- Conclusie (overall duiding situatie).
- Datum verschijnen volgende Droogtemonitor.
- Figuren en kaarten.
- Colofon met contactgegevens.
- Format RDO-beeld in de bijlage bij de Droogtemonitor voor waterprofessionals.

Naast het opstellen van de Droogtemonitor dient de LCW contacten te onderhouden met crisispartners en informatie uit te wisselen. Specifiek wordt genoemd dat de LCW de RDO'en en de handhavers van RWS informeert als de watertemperatuur bij Lobith (Rijn) of Eijsden (Maas) de 23°C overschrijdt.

Het DCC-IenW heeft vanaf niveau 0 (groen) de taak om op procesniveau de informatie-uitwisseling binnen het Ministerie van IenW en tussen IenW en andere departementen te bewaken. Het DCC Economische Zaken en Klimaat (EZK)/Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) informeert vanaf niveau 0 (groen) de LCW en het DCC-IenW over relevante crisismeldingen.

Niveau 1 (geel)

Vanaf niveau 1 (geel) voorzien de RDO'en de crisispartners binnen het RDO van procesinformatie rondom opschaling (melding dat RDO actief is, aanleiding en proces). Daarnaast geeft het RDO berichten en adviezen van de LCW door aan zijn crisispartners, waaronder ook het verzoek aan de waterbeheerders om de 'sitrap' ten behoeve van de Droogtemonitor in te vullen. Ten slotte dient het RDO onderling (met zijn crisispartners) en met de LCW af te stemmen wie contact opneemt met belanghebbenden. Richting de LCW voorzien de RDO'en in de vergaderverslagen van het RDO, sturen zij de verzamelde sitraps met een totaalbeeld van het RDO-gebied door

en informeren zij over maatregelen en adviezen (waaronder knelpunten in het watersysteem). Het draaiboek beschrijft ook dat de RDO'en een liaison afvaardigen naar de vergaderingen van de LCW.

In niveau 1 (geel) verspreidt de LCW, volgens het draaiboek, minimaal één keer in de twee weken een Droogtemonitor en voorziet zij alle crisispartners van procesinformatie over opschaling (richting de RDO'en wordt specifiek benoemd dat het gaat om melding dat de LCW actief is, aanleiding en proces). Ten behoeve van de Droogtemonitor neemt de LCW kennis van de ingevulde sitraps en vraagt zij eventueel om toelichting. Daarnaast vraagt de LCW haar partners Interprovinciaal Overleg (IPO), DCC-IenW, DCC-EZK en DGWB om in hun netwerk na te gaan of er relevante zaken spelen. De LCW maakt op basis van de beschikbare informatie een gedetailleerd beeld voor de LNM en de DG RWS. Het vergaderverslag van de LCW wordt gedeeld met alle crisispartners. De LCW informeert het DCC-IenW over communicatie en adviezen aan de DG RWS. Indien nodig dient de LCW het contact met belanghebbenden af te stemmen met het DCC EZK-LNV.

Vanaf niveau 1 (geel) voorziet de UvW volgens het draaiboek de waterschappen van de totale 'sitrap' en adviezen van de LCW. Het IPO stuurt deze adviezen van de LCW aan de provincies.

Het DCC-IenW stemt vanaf niveau 1 (geel) af met de LCW over het contact met de drinkwaterbedrijven. Daarnaast informeert het de DG RWS over de (dreigende) situatie van watertekort en droogte en stemt het eventuele informatievoorziening richting de minister van IenW af met RWS Bestuursstaf (BS) en DGWB. Ook informeert het DCC-IenW het NCC over het activeren van de LCW en voorziet het NCC van de Droogtemonitor. Het DCC EZK-LNV informeert de LCW vanaf niveau 1 (geel) over signalen over de leveringszekerheid van TenneT (die zij opvraagt bij TenneT). Daarnaast stemt zij contact met belanghebbenden af met de LCW en het DCC-IenW. Ten slotte voorziet DCC EZK-LNV het DCC-IenW van informatie over onder andere het droogtebeeld en de situatie bij belanghebbenden.

Niveau 2 (oranje)

Aanvullend op de taken met betrekking tot informatievoorziening tijdens niveau 1 (geel) beschrijft het draaiboek dat de RDO'en in niveau 2 (oranje) de uitkomsten van het MTW melden aan de crisispartners binnen het RDO. Richting de LCW voorzien de RDO'en in een beeld van de categorieën waarop in de regio de verdringingsreeks wordt toegepast en de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de uitkomsten van het MTW.

In niveau 2 (oranje) dient de LCW minimaal één keer per week een Droogtemonitor te verspreiden. Daarnaast heeft de LCW de taak om de RDO'en te informeren over de uitkomsten van het MTW. Indien gevraagd, vaardigt de LCW een liaison af naar het MTW.

Vanaf niveau 2 (oranje) voorzien de UvW en het IPO de waterschappen en provincies van de uitkomsten van het MTW.

Het DCC-IenW informeert het NCC over het activeren van het MTW. Vanaf niveau 2 (oranje) wordt het NCC door het DCC-IenW en het DCC EZK-LNV voorzien van de departementale beelden van IenW en EZK-LNV. Volgens het draaiboek stemmen DCC-IenW en DCC EZK-LNV onderling af over de informatievoorziening richting het NCC. Indien gevraagd, vaardigen de ministeries van EZK en LNV een liaison af naar het MTW. Het DCC EZK-LNV informeert het MTW over het departementale beeld en stemt het contact met belanghebbenden af in het MTW.

Niveau 3 (rood)

Aanvullend op de taken met betrekking tot informatiemanagement tijdens niveau 0 (groen), 1 en 2, beschrijft het draaiboek dat de RDO'en in niveau 3 (rood) de uitkomsten van IAO, ICCb en MCCb melden aan de crisispartners binnen het RDO. De RDO'en ontvangen deze informatie op hun beurt vanuit de LCW. Richting de LCW voorzien de RDO'en in een beeld van de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de uitkomsten van IAO, ICCb en MCCb. De LCW ondersteunt, indien gevraagd, IAO, ICCb en MCCb door een liaison af te vaardigen.

In niveau 3 (rood) voorzien de UvW en het IPO de waterschappen en provincies van de uitkomsten van IAO, ICCb en MCCb.

Het DCC-IenW informeert de crisispartners binnen en buiten het Ministerie van IenW over het departementaal beeld van IenW en ondersteunt het NCC bij het informeren van IAO, ICCb en MCCb.

3.4.2 Handboek Crisisbeheersing IenW

Het Handboek Crisisbeheersing IenW wijst het DCC-IenW aan als coördinator van de informatie-uitwisseling binnen het Ministerie van IenW tijdens een (dreigende) crisis. Ook de informatie-uitwisseling met de politieke en ambtelijke top van IenW is belegd bij het DCC-IenW. Als er geen sprake is van departementale opschaling, informeert het DCC-IenW netwerkpartners en de eigen politieke en ambtelijke top door middel van informatieberichten. Als er wel sprake is van departementale opschaling, werkt het DCC met attenderingsberichten.

In het handboek is beschreven dat het DCC-IenW voor de eigen interne informatie-uitwisseling gebruikmaakt van de Integrale Crisis Advieswebsite (ICAweb) en daarnaast (al dan niet via rechtstreekse toegang) van onder andere Infraweb en LCMS als informatiebron; dit ten behoeve van netcentrisch werken[4].

3.4.3 Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

In het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming is beschreven dat het NCC als knooppunt van en voor het informatiemanagement op nationaal niveau fungeert. Daarmee is het NCC het 'single point of contact' voor het Rijk en informeert het betrokken ministeries, het betrokken lokaal en/of regionaal bevoegd gezag en overige betrokken partijen vanaf het moment dat één van de onderdelen van de nationale crisisstructuur actief is. Hierbij wordt de kanttekening gemaakt dat ministeries zelf de diensten en sectoren die onder hun verantwoordelijkheid vallen informeren. Het NCC verzorgt het (inter)nationale beeld van de situatie, waarbij het informatiemanagement netcentrisch is ingericht.

3.5 Oordeels- en besluitvorming

3.5.1 Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte

Niveau 0 (groen)

In niveau 0 (groen) zijn RWS, de waterschappen en de provincies leidend in hun eigen beheersgebied. Het draaiboek beschrijft dat de RDO'en en de LCW wederzijds gevraagd en ongevraagd adviseren.

Niveau 1 (geel)

Ook in niveau 1 (geel) zijn RWS, de waterschappen en de provincies leidend in hun eigen beheersgebied en wegen daarin adviezen van het RDO en de LCW mee. De crisispartners in het RDO melden knelpunten in de uitvoering van het waterbeheer aan het RDO (en de waterschappen en provincies ook aan UvW en IPO). Maatregelen worden onderling of via het RDO afgestemd. De RDO'en adviseren de crisispartners binnen het RDO en de LCW over maatregelen.

De LCW coördineert op haar beurt de maatregelen tussen de verschillende RDO'en en adviseert indien nodig over de waterverdeling in en uit de rijkswateren. De RDO'en vertalen de adviezen van de LCW naar de eigen regio en

[4] Netcentrisch werken houdt in dat binnen een netwerk van interne en externe betrokkenen informatie wordt uitgewisseld. Dan geldt 1) Er wordt centraal een actueel situatiebeeld onderhouden, bestaand uit een multidisciplinaire managementsamenvatting en geografisch beeld van alle beschikbare informatie, 2) Het actuele situatiebeeld is voor alle betrokken netwerkpartners een middel om oordelen te vormen en beslissingen te nemen, 3) Er wordt regie gevoerd over de informatiebeelden. Dit betekent dat iemand continu het overzicht houdt en kan beoordelen of er sprake is van tegenstrijdige, onjuiste, incomplete of onduidelijke informatie.

monitoren de uitwerking van de adviezen van het RDO en de LCW. Ook melden zij, net als de UvW en het IPO, eventuele knelpunten en bezwaren van crisispartners tegen de adviezen van de LCW bij de LCW. Naast de input vanuit de regio's ontvangt de LCW input en advies van de DGWB over politieke, bestuurlijke en/of beleidsknelpunten. Verder kan de LCW, indien gevraagd, worden geadviseerd door het DCC EZK-LNV.

In niveau 1 (geel) wordt de DG RWS ondersteund en geadviseerd door het DCC-IenW en de LCW.

Niveau 2 (oranje)

Ook in niveau 2 (oranje) blijven RWS, de waterschappen en de provincies leidend in hun eigen beheersgebied. In dit geval coördineert het MTW. Het MTW wordt geadviseerd door de LCW, samen met de RDO'en. Zij duiden de gevolgen van de situatie en geven het MTW advies over te nemen maatregelen en de effecten daarvan. De voorzitter van het MTW neemt in de rol van DG RWS besluiten over de verdeling van rijkswateren. De leden van het MTW dienen de gemaakte afspraken te vertalen naar besluiten in de eigen omgeving. Ook de RDO'en vertalen de uitkomsten van het MTW naar besluiten in de eigen regio, waarbij eventuele afspraken met betrekking tot de verdringingsreeks worden meegenomen. Vanaf niveau 2 (oranje) wordt landelijk de verdringingsreeks toegepast als kader voor keuzes over de verdeling van schaars water. De LCW adviseert op nationaal niveau over de toepassing van de verdringingsreeks en de RDO'en doen dit op regionaal niveau. Op regionaal niveau kan binnen categorie 3 en 4 van de verdringingsreeks een nadere prioritering bestaan.

De uitwerking van de uitkomsten van het MTW wordt door de RDO'en, de LCW, de UvW en het IPO gemonitord. Eventuele bezwaren van crisispartners/achterban tegen uitkomsten van het MTW worden door de RDO'en, de UvW, het IPO en DGWB gemeld bij de LCW (en daarnaast melden UvW, IPO en DGWB die ook bij het MTW).

Niveau 3 (rood)

Vanaf niveau 3 (rood) zijn RWS, de waterschappen en de provincies niet langer leidend in hun eigen beheersgebied, maar neemt de nationale crisisstructuur (IAO/ICCb/MCCb) de leiding over. De advisering richting IAO, ICCb en MCCb loopt via de RDO'en naar de LCW, naar het MTW, naar het IAO en/of de ICCb. Indien het IAO actief is, zal het de ICCb adviseren. De ICCb adviseert op haar beurt de MCCb. Besluitvorming vindt op ministerieel niveau plaats. De RDO'en vertalen de uitkomsten van het IAO, de ICCb en de MCCb naar de eigen regio.

De uitwerking van de uitkomsten van het IAO/ICCb/MCCb worden door de RDO'en, de LCW, het MTW, de UvW en het IPO gemonitord. Eventuele bezwaren van crisispartners/achterban tegen uitkomsten van het IAO/ICCb/MCCb worden door de RDO'en, de UvW, het MTW, IPO en DGWB gemeld bij de LCW (en daarnaast melden UvW, IPO en DGWB die ook bij het MTW).

3.5.2 Handboek Crisisbeheersing IenW

In het Handboek Crisisbeheersing van IenW is beschreven dat de VG de crisisbesluitvorming voor de CG voorbereidt met scenario's en een handelingsperspectief. Daarnaast adviseert de VG de politieke en ambtelijke top van het ministerie en signaleert zij knelpunten. De leden van de CG nemen besluiten die van invloed zijn op het beleid van het ministerie of die grote financiële gevolgen hebben. Het handboek beschrijft daarnaast dat het MTW fungeert als adviesorgaan van de DG RWS, om een integrale beleidsafweging te kunnen maken van mogelijke maatregelen. Ten behoeve van de integrale beleidsafweging zijn verschillende beleidsterreinen van IenW en ook andere partijen zoals het Ministerie van EZK en het NCC vertegenwoordigd in het MTW. De DG RWS neemt als landelijk watermanager besluiten over de maatregelen, waarbij zij besluiten eventueel kan voorleggen aan de minister van IenW. De LCW adviseert in een (dreigende) crisissituatie de DG RWS (als voorzitter van het MTW) over een verdeling van het beschikbare rijkswater onder de betrokken partijen die van dit water afhankelijk zijn. De LCW heeft daarmee formeel een adviserende en geen besluitvormende rol. Uiteindelijk besluit de DG RWS of de adviezen van de LCW worden overgenomen en uitgevoerd.

3.5.3 Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming beschrijft dat het Rijk, afhankelijk van het verloop van de situatie, verschillende rollen kan vervullen (een combinatie van rollen is ook mogelijk):

- Faciliteren: het ondersteunen van de autoriteiten in de algemene keten (gemeente, veiligheidsregio, provincie) of functionele keten (waterschap, (vitale) sector).
- Richting geven: het geven van een dringend advies aan de betrokken autoriteiten, met name gericht op het bewerkstelligen van een gezamenlijk optreden en/of het verenigen van uiteenlopende belangen van betrokken partijen.
- Sturen: het toepassen van formele bevoegdheden, met als doel het (inter)nationaal belang te waarborgen. Het Rijk neemt in principe de decentrale bevoegdheden niet over, maar geeft kaders voor de inzet hiervan.

Daarnaast beschrijft het handboek dat de ICCb besluiten kan nemen over maatregelen (al dan niet op advies van het IAO) en daarnaast de MCCb en/of andere overheden adviseert over de coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen en de politieke consequenties hiervan. De MCCb zorgt, indien nodig, op politiek-bestuurlijk niveau voor coördinatie en besluitvorming. De besluiten van de MCCb vormen het kader voor de uitvoering van de besluiten door betrokken publieke en private partijen.

3.6 Crisiscommunicatie

3.6.1 Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte

Niveau 0 (groen)

Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte beschrijft dat de LCW vanaf niveau 0 (groen) landelijke informatie voor pers- en publiekscommunicatie verzorgt. Ook zoekt de LCW hierover, wanneer nodig, afstemming met de RWS-regio's, de waterschappen, de UvW, de provincies, RWS BS en de Directie Communicatie (DCO).

Niveau 1 (geel)

De crisispartners binnen het RDO dienen vanaf niveau 1 (geel) pers- en publiekscommunicatie, waar nodig, onderling of via het RDO af te stemmen. De waterschappen en de provincies stemmen de communicatie naar pers en publiek ook af met respectievelijk de UvW en het IPO. De vertegenwoordigers van RWS, de waterschappen en de provincies in het RDO zijn verantwoordelijk voor de afstemming tussen het RDO en de eigen organisatie met betrekking tot crisiscommunicatie.

Over de pers- en publiekscommunicatie vindt ook afstemming plaats tussen de RDO'en en de LCW. Ook het KNMI, de UvW, DGWB, het DCC EZK-LNV en het IPO stemmen hierover af met de LCW. De UvW en het IPO sturen hierbij, waar nodig, ook de eigen persberichten en die van de waterschappen en provincies door naar de LCW. De LCW informeert op haar beurt RWS BS en DCO over communicatie vanuit de LCW naar pers en publiek en stemt deze waar nodig af.

Niveau 2 (oranje)

In aanvulling op de afspraken die het landelijk draaiboek beschrijft voor niveau 0 (groen) en 1, stemt de LCW vanaf niveau 2 (oranje) alle communicatie naar pers en publiek af met RWS BS en/of DCO.

Niveau 3 (rood)

In het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte zijn geen aanvullende afspraken beschreven met betrekking tot de crisiscommunicatie vanaf niveau 3 (rood).

3.6.2 Handboek Crisisbeheersing IenW

DCO systeemverantwoordelijk voor crisiscommunicatie binnen IenW

Het Handboek Crisisbeheersing van IenW beschrijft dat DCO binnen het ministerie systeemverantwoordelijk is voor crisiscommunicatie. Afhankelijk van de aard van de crisis en waar de primaire verantwoordelijkheid voor communicatie op dat moment ligt, maakt DCO of een communicatieadviseur/woordvoerder van RWS of een ander onderdeel van IenW deel uit van de basisbezetting van het DCC-IenW. DCO maakt onderscheid tussen instrumentele communicatie (wat de burger direct moet weten), feitelijke communicatie (wat in het kader van de openbaarheid relevant is voor journalistiek en burger) en bestuurlijke communicatie (boodschap van de bewindspersonen). Daarbij staan drie doelen centraal: betekenis geven, schadebeperking en informatievoorziening.

Daarnaast beschrijft het handboek dat de regionale en landelijke onderdelen van RWS, indien nodig, ook aan (regionale) woordvoering doen. Deze woordvoering dient vooraf te worden afgestemd met in ieder geval Communicatie RWS BS en/of DCO. Hierbij wordt aangegeven dat het dan vaak gaat om communicatie die het regionale perspectief overstijgt en/of politiek gevoelig is.

DCO kent drie opschalingsniveaus

Het handboek beschrijft drie opschalingsniveaus voor DCO:

- *Niveau 1 (geel): normale situatie*
  De piketvoorlichter is zowel binnen als buiten kantooruren telefonisch bereikbaar. Indien nodig handelt de piketwoordvoerder in samenspraak met de dossierhouder de woordvoering af.
- *Niveau 2 (oranje): crisissituatie*
  DCO stelt een Rapid Action Team (RAT) in, omdat meer disciplines nodig zijn om de crisis te managen. In het RAT zijn alle disciplines van DCO vertegenwoordigd. Daarnaast is het mogelijk dat communicatieadviseurs van andere onderdelen van IenW aansluiten.
- *Niveau 3 (rood): crisis op beleidsterreinen van meerdere ministeries*
  Er wordt opgeschaald naar niveau 3 (rood) als er sprake is van een interdepartementale crisis. In dat geval coördineert het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC) de crisiscommunicatie. DCO is vertegenwoordigd in het NKC. DCO stelt een Rapid Response Team (RRT) in. Het handboek beschrijft dat indien een crisis de bestuurskern van IenW raakt, DCO deelneemt aan een eventuele VG, al dan niet aangevuld met een woordvoerder.

3.6.3 Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming

Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming beschrijft dat het Rijk crisiscommunicatie kan faciliteren en bijvoorbeeld ook een publieksinformatienummer kan inrichten of als liaison kan optreden tussen regio's. Als het gaat over richting geven aan crisiscommunicatie, stelt het handboek dat het Rijk zorgt voor afgestemde (crisis)communicatie en woordvoeringslijnen. Beleidskaders hiervoor worden bepaald door de ICCb. Indien ondersteuning op het gebied van crisiscommunicatie gewenst is, coördineert het NKC pers- en publieksvoorlichting vanuit de rijksoverheid. Ook adviseert het NKC over de communicatiestrategie. Bij crises in het domein van het Ministerie van IenW wordt het NKC inhoudelijk aangestuurd door de coördinator pers- en publieksvoorlichting van dat ministerie, formeel door de directeur Voorlichting van IenW, en organisatorisch door het hoofd van de Eenheid Communicatie van het NCC.

4. Beknopte reconstructie

4.1 Inleiding

In deze beknopte reconstructie wordt op hoofdlijnen een overzicht gegeven van de feitelijke gebeurtenissen en onderlinge relaties tijdens de periode van droogte in 2018. De scope van het onderzoek loopt van 10 april 2018 tot en met 27 september 2018. Omwille van de omvang van de te onderzoeken periode is ervoor gekozen om in dit hoofdstuk specifiek in te gaan op de feiten rondom de kritische processen die worden onderzocht: samenwerking, op- en afschaling, informatiemanagement, crisiscommunicatie en oordeels- en besluitvorming. Deze reconstructie is bedoeld als een samenvatting van de uitgebreide reconstructie in bijlage 7. In de uitgebreide reconstructie wordt in (deels) chronologische volgorde een overzicht gegeven van alle gebeurtenissen binnen de crisisorganisatie.

4.2 Samenwerking

Figuur 3: Crisisorganisatie tijdens de droogteperiode 2018.

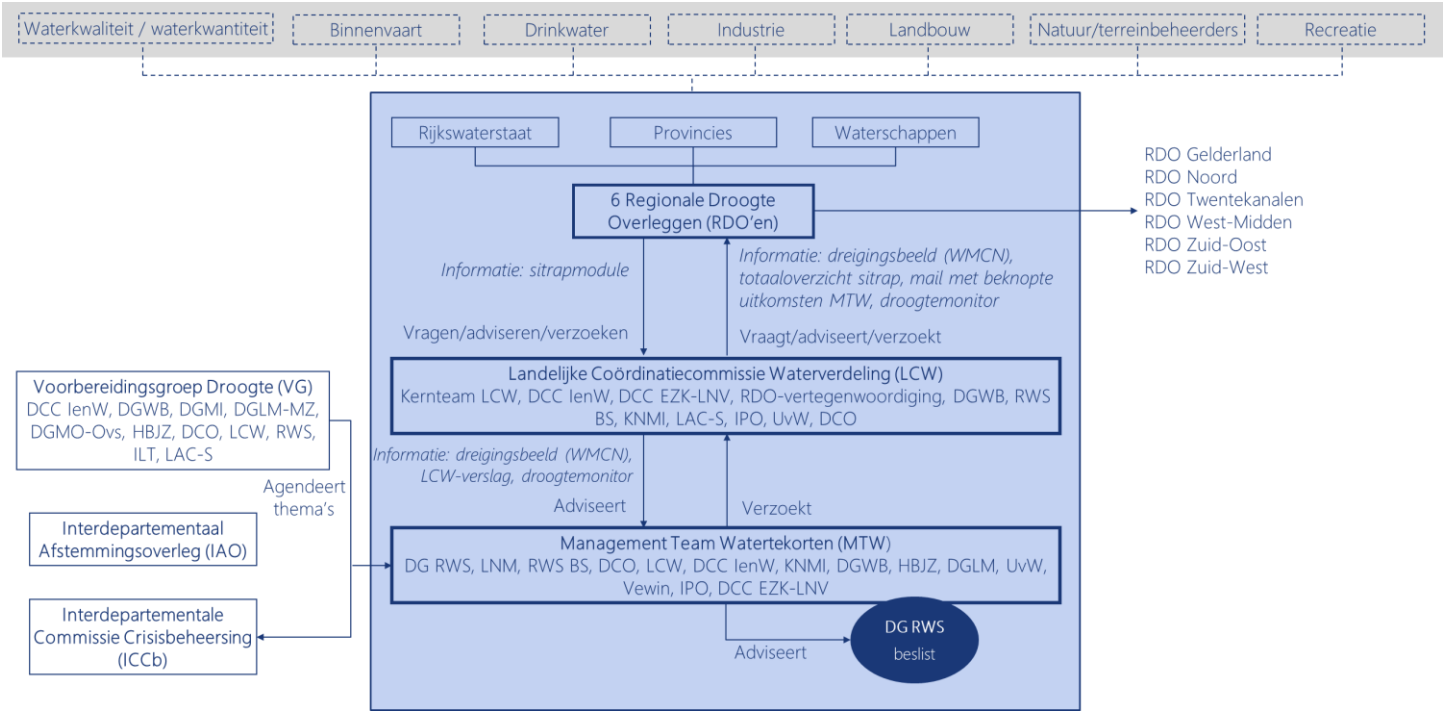

4.2.1 Crisiskolom waterverdeling en droogte

In de periode van watertekort en droogte in 2018 zag de samenwerking binnen en buiten de crisiskolom eruit zoals weergegeven in figuur 3[5]. De crisiskolom waterverdeling en droogte (blauwe kader in figuur 3) bestaat uit drie niveaus, waarvan één op regionaal niveau en twee op landelijk niveau. Nederland is geografisch opgedeeld in zes RDO'en. In de RDO'en zijn Rijkswaterstaat (RWS), de waterschappen en de provincies vertegenwoordigd, in de meeste gevallen onder voorzitterschap van RWS. De RDO'en leveren via de online sitrap-module informatie aan bij de LCW en brengen vragen, verzoeken en adviezen in bij de LCW. De LCW is actief op landelijk niveau. Het kernteam van de LCW (voorzitter, informatiecoördinator, inhoudelijk adviseur, secretaris/adviseur crisisbeheersing en communicatieadviseur) wordt gevormd door RWS. Daarnaast hebben vertegenwoordigers van de RDO'en,

[5] De samenwerking in de crisisorganisatie, zoals weergegeven in figuur 2, betreft de situatie in 2018. Dit betekent dat de samenwerking niet altijd volgens deze weergave zou hoeven verlopen.

RWS BS, het LAC-S, DCO, DGWB, DCC-IenW, DCC EZK-LNV, KNMI, IPO en UvW zitting in de LCW[6]. De LCW voorziet de RDO'en en het MTW van informatie via het dreigingsbeeld (met zaken als meteorologie en aanvoer rivieren), de concept Droogtemonitor en de verslagen (of overzicht met beknopte uitkomsten) van overleggen. Daarnaast legt de LCW vragen, verzoeken en adviezen neer bij de RDO'en en adviseert zij het MTW. Ook het MTW is actief op landelijk niveau. Het MTW wordt voorgezeten door de DG RWS, in de rol van portefeuillehouder crisisbeheersing van het Ministerie van IenW. Daarnaast nemen de Landelijk Netwerkmanager (LNM), RWS BS, DCO, voorzitter LCW, DCC IenW, KNMI, DGWB, HBJZ, DGLM, UvW, het IPO en DCC EZK-LNV deel aan het MTW-overleg. In 2018 nam ook Vewin op uitnodiging deel aan het MTW-overleg. Het MTW informeert de LCW en andere partijen via de vastgestelde Droogtemonitor en geeft daarnaast verzoeken door aan de LCW. Het MTW is een adviserend en coördinerend orgaan.

4.2.2 Algemene kolom IenW en nationale crisisstructuur

Naast de crisiskolom waterverdeling en droogte is ook de Voorbereidingsgroep Droogte (VG) actief tijdens de droogteperiode. De VG Droogte bestaat uit het DCC-IenW, DGWB, DGMI, DGLM-MZ, DGMO-Ovs, HBJZ, DCO, LCW, RWS, ILT en LAC-S. De taak van de VG Droogte is om thema's te agenderen voor het MTW en voor de ICCb. Het IAO houdt tijdens de droogteperiode scenariosessies, waarin zij de bedachte scenario's van de LCW verder uitdenken. De ICCb heeft als doel om elkaar te informeren en eventuele knelpunten te inventariseren.

4.2.3 Belanghebbende partijen

Buiten de crisisorganisatie zijn ook belanghebbende partijen betrokken bij het watertekort. Dit betreft partijen op het gebied van waterkwaliteit en -kwantiteit, binnenvaart, drinkwater, industrie, landbouw, natuur- en terreinbeheerders en recreatie, die te maken hebben met het watertekort en de droogte. Daardoor zijn ze in de droogteperiode betrokkenen. Via verschillende lijnen staan belanghebbende partijen in contact met de crisisorganisatie. De brancheorganisatie voor drinkwaterbedrijven, Vewin, nam in de droogteperiode bijvoorbeeld op uitnodiging deel aan het MTW. Industrie- en energiebedrijven worden vertegenwoordigd door de liaisons van EZK en LNV in de LCW en het MTW. Belanghebbende partijen op het gebied van landbouw, natuur- en terreinbeheerders en binnenvaart worden via respectievelijk de waterschappen, provincies en RWS vertegenwoordigd in de RDO'en. Er zijn geen structurele, omschreven lijnen tussen de belanghebbende partijen en de crisisorganisatie.

4.3 Op- en afschaling

Ieder jaar wordt het droogteseizoen begin april ingeluid met de eerste Droogtemonitor. In 2018 wordt de eerste Droogtemonitor gepubliceerd op 10 april. In de periode dat sprake is van een normale situatie (niveau 0 (groen)), monitoren de RDO'en en de LCW de droogtesituatie in Nederland. Op regionaal niveau nemen RWS, waterschappen, provincies en andere betrokken partijen waar nodig maatregelen. De maanden mei en juni zijn droog, waardoor het neerslagtekort sterk toeneemt. In de tweede Droogtemonitor van 26 juni geeft de LCW aan dat de wateraanvoer nog voldoende is, maar dat Rijkswaterstaat en de waterschappen de gebruikelijke droogtemaatregelen nemen.

[6] Vewin nam ook een keer deel aan een specifiek deel van het LCW-overleg.

Vanaf de tweede week van juli komen RDO'en structureler bij elkaar en vindt de eerste officiële vergadering van de LCW plaats. Op 11 juli besluit de Landelijk Netwerkmanager (LNM) op advies van de LCW op te schalen naar niveau 1 (geel), een dreigend watertekort. Tot en met begin augustus blijft niveau 1 (geel) van kracht. Op 2 augustus besluit de DG RWS op advies van de LCW op te schalen naar niveau 2 (oranje). De periode van feitelijk watertekort duurt tot en met eind september. Op 27 september besluit de DG RWS af te schalen naar niveau 1 (geel).

Figuur 4: Algemene tijdlijn periode droogte en watertekort 2018

Tijdens de droogteperiode worden verschillende adviezen gegeven en besluiten genomen omtrent op- en afschaling. Daarom wordt verder ingezoomd op de gebeurtenissen tijdens niveau 1 (geel) en 2. Een overzicht van het verloop van de op- en afschaling is te vinden in figuur 5 en 6.

Op 11 juli, tijdens de eerste LCW-vergadering, adviseert de LCW aan de LNM om op te schalen naar niveau 1 (geel). Hiervoor worden drie redenen aangedragen: 1) een dreigend watertekort in meer dan één regio, 2) regie op communicatie, 3) bewustwording bij alle organisaties en medewerkers. Op basis van dit advies besluit de LNM tot operationele opschaling naar niveau 1 (geel). Op 18 juli wordt informatief opgeschaald naar niveau 2 (oranje). Het MTW komt namelijk voor een eerste vooroverleg bij elkaar. Het doel van dit MTW-overleg is om de feiten en het informatiebeeld te delen en alvast aandacht te hebben voor de rol van het MTW in het geval van opschaling naar niveau 2 (oranje, feitelijk watertekort). Deze informatieve opschaling houdt stand tot 2 augustus. In de tussentijd geeft de LCW op 25 juli het advies aan het MTW om nog niet op te schalen naar niveau 2 (oranje), zodat iedereen tijd heeft om zich voor te bereiden op het volgende niveau. In vervolg hierop besluit het MTW op 25 juli dat men in niveau 1 (geel) blijft, maar op een kantelpunt zit naar niveau 2 (oranje). Een week later geeft de LCW op 1 augustus het advies aan het MTW om operationeel op te schalen naar niveau 2 (oranje). De redenen hiervoor zijn dat er 1) sprake is van een feitelijk watertekort en deze situatie de komende weken zal aanhouden, 2) er besluiten nodig zijn over waterverdeling, en 3) er grote maatschappelijke aandacht is voor de droogte. Op basis van dit advies wordt op 2 augustus door de DG RWS operationeel opgeschaald naar niveau 2 (oranje) en vindt op dat moment de eerste officiële MTW-vergadering plaats. Parallel aan de informatieve en operationele opschaling naar niveau 2 (oranje) wordt vanaf 31 juli ook informatief opgeschaald naar niveau 3 (rood). De ICCb komt tussen 31 juli en 28 augustus vier keer informerend bij elkaar en het IAO organiseert drie scenariosessies. Daarnaast komt de VG Droogte vanaf 30 juli wekelijks (op één week na) bij elkaar.

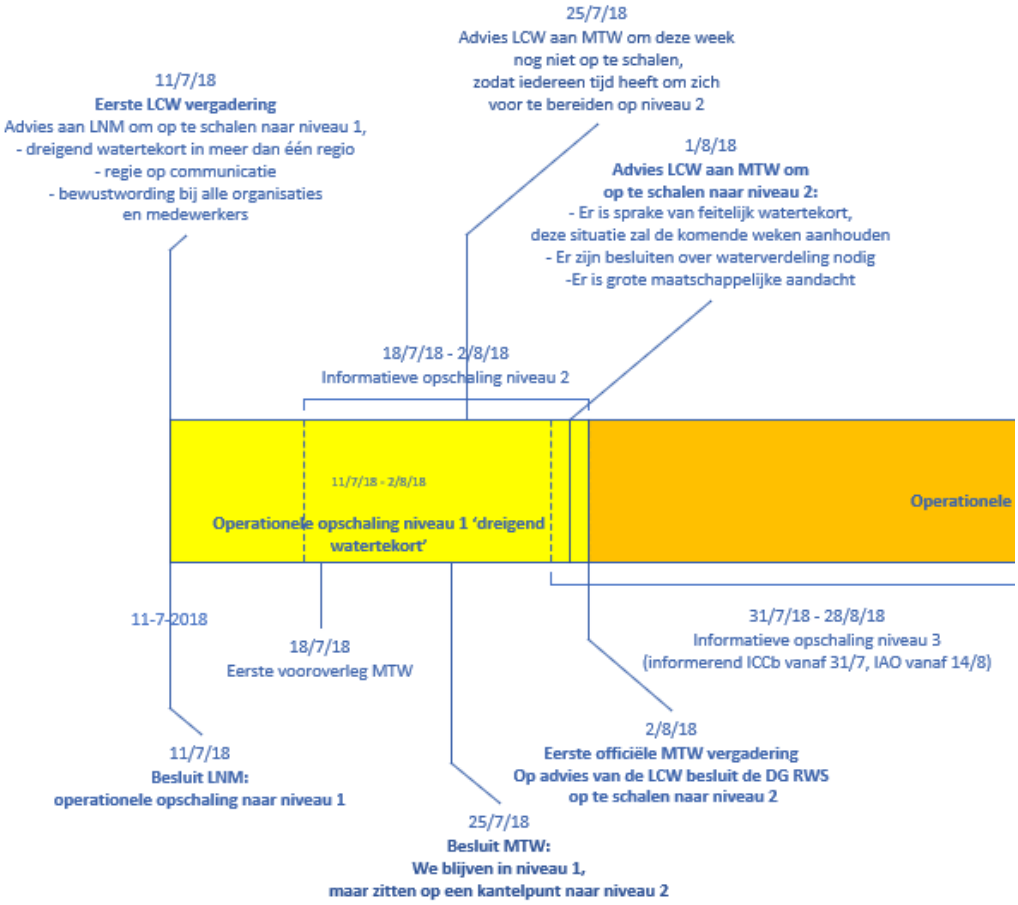

Figuur 5: Verloop op- en afschaling (deel 1)

Op 28 augustus komt de ICCb voor de laatste keer informerend bij elkaar, wat betekent dat er daarna geen sprake meer is van een informatieve opschaling naar niveau 3 (rood). Wel blijft niveau 2 (oranje), feitelijk watertekort, van kracht. Op 12 september bespreekt de LCW dat er op basis van de omstandigheden in het watersysteem geen noodzaak meer is om in niveau 2 (oranje) te blijven, maar dat dit vanuit politiek-bestuurlijk oogpunt wel voorstelbaar is. Het MTW handhaaft op 13 september niveau 2 (oranje). Een week later, op 19 september, adviseert de LCW aan de DG RWS om in niveau 2 (oranje) te blijven, met het oog op het eventuele gebruik van wateraanvoer per schip bij Andijk en de harde westenwind en daaraan gerelateerde verzilting. Weer een week later, op 26 september, adviseert de LCW aan het MTW om af te schalen naar niveau 1 (geel), aangezien er op dat moment landelijk gezien geen feitelijk watertekort meer is. Op 26 september legt de DG RWS het besluit om af te schalen per mail voor aan de leden van het MTW. Een dag later, op 27 september, besluit de DG RWS om officieel af te schalen naar niveau 1 (geel).

Figuur 6: Verloop op- en afschaling (deel 2)

4.4 Informatiemanagement en crisiscommunicatie

Na opschaling naar niveau 2 (oranje) ontstaat er een (relatief) vaste wekelijkse structuur van overleggen in de crisisorganisatie rondom de droogte en het watertekort. Daarbij horen een aantal vaste processen rondom informatiemanagement en crisiscommunicatie. Hoe een gemiddelde week in niveau 2 (oranje) eruitziet, is weergegeven in figuur 7. Het verloop van de overleggen, de informatie-uitwisseling en crisiscommunicatie in niveau 1 (geel) (en een verdere toelichting op niveau 2 (oranje)) is terug te vinden in de uitgebreide reconstructie (zie bijlage 6).

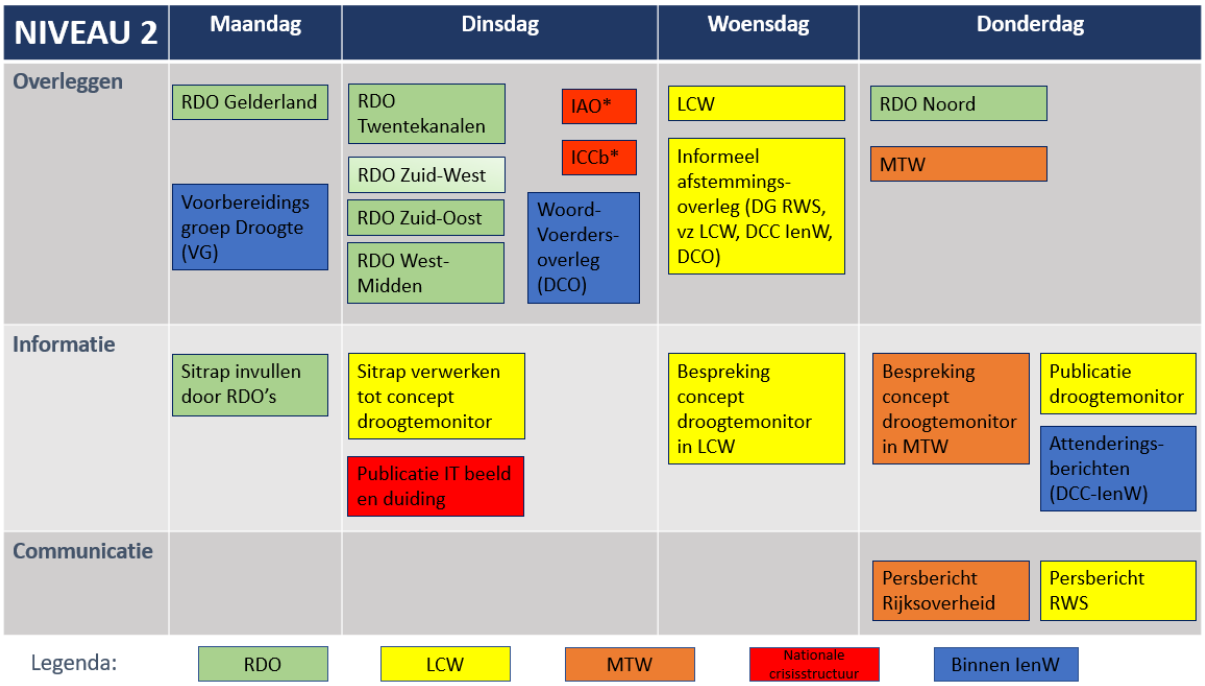

Figuur 7: Overlegstructuur, informatie-uitwisseling en crisiscommunicatie in niveau 2 (oranje).

4.4.1 Overleggen

Iedere maandag (op één week na) komt de VG Droogte bij elkaar. Tijdens deze bijeenkomsten bereidt de VG Droogte het (incidentele en informerende) ICCb van dinsdag en het MTW van donderdag voor. De RDO'en komen op verschillende dagen bij elkaar. RDO Gelderland vergadert op maandag, de RDO'en Twentekanalen (met uitzondering van het laatste overleg op donderdag 13 september), Zuid-Oost en West-Midden komen op dinsdag bij elkaar en RDO Noord op donderdag. RDO Zuid-West komt tijdens de droogteperiode niet fysiek bij elkaar, maar heeft voor afstemming enkel telefonisch contact. Dit gebeurt niet op een vaste dag[7]. De LCW komt iedere woensdag bij elkaar. Na afloop van de LCW-vergadering overleggen de DG RWS, het DCC-IenW, de voorzitter van de LCW en DCO informeel met elkaar over de uitkomsten van de LCW-vergadering en hetgeen hieruit in de vergadering van het MTW moet worden gebracht. Het MTW komt vervolgens op donderdag bij elkaar. Daarnaast vindt er in niveau 2 (oranje) wekelijks op dinsdag, onder aanvoering van DCO, een overleg plaats met een brede groep woordvoerders (van onder andere RWS, KNMI, RIVM, UvW, JenV (NCC), EZK, LNV, Vewin). Naast de vaste overleggen binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte komen ook het IAO en de ICCb (nationale crisisstructuur) in augustus meerdere keren (informerend) bij elkaar.

4.4.2 Informatie-uitwisseling

Informatie wordt tussen de gremia in de crisisorganisatie op verschillende manieren gedeeld. Waterbeheerders vullen iedere maandag een 'sitrap' in, waarin zij een update geven van de stand van zaken in hun regio. Deze sitraps komen terecht bij de LCW en bij andere waterbeheerders in dezelfde regio. Op basis van alle sitraps maakt ieder RDO een samenvatting van het actuele beeld in de eigen regio. Dit beeld wordt vervolgens ook opgestuurd naar de LCW. Op dinsdag verwerkt de LCW alle sitraps in een concept Droogtemonitor ten behoeve van de informatievoorziening over ontwikkelingen in de droogtesituatie voor betrokken partijen. Deze Droogtemonitor wordt op woensdag besproken in de LCW en op donderdag in het MTW. Na duiding en goedkeuring door LCW en MTW wordt de Droogtemonitor op donderdagmiddag gepubliceerd. Naast de Droogtemonitor delen DCC-

[7] Om in de figuur te kunnen aangeven dat RDO Zuid-West wel overleg had, is het overleg van RDO Zuid-West in een lichte kleur op dinsdag toegevoegd.

IenW wekelijks attenderingsberichten breed binnen het Ministerie van IenW. Verder stelt het Informatieteam (IT) voorafgaand aan de IAO en ICCb overleggen een situatiebeeld op. Dit gebeurt in totaal vier keer.

4.4.3 Crisiscommunicatie

In principe wordt er iedere week op donderdag een persbericht verspreid. Op basis van het informele afstemmingsoverleg na de LCW-vergadering gaat DCO op woensdagavond aan de slag met een conceptpersbericht, zodat dit klaarligt voor het MTW. Na bespreking in het MTW publiceert DCO het persbericht namens alle in het MTW vertegenwoordigde partijen op de website van de rijksoverheid. Daarnaast brengt de LCW op donderdagmiddag een nieuwe Droogtemonitor uit en wordt een bijbehorend nieuwsbericht op de website van RWS geplaatst. Ook informeerden de gezamenlijke partijen het algemene publiek en de media met een persbriefing.

4.5 Oordeels- en besluitvorming

Om een beeld te krijgen van hoe adviezen, vragen, verzoeken en besluiten van de overlegorganen in de crisiskolom waterverdeling en droogte in de verschillende gremia op elkaar aansloten, is onderstaand overzicht gemaakt (figuur 8). Daarin wordt weergegeven welke zaken in de verschillende overlegorganen op grond van beraadslagingen in een ander overlegorgaan worden besproken. De figuur kan als volgt worden begrepen: in de kolom 'RDO > LCW' is te lezen welke vragen/verzoeken/adviezen vanuit de RDO'en worden gesteld aan de LCW. In de kolom 'LCW > RDO' is te lezen wat vanuit de LCW naar het RDO wordt gestuurd. De kolom 'Adviezen LCW > MTW' geeft aan welke adviezen de LCW meegeeft aan het MTW, onder andere op basis van de zaken die de RDO'en aan de LCW hebben meegegeven. In de laatste kolom 'Adviezen/besluiten MTW' ligt de focus op in hoeverre de adviezen van de LCW worden overgenomen door het MTW en welke aanvullende maatregelen het MTW neemt.

Door het schema van links naar rechts te lezen, is te zien in hoeverre zaken vanuit het RDO terechtkomen bij respectievelijk de LCW en het MTW. Andersom kan bekeken worden in hoeverre de adviezen en besluiten van respectievelijk de LCW en het MTW terugkomen bij de RDO'en.

N.B. Onderstaand overzicht is, vanwege de omvang van het aantal besproken zaken, voor de kolommen 'RDO > LCW' en 'LCW > RDO' niet uitputtend. In het feitenrelaas (bijlage 10) zijn alle maatregelen en adviezen van de RDO'en en de LCW te vinden. Voor de volledigheid hebben we daarnaast in bijlage 8 een overzicht opgenomen, waarin de belangrijkste besluiten en maatregelen van het MTW zijn uitgeschreven.

Periode	RDO > LCW	LCW		Adviezen/besluiten MTW
		LCW > RDO	Adviezen LCW > MTW	
9 t/m 15 juli	*West-Midden*: LCW aanhaken voor communicatie over samenhangend pakket van informatie		N.v.t	N.v.t.

16 t/m 22 juli	*Noord*: Naar aanleiding van vragen LCW over aansluiten drinkwaterbedrijven en beeld creëren van onherstelbare natuurschade: - Waternet lid van RDO Noord, PWN aangehaakt. - Provincies geven info over onherstelbare natuurschade door via waterschappen. *West-Midden*: Verschillende vragen worden aan LCW gesteld: 1. Waar houdt het mandaat van de regionale waterbeheerders op en waar begint het mandaat via de LCW/MTW-lijn? 2. Kan het beeld van de LCW wat realistischer?	Aan RDO'en: KWA en waterinlaatsysteem (WIS) van Irenesluizen en Beatrixsluizen inzetten. Aan RDO'en: Zorg voor contact met drinkwaterbedrijven in de regio. Aan IPO wordt gevraagd om de koepels van natuurbeheerders te benaderen over beeldvorming rondom (onherstelbare) natuurschade. IPO, RWS en UvW stemmen crisiscommunicatie af, waarbij wordt vastgehouden aan momenten van uitkomen Droogtemonitor.	N.v.t.	N.v.t.
23 t/m 29 juli	*Zuid-Oost*: aan liaison LCW wordt gevraagd om landelijk aandacht te vragen voor controle van waterkwaliteit bij evenementen en het grondwaterpeil. *Noord:* - Er heerst een gemengd beeld van de droogtesituatie en van de beelden hoe om te gaan met de huidige situatie. - Waterbeheerders wachten op advies van de LCW voordat wordt overgaan tot besluiten. - Waterbeheerders hebben behoefte aan meer duiding vanuit LCW over de omgang met de waterbuffer, landelijke/regionale afspraken en over eventuele kritische grenzen. - Er was meer sturing verwacht vanuit MTW+LCW in de vorm van het afgeven van besluiten/opschaling.	Advies RWS ON: - Functionaliteit van de stuwen en watervoorziening naar de regio borgen bij renovatie. - Extra pompcapaciteit naar Eefde brengen, zodat ruim voldoende capaciteit beschikbaar is om in de vraag te voorzien.	1. Beperkt schutten fase 1 bij IJmuiden. 2. Functionaliteit van stuwen en watervoorziening naar de regio borgen bij renovatie. 3. Werklijn laten opstellen over hoe om te gaan met kleine onttrekkingen en spoelen van zeezand op schepen. 4. Besluit nemen over onttrekkingen vanuit Friesland. 5. Nog niet opschalen naar niveau 2, zodat iedereen tijd heeft om voor te bereiden op niveau 2.	Adviezen 1, 2 en 5 van LCW worden overgenomen door MTW. Adviezen 3 en 4 van LCW worden overgenomen door MTW en toegewezen aan RWS. <u>Aanvullend besluit MTW:</u> Besluiten MTW blijven voor nu vertrouwelijk en worden niet gecommuniceerd.
30 juli t/m 5 augustus	*Gelderland*: polder Eemland/Arkemheen en Bennekomse Meent zijn aangemeld bij LCW als natuurgebieden met onomkeerbare schade. Verder wordt gevraagd aandacht te vragen voor waterkwaliteit in stedelijk water.	Vraag aan waterschappen rond de meren wanneer effecten optreden voor bijvoorbeeld keringen en scheepvaart.	1. Tot -30 cm NAP huidige inname IJsselmeergebied handhaven. 2. Honoreren verzoek van Rijnland voor KWA+, 3 à 4 m3/s. 3. Opschalen naar niveau 2.	Adviezen 1, 2 en 3 van LCW worden overgenomen door MTW. Aanvullende verzoeken MTW omtrent communicatie aan IPO, waterbeheerders en DCO.

	West-Midden: Vragen aan LCW over het informeren van algemene kolom/veiligheidsregio's, extra wateraanvoer naar ARK, schadeclaims bij beperking van de beroepsvaart, inlaat van water uit het Markermeer, uitbreiden van capaciteit van de KWA, een uniforme werkwijze voor de effecten op natuurschade en zorgen om grondwater. Verder wordt aangegeven dat de belasting op betrokken organisaties groot is. *Twentekanalen*: - Veel partijen in de RDO'en zetten maximaal in, wat in strijd is met de oproep van de LCW. Dit houdt pas op als de LCW opschaalt. - Twentekanalen heeft behoefte aan duidelijkheid over besluiten van de LCW. - Vraag aan LCW over hoe om te gaan met doorspoelen voor de waterkwaliteit in stedelijk gebied.	Wanneer veiligheidsregio's duiding missen in LCMS, kunnen zij terecht bij eigen waterschap of RWS. LCW sluit aan bij RDO Noord om toelichting te geven op de verhouding RDO-LCW.		
6 t/m 12 augustus	*Zuid-Oost*: vanuit LCW teruggekregen dat bij RDO Noord onduidelijkheid was over verhouding RDO-LCW. Zuid-Oost ziet geen problemen. Vragen voor LCW: - Welke maatregelen kan de LCW nemen om schade aan natuur zo veel mogelijk te beperken? - Zijn er normen of handvatten omtrent omgang met blauwalg? *Twentekanalen*: - Gepland onderhoud aan de stuw bij Driel wordt uitgesteld. - Er wordt zorg geuit over de afvoer van de IJssel en de sturing op Driel. - Als meer gestuurd gaat worden naar het westen en gekort wordt op de IJssel en IJsselmeer, laat Twentekanalen van zich horen. - Er wordt gepleit voor geleidelijkheid van korting indien noodzakelijk.	Aan RWS: Voor toekomstige aanvoer Lek is het niet nodig over beide stuwopeningen te beschikken.	1. Waterschappen rond IJsselmeer kunnen zelfde hoeveelheid blijven onttrekken als 1 augustus. 2. Inlaat bij Irenesluizen met 7m3/s verhogen. 3. Handhaving advies voor niveau 2.	Adviezen 1 en 2 van LCW worden overgenomen door MTW. Aanvullende besluiten / verzoeken aan LCW: - door LCW in kaart laten brengen wat de effecten van mogelijke intensivering van de scheepvaart na de bouwvakantie - door LCW laten uitzoeken wat technisch veilig en mogelijk is voor de keringen - door LCW een draaiboek laten opstellen met een arsenaal aan maatregelen voor als droogte langer duurt - door LCW de verwachting van de herstelperiodes van de natuur na droogteperiode in kaart laten brengen.

13 t/m 19 augustus	*Gelderland*: - Advies aan LCW om stuw bij Driel flexibel te gebruiken - Vraag: kan er meer aandacht gegeven worden aan de ontwikkeling van blauwalg? *Zuid-Oost*: - Te bespreken in LCW: inventarisatie van de schade aan de natuur en de omgang met grondwaterpeilen. - Advies gevraagd over omgang met blauwalg. Als LCW hier geen besluit over neemt, gaat de regio zelf aan de slag met een aanpak.	-	1. Handhaving onttrekking aan het IJsselmeer tot waterpeil van -30 cm NAP 2. Onderhoudsproject sluis bij Driel kan doorgang vinden. 3. Laten analyseren wat categorie 1 onomkeerbare natuurschade is. 4. Laten uitzoeken voor de lange termijn wat de grondwaterbalans is. 5. Handhaving advies voor niveau 2.	Adviezen 1, 2, 3 en 4 worden overgenomen door MTW. Aanvullende adviezen/besluiten MTW: - EZK inventariseert wat de effecten zijn van de extra energievraag uit omringende landen op de energievoorziening in Nederland. - EZK zoekt uit wat een omslag van warm en droog naar nat en koud weer voor kwantitatieve impact kan hebben op de energievoorziening van Nederland. - LNV zoekt uit wat er momenteel speelt op het gebied van het gebruik van effluent voor de landbouw en wie voor dit besluit verantwoordelijk is.
20 t/m 26 augustus	*Gelderland:* - Feedback op landelijke scenario-uitwerking LCW is dat LCW met een duidelijk beeld moet komen van welke regio's voorrang hebben. *West-Midden*: Verzoek om bij communicatie focus te leggen op droogte en lage rivierafvoer. *Noord:* Advies aan LCW over IJsselmeersituatie en duidelijker communicatie vanuit LCW over schutten.	De LCW organiseert een overleg met alle RDO'en, WVL en de LCW over de scenario's van verzilting. Aan RDO'en wordt gevraagd het worst-case scenario door te nemen en wijzigingen door te geven.	1. Handhaving advies aanpak verzilting IJsselmeer. 2. Geen nieuw advies omtrent opschalingsniveau.	Adviezen 1 en 2 worden overgenomen door MTW. Aanvullende besluiten/verzoeken MTW: - LCW realistisch denkbare en ongunstige ontwikkelingen laten uitzoeken om toekomstige dilemma's te identificeren. - EZK en DGWB gaan het gesprek aan met netbeheerders en maken een inventarisatie van kansen/gevolgen/noodplannen/beheersmaatregelen. - DGWB en Vewin gaan het gesprek aan met drinkwatersector en maken een inventarisatie van kansen/gevolgen/noodplannen/beheersmaatregelen. - Leden MTW dragen zorg voor het tijdig bijpraten van deskundigen uit het eigen netwerk omtrent de te verwachten situatie en te nemen maatregelen.
27 augustus t/m 2 september	*Gelderland:* LCW zou meer over grondwater moeten bespreken. Landelijke en regionale lijn zouden hetzelfde moeten zijn. Nu wordt grondwater in MTW wel besproken, maar niet in LCW. Vraag aan LCW om de gedetecteerde natuurschade te melden bij het RDO. *West-Midden*: Vraag aan LCW/MTW om advies over de Rijnafvoer en het zoutgehalte in het Haringvliet.	-	1. Urgentie toenemende concentratie chloride in de Rijn onder de aandacht brengen. 2. Huidige opschalingsniveau handhaven.	Besluiten MTW: - Openzetten van vispassages wordt bepaald op basis van daadwerkelijke vistrek. - Op 1 oktober wordt gestart met het uitlaten van water uit het IJsselmeer, om op 15 oktober het winterpeil van -40 cm NAP te bereiken. - Opschalingsniveau gehandhaafd.

	Noord: Vragen aan LCW: - of in de communicatie kan worden aangegeven dat schutbeperkingen hetzelfde blijven, met plaatselijk maatwerk. - of er internationaal hulp gevraagd kan worden m.b.t. zoutaanvoer van de Rijn.				
3 september t/m 9 september	*West-Midden:* Vraag aan LCW over de regie van de evaluatie van de droogte. *Zuid-Oost:* Vraag aan LCW wat de rol van de VR is bij de droogteproblematiek en hoe de regio betrokken kan worden in de verschillende gremia.	-	1. Verschillende maatregelen om vistrek op gang te laten komen. 2. Spuien in IJsselmeergebied om verhoogd chloridegehalte te verhelpen. 3. Handhaving opschalingsniveau niveau 2.	Adviezen 1, 2 en 3 worden overgenomen door MTW. Aanvullende besluiten MTW: - Maatregelen die gericht zijn op het vergroten van de vaardiepte worden uitgevoerd.
10 september t/m 16 september	*West-Midden*: Advies aan LCW om waterschappen ook te betrekken bij het inventariseren van natuurschade. *Noord*: Verzoek aan LCW om informatie over het chlorideniveau bij Andijk en de bestrijding van zouttong bij Diemen.	-	1. Spuien is nodig tegen verzilting (scenario's geven aan dat hier ruimte voor is). 2. Daling peil IJsselmeer onder -30cm NAP rond 1 oktober 3. Streven van minimum Markermeer is -25cm NAP 4. Op basis van omstandigheden in watersysteem geen noodzaak meer voor niveau 2, maar vanuit politiek-bestuurlijke visie voorstelbaar om in niveau 2 te blijven. Advies aan MTW om hierover te oordelen, frequentie kan naar eens per twee weken.	Advies 4 wordt overgenomen door MTW.
17 september t/m 23 september	-	Advies aan RWS Midden-Nederland: alle spuimogelijkheden benutten totdat de wind aantrekt. Advies aan RWS: het versleten rubber vervangen bij de spuisluizen in Kornwerderzand.	1. Handhaving niveau 2, met verwachting dat volgende week geadviseerd zal worden af te schalen naar niveau 1.	Geen MTW-overleg meer
23 september t/m 27 september	*West-Midden:* - Vraag aan LCW over de evaluatie van de droogte. Hier is binnen het RDO onduidelijkheid over. - Advies aan LCW over de Maeslantkering, deze kan niet gebruikt worden om achterwaartse verzilting tegen te gaan.		1. Afschaling naar niveau 1.	Geen MTW-overleg meer

Figuur 8: Overzicht van verzoeken/adviezen/vragen/besluiten in crisiskolom waterverdeling en droogte.

5. Bevindingen

In dit hoofdstuk zijn algemene bevindingen en bevindingen per kritisch proces opgenomen. De bevindingen geven onze analyse van de feiten en meningen weer, gebaseerd op de reconstructie, de enquête, de interviews en evaluatiebijeenkomsten en overige evaluaties van de droogteperiode.

Per kritisch proces geven we een overzicht van de plannen en procedures zoals beschreven in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, het Handboek Crisisbeheersing IenW en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming.

5.1 Algemeen

Bevinding 1. Het algemene oordeel van de betrokkenen over de crisisbeheersing en de voorbereiding hierop is positief.

Bijna 90% van de respondenten van de enquête waardeerde de crisisbeheersing, alles overziend, als voldoende of goed. Bijna 70% van de respondenten vond de voorbereiding voldoende of goed en 90% van hen gaf aan voldoende of veel vertrouwen te hebben in de voorbereiding op een watertekort in de toekomst (zie figuur 9).

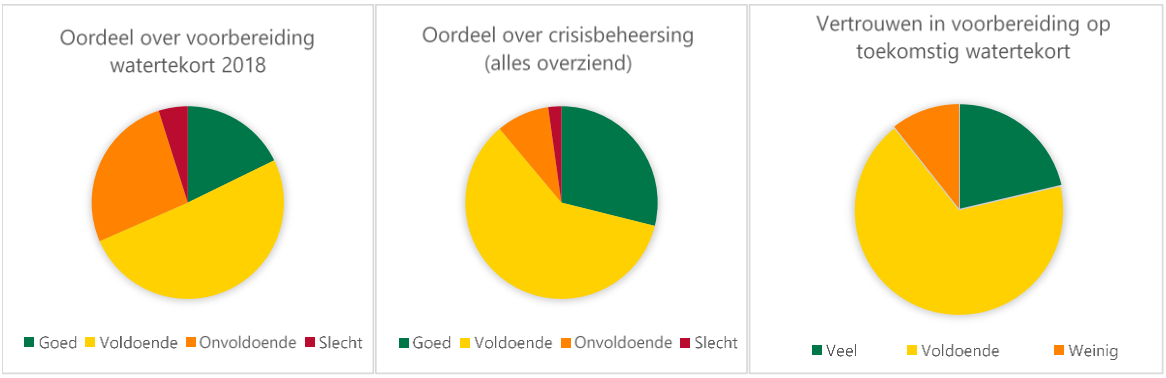

Figuur 9: Oordeel van respondenten over de voorbereiding op het watertekort van 2018 (links), over de crisisbeheersing (midden) en over de mate van vertrouwen in voorbereiding op toekomstig watertekort (rechts).

Uit de interviews en evaluatiebijeenkomsten is gebleken dat alle betrokkenen over het algemeen positief waren over de crisisbeheersing tijdens het watertekort en de droogte afgelopen zomer. Zowel leden van de verschillende crisisteams als belanghebbende partijen spraken hun waardering uit over de manier waarop deze droogteperiode, ondanks de grote omvang, is aangepakt. Betrokken partijen konden elkaar goed vinden en op een prettige manier samenwerken om tot de juiste maatregelen en oplossingen te komen.

Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte bouwt voort op de principes uit het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming en het Handboek Crisisbeheersing van het Ministerie van IenW. In het draaiboek zijn de

Bevinding 2. Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte heeft gefunctioneerd als richtlijn voor het handelen in de crisisorganisatie, maar de bekendheid van het draaiboek bij belanghebbende partijen schiet tekort.

criteria en procedures voor de landelijke opschaling in een situatie van watertekort en droogte beschreven. Daarnaast beschrijft het draaiboek in detail de rollen en taken van de betrokken crisispartners. Uitzondering hierop is dat de rol van HBJZ in het MTW als bijzondere Coördinatiegroep ontbreekt in de beschrijving, al heeft

HBJZ wel meegedraaid in het MTW. Daarmee biedt het betrokkenen concrete handvatten voor hun handelen in de crisisorganisatie. Met name betrokkenen op landelijk niveau gaven ook aan het landelijk draaiboek er regelmatig bij gepakt te hebben:

- In het MTW is het draaiboek erbij gepakt voor de rollen, taken en verantwoordelijkheden van het MTW in relatie tot andere crisisteams, om aan de hand hiervan uitleg te kunnen geven aan de leden van het MTW.
- In de vergaderingen van de LCW is steeds aan de hand van het landelijk draaiboek benoemd wat de stand van zaken was met betrekking tot de opschaling. Het draaiboek werd regelmatig gebruikt voor de motivatie voor opschaling (en om dit te beschrijven in memo's).
- Het DCC-IenW verwijst in meerdere mails (aan betrokken crisispartners) naar het landelijk draaiboek.
- De directie bestuursondersteuning van IenW gaf aan het draaiboek te hebben gebruikt om duidelijkheid te hebben welke partijen betrokken zijn en wie waarover gaat.

Op regionaal niveau (in de RDO'en) en bij de maatschappelijke partijen is niet expliciet naar voren gekomen dat de deelnemers gebruik hebben gemaakt van het landelijk draaiboek. Uit de interviews met belanghebbende partijen bleek dat velen van hen niet bekend zijn met het landelijk draaiboek.

Bevinding 3. Voor betrokkenen betekende de opschaling in de crisisorganisatie een zware en langdurige belasting.

Droogte kent een zeer langzame dynamiek, waardoor de aanloop tot de verschillende niveaus van opschaling veel langer duurt dan bij een andere crisis. Tijdens die aanloop wordt de situatie nauwlettend gevolgd en geanalyseerd. Naarmate het reëler wordt dat er een watertekort kan ontstaan, gebeurt dit steeds intensiever.

Het watertekort en de droogte hielden in 2018 maanden aan, waardoor de RDO'en en de LCW vanaf 11 juli opgeschaald waren. Afschaling naar de normale situatie vond pas plaats eind 2018 - buiten de scope van deze evaluatie.

Deelnemers aan de RDO'en de LCW waren daarmee maandenlang actief in de crisisorganisatie, nog afgezien van hun (crisis)werkzaamheden binnen de eigen organisatie. Deelnemers aan het MTW waren ook bijna twee maanden actief. Omdat het aantal betrokkenen bij de crisisorganisatie niet bijzonder groot is en de droogteperiode samenviel met de vakantieperiode, was een beperkt aantal mensen zwaar belast. Velen van hen gaven aan dat ze met name in de periode juli tot en met september ook in de avonden en in het weekend hebben gewerkt en vrije dagen hebben moeten inleveren. Specifiek informatiecoördinatoren, voorzitters en liaisons tussen de verschillende crisisteams waren langdurig belast. Maar ook bij de staf van Rijkswaterstaat en bij de betrokken departementen was er verhoogde werkdruk, namelijk vanwege deelname aan de verschillende crisisoverleggen en het informeren van de Tweede Kamer en het algemene publiek.

5.2 Op- en afschaling

Bevinding 4. De op- en afschaling is in grote lijnen conform het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte verlopen. De criteria met betrekking tot waterverdeling zijn hierbij bepalend geweest.

Betrokkenen vonden over het algemeen dat er tijdig werd opgeschaald

Uit de enquêteresultaten blijkt dat een ruime meerderheid van de respondenten vond dat er tijdig werd opgeschaald naar niveau 1 (geel) (85%) en naar niveau 2 (oranje) (88%) (zie figuur 10).

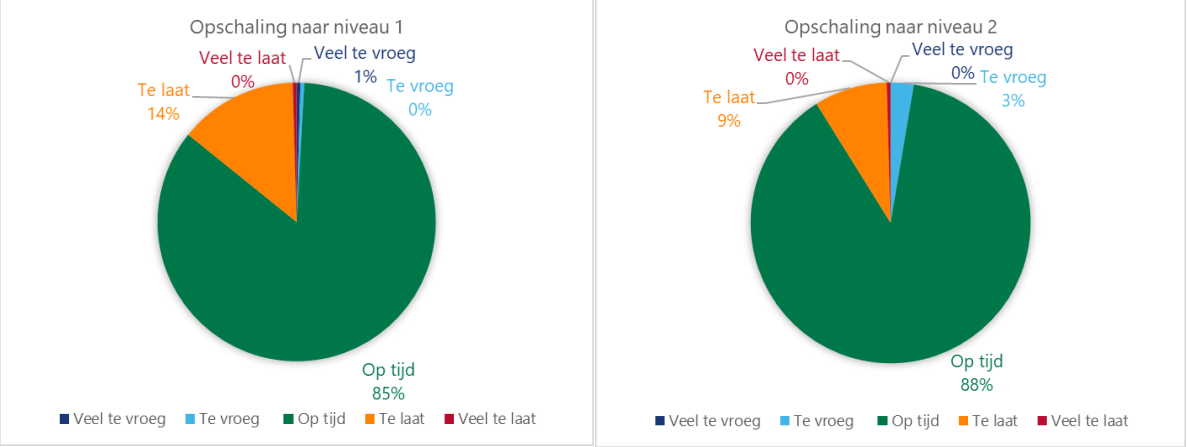

Figuur 10: Oordeel van alle (225) respondenten over de timing van de opschaling. Het diagram links geeft de beoordeling van de opschaling naar niveau 1 (geel), het diagram rechts naar niveau 2 (oranje).

Dit beeld uit de enquête wordt bevestigd door uitspraken tijdens de interviews en evaluatiebijeenkomsten. Ook daarin kwam naar voren dat een meerderheid van de betrokkenen de opschaling als tijdig heeft ervaren. Wel werden er enkele kanttekeningen geplaatst bij de momenten van opschaling.

Regionale verschillen tussen het gewenste moment voor opschaling naar niveau 2 (oranje)

Als eerste kwam naar voren dat het gewenste moment voor opschaling naar niveau 2 (oranje) niet voor alle regio's gelijk was. Betrokkenen uit de regio's van RDO Noord en RDO Twentekanalen vonden opschaling naar niveau 2 (oranje) eerder wenselijk, omdat zij van mening waren dat er onvoldoende aandacht was voor het regionale droogtesignaal, de droogtesituatie voor hen op dat moment onduidelijk was en ze wilden aangeven dat er in hun regio al wel degelijk problemen waren. Daarentegen kwam uit RDO Zuid-Oost het geluid dat sneller opschalen naar niveau 2 (oranje) ook onwenselijk had kunnen zijn, omdat bepaalde zaken dan landelijk in plaats van regionaal gecoördineerd worden en de regio daardoor wenselijke bevoegdheden had kunnen kwijtraken.

Betrokkenen vonden over het algemeen dat er tijdig werd afgeschaald

Uit de enquêteresultaten blijkt het algemene beeld dat er tijdig werd afgeschaald van niveau 2 (oranje) naar niveau 1 (geel) (77%) (zie figuur 11).

Figuur 11: Oordeel van alle (225) respondenten over de timing van de afschaling van niveau 2 naar niveau 1.

Dit beeld uit de enquête wordt bevestigd door uitspraken tijdens de interviews en evaluatiebijeenkomsten. Ook daarin kwam naar voren dat een meerderheid van de betrokkenen de afschaling als tijdig heeft ervaren.

Verschillende beelden en verwachtingen over het moment van afschaling

Over het moment van afschaling naar niveau 1 (geel) gaven verschillende publieke en maatschappelijke partijen, zoals Vewin en Natuurmonumenten, en RDO Twentekanalen, aan dat in hun optiek te vroeg is afgeschaald naar niveau 1 (geel). De droogte was op het moment van afschalen namelijk nog niet voorbij en er waren aanhoudende problemen (met bijvoorbeeld de grondwaterstanden en chloridegehaltes op het IJsselmeer). Formeel buiten scope van deze evaluatie (namelijk na eind september 2018) kwam uit de interviews naar voren dat verschillende partijen zoals de LCW, het DCC-IenW en RWS BS vonden dat het lang duurde voordat werd afgeschaald van niveau 1 (geel) naar niveau 0 (groen). Dit zou te maken hebben met politiek-bestuurlijke redenen als het informeren van de Tweede Kamer, terwijl afschaling praktisch gezien al eerder mogelijk was geweest.

Criteria waterverdeling bepalend, daarnaast aandacht voor communicatie en maatschappelijke aandacht

In het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte zijn diverse criteria omschreven op grond waarvan overgegaan kan worden tot op- en afschaling. Op 11 juli heeft de LNM, op advies van de LCW, besloten om op te schalen naar niveau 1 (geel), een dreigend watertekort. De onderbouwing van het advies door de LCW luidde als volgt:

- Dreigend watertekort in meer dan één regio.
- Regie krijgen op communicatie.
- Bewustwording bij organisatie en medewerkers.

Het advies van de LCW sloot hiermee aan op criteria die het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte voor opschaling geeft. Vervolgens besloot de DG RWS op 2 augustus, op advies van de LCW, om op te schalen naar niveau 2 (oranje), een feitelijk watertekort. De LCW gaf de volgende redenen voor het advies:

- Sprake van een feitelijk watertekort, situatie zal de komende weken aanhouden.
- Er zijn besluiten over waterverdeling nodig.
- Er is grote maatschappelijke aandacht.

Wederom sloot het advies van de LCW hiermee aan op criteria die het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte voor opschaling geeft. Op 27 september besloot de DG RWS af te schalen naar niveau 1 (geel), nadat de LCW hiertoe had geadviseerd omdat er landelijk gezien niet langer sprake was van een feitelijk watertekort.

Uit de onderbouwing van de adviezen van de LCW over op- en afschaling en de input van betrokkenen op dit thema tijdens interviews en evaluatiebijeenkomsten blijkt dat de criteria met betrekking tot waterverdeling de directe aanleiding vormden voor op- en afschaling. Daarnaast hebben ook 'zachtere' criteria uit het Landelijk

Draaiboek met betrekking tot media-aandacht en politieke gevoeligheid meegespeeld. De opschaling naar niveau 2 (oranje) is een week uitgesteld zodat betrokken partijen tijd hadden om zich voor te bereiden op de opschaling. Bovendien gaf de LCW halverwege september mee aan het MTW dat op basis van de omstandigheden in het watersysteem geen noodzaak meer was om in niveau 2 (oranje) te blijven, maar dat dit vanuit politiek-bestuurlijk oogpunt wel voorstelbaar was. De criteria met betrekking tot bijvoorbeeld droogte, lage grondwaterstand en neerslagtekort zijn niet expliciet aan de orde gekomen als redenen voor de op- en afschaling. Dit beeld wordt bevestigd door verschillende betrokkenen die aangeven dat de focus lag op de hoeveelheid water die wel of niet via de Rijn (en Maas) binnenkwam bij Lobith (en Sint Pieter).

Gebruikgemaakt van informatieve opschaling naar niveau 2 (oranje) en 3 (rood)

Tijdens de periode van watertekort en droogte is naast de operationele opschaling ook gebruikgemaakt van informatieve opschaling naar niveau 2 (oranje) en 3 (rood). In de twee weken voorafgaand aan de operationele opschaling naar niveau 2 (oranje) (op 2 augustus), vonden er twee informerende vooroverleggen van het MTW plaats. Daarmee is sprake geweest van informatieve opschaling naar niveau 2 (oranje) op initiatief van de DG RWS. Dit met als doel om elkaar te informeren over de situatie en alvast stil te staan bij de rol van het MTW in het geval van operationele opschaling naar niveau 2 (oranje).

Een aantal dagen voordat operationeel werd opgeschaald naar niveau 2 (oranje), is op initiatief van de DG RWS de ICCb informerend bij elkaar gekomen. Reden hiervoor was dat deze werkwijze bij het MTW goed was bevallen. Daarnaast lag opschaling naar niveau 2 (oranje) in het verschiet, waarbij waarschijnlijk veel media-aandacht zou ontstaan. Door informatieve opschaling konden de partners op interdepartementaal niveau al geïnformeerd worden. In de maand augustus is zowel het IAO (in de vorm van multidisciplinaire scenariosessies) als de ICCb (informerend) meerdere keren bij elkaar gekomen. Uit de interviews en evaluatiebijeenkomsten bleek dat er verschillende beelden bestaan bij de betekenis en invulling van informatieve opschaling. Een aantal betrokkenen gaf aan dat volgens hen sprake was van een informerend ICCb, zonder dat informatief is opgeschaald naar niveau 3 (rood). Anderzijds. Anderen gaven aan dat de benaming er niet toe doet, maar dat het erom gaat elkaar vast te ontmoeten en bij te praten, om direct aan de slag te kunnen op het moment dat het nodig is.

5.3 Informatiemanagement

Bevinding 5. De Droogtemonitor heeft een belangrijke rol gespeeld in de informatie-uitwisseling binnen de crisisorganisatie en naar belanghebbende partijen. Betrokkenen hebben de Droogtemonitor als gezaghebbend ervaren.

Tijdens het droogteseizoen monitoren de RDO'en en de LCW de droogtesituatie in Nederland. Betrokken partijen binnen en buiten de crisisorganisatie waterverdeling en droogte werden via een informatiebulletin, de Droogtemonitor, geïnformeerd over ontwikkelingen in de landelijke waterverdeling en droogte-effecten. Tussen 10 april en 27 september heeft de LCW veertien Droogtemonitoren gepubliceerd. Conform het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte verscheen tijdens niveau 1 (geel) en 2 (oranje) wekelijks een nieuwe Droogtemonitor, op basis van input vanuit de RDO'en (middels de online sitrap-module). Deze Droogtemonitor fungeerde als één van de bronnen in de informatie-uitwisseling tussen de teams in de landelijke crisisorganisatie. De Droogtemonitor bevatte steeds de volgende zaken: 1) kernboodschap (overall duiding), 2) informatie over het weer, afvoeren, verzilting, grondwater, watertemperatuur en kwaliteit, kade-inspecties, scheepvaart en regionale bijzonderheden en 3) figuren en kaarten met betrekking tot het neerslagtekort en een overzicht van afvoeren, peilen, watertemperatuur en chloridegehaltes. Zaken die volgens het landelijk draaiboek ook zouden moeten worden opgenomen in de Droogtemonitor maar die in dit geval niet (expliciet) aan de orde zijn gekomen zijn: De

kleurcode (opschaling) en een overzicht van genomen maatregelen. Wat betreft de genomen maatregelen: de nieuwe en belangrijkste maatregelen werden in elke Droogtemonitor genoemd. Het totaaloverzicht van de genomen maatregelen verscheen in een bepaalde periode in een aparte bijlage.

Informatie-uitwisseling tussen de teams in de landelijke crisisorganisatie wordt over het algemeen voldoende tot goed gewaardeerd, met een enkele kanttekening

Over het algemeen vond men de informatie-uitwisseling tussen de crisisteams voldoende of goed, zo bleek uit de enquête (zie figuur 12). Elk crisisteam beoordeelde de informatie-uitwisseling met een ander crisisteam grotendeels als voldoende tot goed (86% tot 92% van de respondenten). Wel blijkt dat de crisisteams hoger in de landelijke crisisorganisatie de informatie-uitwisseling als beter beoordelen dan de crisisteams lager in de landelijke crisisorganisatie. Kanttekeningen bij de informatie-uitwisseling betroffen de (lage) snelheid van de informatie-uitwisseling, afgaand op de enquête, interviews en evaluatiebijeenkomsten. Leden van de RDO'en en de LCW vonden dat er veel tijd overheen ging voordat informatie uit respectievelijk de LCW of het MTW terugkwam bij het RDO of de LCW.

Figuur 12: Beoordeling van informatie-uitwisseling tussen verschillende crisisteams. Per diagram zijn de enquêteresultaten van het eerstgenoemde crisisteam over informatie-uitwisseling met het tweede weergegeven.

Droogtemonitor over het algemeen zeer positief en als prettige informatiebron ervaren

In totaal vond 90% van de respondenten de Droogtemonitor voldoende of goed: 149 van de 225 respondenten beoordelen deze als goed, 47 respondenten als voldoende (zie figuur 13). In de interviews en evaluatiebijeenkomsten werd de Droogtemonitor bestempeld als een helder, informatief en belangrijk kanaal, dat bijdroeg aan een juiste informatievoorziening. Het wekelijks verschijnen van de Droogtemonitor ervaarden veel betrokkenen als tijdig.

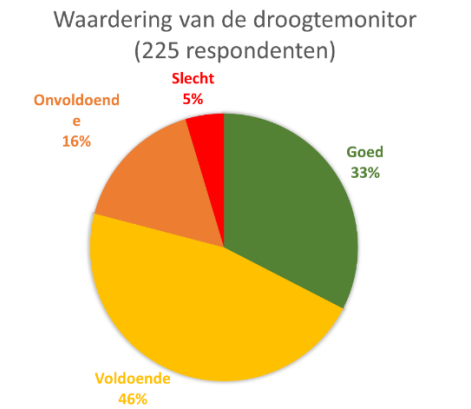

Figuur 13: Waardering van de Droogtemonitor door alle (225) respondenten.

Er werden ook verschillende kanttekeningen geplaatst bij de Droogtemonitor. Bijvoorbeeld dat deze te technisch van aard is, waardoor het voor partijen anders dan waterbeheerders lastig was om de informatie in de Droogtemonitor te duiden. Ook werd genoemd dat er weinig aandacht was voor regionale verschillen en verschillen tussen belanghebbende partijen.

Totstandkoming van de Droogtemonitor verliep via een gestructureerd proces

Vanaf niveau 2 (oranje) gaven de waterbeheerders in Nederland iedere maandag actuele gegevens over waterverdeling en droogte door via een speciaal opgezette module op de website van de LCW. De informatie van de waterbeheerders kwam zo direct bij de LCW terecht. Ook konden waterbeheerders de informatie van andere waterbeheerders in de eigen regio inzien. De sitrap module is niet ingevuld door de provincies. Op basis van de informatie in deze 'sitraps' maakte ieder RDO een samenvatting van de situatie in de eigen regio. Deze samenvatting werd vervolgens naar de LCW en de leden binnen het RDO verzonden. De LCW verwerkte deze sitraps op dinsdag in een concept Droogtemonitor. Vervolgens werd de concept Droogtemonitor eerst op woensdag in de LCW en daarna op donderdag in het MTW besproken. Na goedkeuring van beide overlegorganen werd de Droogtemonitor op donderdag gepubliceerd. De Droogtemonitor werd direct toegestuurd aan betrokken partijen die zich via een link hadden aangemeld voor ontvangst van het document.

Bevinding 6. Er is geen actueel totaalbeeld over waterverdeling en droogte geweest binnen de landelijke crisisorganisatie. Het getrapte informatie-uitwisselingsproces werd desondanks gewaardeerd.

De informatie-uitwisseling in de crisiskolom waterverdeling en droogte verliep getrapt. Zoals eerder toegelicht, deelden de waterbeheerders in de RDO'en (RWS en waterschappen) op maandag hun actuele beeld via de sitrap-module met de LCW. De verslagen van de LCW-bijeenkomsten werden vervolgens gedeeld met het MTW, zodat het MTW op de hoogte was van wat er in de LCW was besproken. In het MTW-overleg werd de Droogtemonitor vastgesteld, waarna de LCW en RDO'en ermee werden geïnformeerd. In bijna alle gevallen stuurde de LCW, op donderdagmiddag, de beknopte uitkomsten van de MTW-overleggen per mail naar de RDO'en.

Er zijn twee kanttekeningen te plaatsen bij de informatie-uitwisseling, die te maken hebben met het ontbreken van een actueel totaalbeeld.

De informatie-uitwisseling was versnipperd

De verschillende deelnemers in de crisisorganisatie maken gebruik van verschillende informatiesystemen. Zo maakten meerdere waterbeheerders naast de sitrap-module gebruik van LCMS ten behoeve van netcentrisch werken. Doordat deze twee informatiesystemen naast elkaar werden gebruikt, werd informatie niet altijd synchroon geactualiseerd en soms dubbel gearchiveerd. Buiten het gebruik van de sitrap-module en LCMS kwam ook veel informatie via telefonisch contact en via mail binnen bij de LCW.

Provincies, waterschappen en drinkwaterbedrijven werden via koepelorganisaties vertegenwoordigd in de LCW en het MTW, waardoor er sprake was van getrapte informatie-uitwisseling. Waterbeheerders deelden hun ingevulde sitraps bijvoorbeeld niet alleen via de module op de website van de LCW, maar ook met de UvW zodat deze die kon inbrengen in het MTW.

De informatie liep vanuit waterbeheerders en provincies via verschillende lijnen naar de LCW en het MTW, en er liepen ook verschillende lijnen terug. In het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte staat bijvoorbeeld dat informatie vanuit de waterschappen zowel via de UvW als via het RDO met de LCW en het MTW wordt gedeeld. Als vanuit de LCW of het MTW informatie vervolgens werd teruggekoppeld, ging dit ook via het RDO en de UvW.

Informatie was niet realtime beschikbaar voor partijen binnen de crisisorganisatie

De benodigde informatie voor oordeels- en besluitvorming was niet realtime beschikbaar, maar gefaseerd in de tijd. Op maandag vulden de waterbeheerders de sitrap-module in. Deze technische informatie werd op dinsdag gebundeld en geanalyseerd. Via de online sitrap-module hadden de waterbeheerders vanaf dinsdag toegang tot het totaaloverzicht van technische informatie uit hun eigen RDO-gebied, hoewel deze mogelijkheid niet bij alle RDO'en bekend was. Op woensdag vergaderde de LCW vervolgens over de geanalyseerde informatie, waarna het MTW hier op donderdag over in overleg ging. De duiding in het LCW-overleg op woensdag gebeurde op basis van technische informatie van twee dagen terug. De reden hiervoor is dat de LCW en het MTW de tijd tussen ontvangst van informatie en publicatie van de Droogtemonitor nodig hebben om de informatie te kunnen duiden en ermee in te stemmen. De RDO'en vergaderden verspreid over de week. De helft vergaderde op dinsdag; RDO Gelderland kwam bijeen op maandag, RDO Noord op donderdag en RDO Zuid-West kwam niet (fysiek) bij elkaar.

Hoewel deze vertraging minder groot is dan in een normale situatie zonder crisis (en de informatie relatief snel is gedeeld in verhouding tot het tempo van het droogteproces), zouden betrokkenen uit de RDO'en toch sneller informatie terug willen ontvangen van de LCW. Hierbij zou technisch-inhoudelijke informatie gegenereerd in de analyse door de LCW-kern (het totaal van alle RDO'en, maar zonder duiding in het LCW- of MTW-overleg) genoeg zijn voor betrokkenen in de RDO'en, met name voor waterbeheerders, om nieuwe maatregelen voor te bereiden.

Verder was de aandacht voor procesinformatie binnen de crisisorganisatie beperkt. De structuur van de crisisorganisatie en de momenten van op- en afschaling waren voor verschillende leden van de RDO'en tijdens de droogteperiode onbekend. En hoewel het bestaan van het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte bij veel partijen in de crisisorganisatie bekend was, was de inhoud hiervan niet voor iedereen duidelijk.

Bedacht moet worden dat informatie niet altijd direct gedeeld werd met betrokkenen, omdat sommige documenten als vertrouwelijk werden bestempeld. Dit gold overwegend voor gespreksverslagen en andere documenten van de LCW en/of het MTW, waardoor het voor verschillende partijen (zoals het Ministerie van EZK, Ministerie van LNV, LOCC en RDO'en) lastig was om informatie over de droogte te delen met hun achterban (bijvoorbeeld het informeren van regionale crisisteams (RCT's) bij RWS door het RDO). Dit leidde ertoe dat informatie meestal pas kon worden gedeeld nadat de Droogtemonitor was gepubliceerd. Bij crisispartners ontstond zo de indruk dat ze niet als crisispartner werden gezien maar slechts als belanghebbende.

Het was voor partijen in de crisisorganisatie buiten de crisiskolom waterverdeling en droogte lastig om informatie te duiden toen het Informatieteam (IT) niet meer actief was. Het IT is ten tijde van de informerende ICCb-overleggen, tussen 31 juli en 28 augustus, actief geweest om een informatiebeeld samen te stellen en te duiden. Dit informatiebeeld ging over de effecten van de droogte in brede zin in Nederland als geheel. Op het moment dat dit informatiebeeld van het IT niet meer verspreid werd, konden de partijen in de generieke crisiskolom alleen nog informatie verkrijgen via de Droogtemonitor. Deze informatie was voor partijen in de generieke crisiskolom soms te technisch-inhoudelijk.

Hoeveelheid en tijdigheid van informatie-uitwisseling over het algemeen voldoende tot goed beoordeeld

Een ruime meerderheid (81%) van de respondenten vond dat de benodigde informatie 'op tijd' beschikbaar was (zie figuur 14, links). Slechts twee respondenten beoordeelden de tijdigheid van de informatie als 'veel te laat'; één persoon vanuit de crisisorganisatie en één vertegenwoordiger vanuit de belanghebbende partijen.

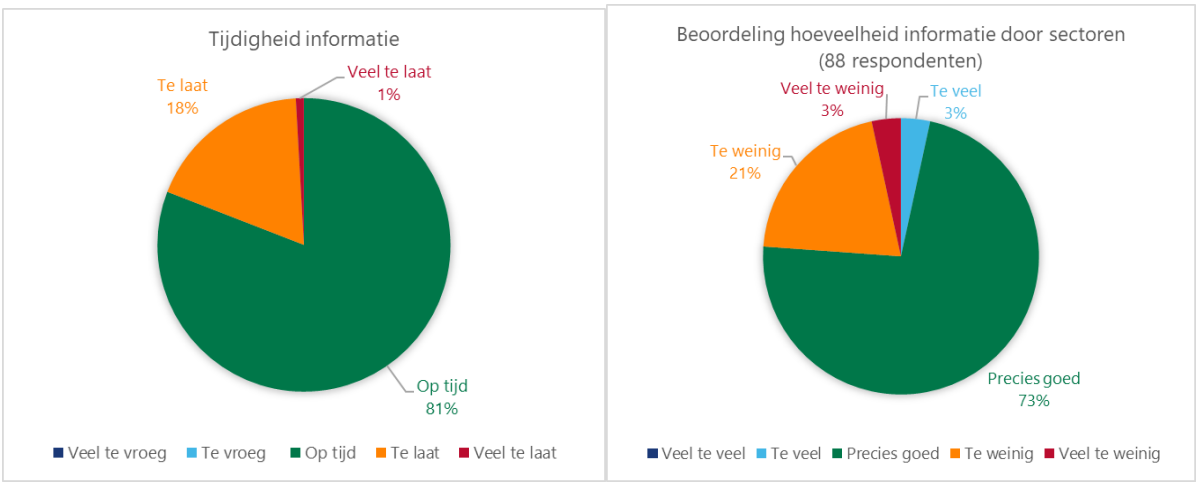

Figuur 14: Waardering van de tijdigheid van de informatie-uitwisseling door alle (225) respondenten (links) en de waardering van maatschappelijke partijen van de hoeveelheid van de gekregen informatie (88 respondenten, rechts).

De meeste respondenten vanuit belanghebbende partijen (73%) gaven aan dat de hoeveelheid informatie precies goed was (zie figuur 14, rechts). Een klein aantal vond dat zij te veel informatie kregen (3%), een groter deel vond juist dat er te weinig informatie werd gedeeld. Als toelichting hierop noemen respondenten dat ze soms helemaal niet werden geïnformeerd of dat zij informatie via via moesten ophalen. Dit beeld werd bevestigd in de interviews en evaluatiebijeenkomsten.

Bevinding 7. Er is geen gestructureerde informatie-uitwisseling over droogte-effecten tussen betrokken belanghebbende partijen en de crisiskolom.

Informatie-uitwisseling tussen belanghebbende partijen en de crisisorganisatie verliep voornamelijk via 'ad-hoc' en informele lijnen

Veel betrokken belanghebbende partijen, zoals drinkwaterbedrijven, industriële bedrijven, natuurbeheerders en landbouwvakbonden, organiseerden hun informatie-uitwisseling en de afstemming van maatregelen via reguliere contacten. LTO had zijn informatie-uitwisseling bijvoorbeeld vooral via toevallige bestuurlijke lijnen met de waterschappen geregeld, omdat er geen specifieke structurele lijn voor bestond. PWN had op vergelijkbare wijze op eigen initiatief lijnen gelegd met de crisisorganisatie. Vanuit het RDO of de LCW was er over het algemeen weinig regie op of overzicht over de informatie-uitwisseling van en naar belanghebbende partijen.

Hoewel er grote verschillen zijn per regio, werden maatschappelijke partijen in algemene zin niet structureel betrokken bij zaken die in het RDO en in de LCW werden besproken. Belanghebbende partijen hadden zelf geen structurele inbreng in het RDO of de LCW. Zij kregen informatie uit het RDO en de LCW daarom ook pas teruggekoppeld als deze publiekelijk via de Droogtemonitor en persberichten bekend werd gemaakt. Daardoor was het voor belanghebbende partijen lastig om hun belangen en afwegingen onder de aandacht van de crisisorganisatie te brengen.

In een aantal gevallen werden publieke en belanghebbende partijen wel intensief geïnformeerd vanuit de crisisorganisatie. De brancheorganisatie Vewin kon informatie van en voor drinkwaterbedrijven doorspelen dankzij deelname aan het MTW. En RDO West-Midden bijvoorbeeld had de informatie-uitwisseling tussen RDO en belanghebbende partijen tijdens de droogteperiode geregeld door hier per vergadering afspraken over te maken. Daarnaast had de branchevereniging voor de chemische industrie tijdens de droogteperiode regelmatig contact met medewerkers binnen IenW over de eventuele gevolgen van droogte voor de eigen sector. Het beeld van de chemische industrie werd vervolgens ingebracht in verschillende crisisoverleggen.

Vanwege de ad hoc en informele informatie-uitwisseling was onduidelijk of alle relevante informatie beschikbaar was

Zowel voor de crisisorganisatie als voor belanghebbende partijen was onduidelijk of alle relevante informatie beschikbaar was. Voor de crisisorganisatie ging dit met name om informatie over mogelijke cascade-effecten. De betrokken belanghebbende partijen kregen niet altijd alle relevante informatie teruggekoppeld vanuit de crisisorganisatie, bijvoorbeeld wanneer het ging over overwegingen en genomen maatregelen.

Informatie vanuit belanghebbende partijen bleef in de crisisorganisatie overwegend weinig concreet. Mogelijk konden cascade-effecten over te nemen droogtemaatregelen daardoor niet goed ingeschat worden in de crisisoverleggen. Een voorbeeld hiervan is dat vanuit de energiesector zorgen bestonden over de effecten voor de scheepvaart, omdat kolenschepen mogelijk niet meer de energiecentrales in Duitsland konden bevoorraden en dit ook (indirect) effect zou hebben op de energievoorziening in Nederland. Het MTW had dit effect wel in beeld, maar dat was niet bekend bij de energiesector. Partijen als provincies en waterschappen hadden in de RDO'en relevante informatie kunnen inbrengen over eventuele cascade-effecten op het gebied van bijvoorbeeld natuur, landbouw en industrie, als zij die structureel bij maatschappelijke partijen hadden opgevraagd.

5.4 Oordeels- en besluitvorming

Bevinding 8. De verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden van RDO'en, de LCW, het MTW en de DG RWS in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte is complex en deels onbekend.

Structuur voor oordeels- en besluitvorming volgt bestuurlijke inrichting waterbeheer

De structuur voor oordeels- en besluitvorming binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte, zoals beschreven in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, sluit aan op de bestuurlijke inrichting van waterbeheer in Nederland. Het houdt daarmee rekening met de bevoegdheden van verschillende partijen op regionaal en landelijk niveau voor waterbeheer. Gemeenten zijn weliswaar een relevante partij als het gaat om het omgaan met de effecten van watertekort, maar hebben geen actieve rol in het waterbeheer wat betreft de verdeling van water uit het hoofdwatersysteem.

De **Rijksoverheid** is verantwoordelijk voor het nationale waterbeleid en landelijke maatregelen. Ook is het Rijk verantwoordelijk voor de waterveiligheid van de primaire keringen. **Rijkswaterstaat** is verantwoordelijk voor het waterbeheer op nationaal niveau en zorgt daarmee voor voldoende grond- en oppervlaktewater en een goede waterkwaliteit van de rijkswateren.

De **provincies** zijn verantwoordelijk voor het vertalen van nationaal beleid naar regionale maatregelen. Ook zijn de provincies in hun rol als strategisch grondwaterbeheerder verantwoordelijk voor kwantiteits- en kwaliteitsaspecten van het grondwater. Op regionaal niveau zijn de **waterschappen** verantwoordelijk voor het watersysteembeheer. Dit omvat waterkwantiteits/peilbeheer, onttrekkingen van ondiep grondwater, afvalwaterzuivering en zorgen voor de waterkwaliteit en de waterveiligheid (dijken op orde houden). **Gemeenten** hebben een specifieke verantwoordelijkheid in stedelijk gebied, namelijk de hemelwater- en grondwaterzorgplicht en de zorg voor de riolering.

Tot en met niveau 2 (oranje) vindt besluitvorming plaats op basis van de reguliere bevoegdheden; RWS, de waterschappen en de provincies zijn leidend in hun eigen beheersgebied en nemen hun eigen besluiten. Via de RDO'en, de LCW en het MTW vindt coördinatie en afstemming plaats over de maatregelen. In de RDO'en zijn de RWS-regio's, waterschappen en provincies direct vertegenwoordigd. In de LCW en het MTW is Rijkswaterstaat op landelijk niveau vertegenwoordigd en worden de waterschappen en provincies vertegenwoordigd door respectievelijk de UvW en het IPO. De gemeenten zijn niet vertegenwoordigd in de crisiskolom waterverdeling en droogte.

Vanaf niveau 3 (rood) kunnen de reguliere bevoegdheden van de waterbeheerders worden overruled door besluitvorming op nationaal niveau. Hoewel in deze periode van watertekort en droogte niet operationeel is opgeschaald tot niveau 3 (rood), werd in de informerende ICCb op 31 juli benoemd dat de bevoegde gezagen in het MTW zichzelf adviseren en dat wanneer de adviezen niet zouden worden opgevolgd, dit aanleiding zou kunnen zijn om verder op te schalen.

Verdeling rollen, taken en verantwoordelijkheden niet altijd duidelijk door complexiteit en onbekendheid

In de praktijk bleek dat de verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden niet altijd duidelijk was voor betrokkenen. Uit de enquête (zie figuur 15), interviews en evaluatiebijeenkomsten kwam naar voren dat dit deels werd veroorzaakt door de complexiteit, maar deels ook door onbekendheid met de structuur van oordeels- en besluitvorming. Met name in de interviews met belanghebbende partijen kwam naar voren dat men niet of nauwelijks bekend is met de rollen, taken en verantwoordelijkheden binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte.

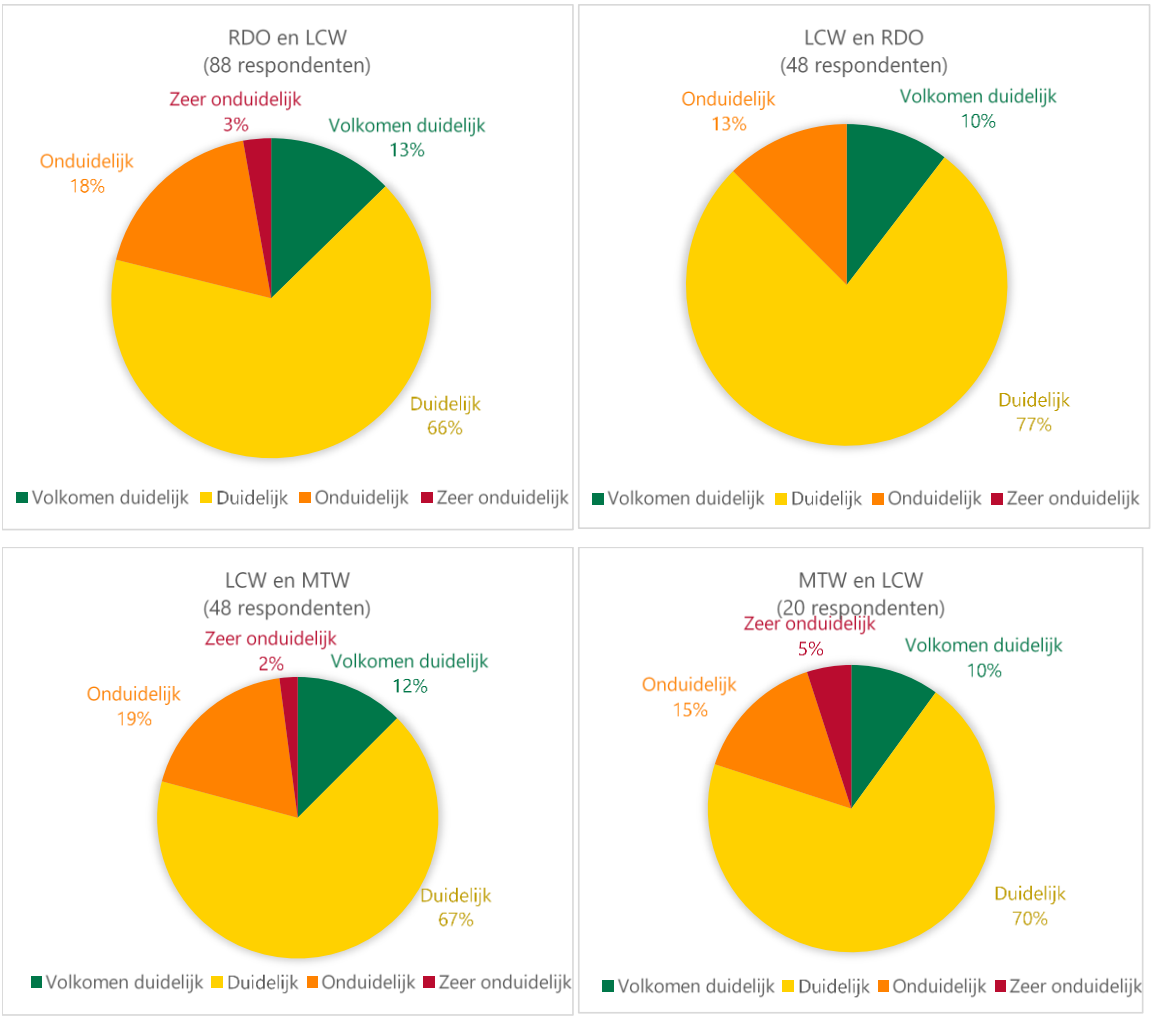

Figuur 15: Beoordeling van helderheid van rollen, taken en verantwoordelijkheden van de genoemde crisisteams ten opzichte van elkaar. Deelnemers van het eerstgenoemde team hebben deze vraag ingevuld.

Verhouding RDO, LCW en MTW onderwerp van gesprek tijdens overleggen en in evaluaties

De ervaren onduidelijkheid over de verhouding tussen het RDO, de LCW en het MTW uitte zich ten eerste doordat hier op verschillende niveaus over werd gesproken, met name in de weken voorafgaand aan opschaling naar niveau 2 (oranje). Daaruit bleek dat niet altijd duidelijk was wie waarover ging. Zo werd in de vergadering van RDO West-Midden op 20 juli de vraag gesteld waar het mandaat van de regionale waterbeheerders ophoudt en overgaat naar de LCW en het MTW. Ook in de vergadering van RDO Noord op 26 juli werd gesproken over de verhouding tussen (de partijen in) het RDO enerzijds en de LCW en het MTW anderzijds. Daarbij berichtte RDO Noord aan de LCW dat “veel waterbeheerders wachten op advies voordat wordt overgegaan tot besluiten rondom aanvullende maatregelen van het waterverbruik”, dat “waterbeheerders behoefte hebben aan meer duiding vanuit de LCW over de omgang met waterbuffers” en dat er “meer sturing was verwacht van de LCW en het MTW in de vorm van opschaling naar code oranje”. Een ander voorbeeld van de discussie over verhoudingen in de crisisorganisatie was dat in het eerste vooroverleg van het MTW op 18 juli werd stilgestaan bij de dubbele pet van de voorzitter van het MTW: deze is DG RWS én portefeuillehouder crisisbeheersing vanuit het Ministerie van IenW. Deze complexiteit zien we terug in de verslagen van het MTW, waar de ene keer werd gesproken over een besluit van de DG RWS en de andere keer van een besluit van het MTW. Op 22 augustus logde de LCW dat “na de warme fase moet worden uitgezocht wat de juridische status is van het RDO en hoe zich dit verhoudt tot de LCW en het MTW”.

Ook in de eigen evaluaties van RDO'en West-Midden en Twentekanalen, waterschap Rivierenland en het IJsselmeergebied en de evaluatiebijeenkomsten van RDO'en Twentekanalen en Zuid-Oost kwam naar voren dat de rolverdeling tussen de RDO'en en de LCW en het MTW niet altijd helder en/of lastig te begrijpen was.

Adviezen van LCW en MTW werden meerdere keren als besluiten opgevat

In aansluiting op de bestuurlijke inrichting van het waterbeheer in Nederland is in het Landelijk Draaiboek en het Handboek Crisisbeheersing van IenW expliciet beschreven dat de RDO'en, de LCW en het MTW formeel geen besluitvormende, maar een adviserende rol hebben. In de praktijk werden adviezen van de LCW en het MTW echter meerdere keren als besluiten gepercipieerd. In een enkel geval werd het zo ook gebracht: RDO Zuid-West werd bijvoorbeeld per telefoon geïnformeerd dat de LCW had besloten om de sluis van het Volkerak-Zoommeer te sluiten. In de interviews en regionale evaluatiebijeenkomsten kwam aan de orde dat de verwarring deels ontstond doordat in de LCW en het MTW de ene keer werd gesproken over besluiten en de andere keer over adviezen. In de verslagen van de LCW en het MTW is terug te zien dat dit inderdaad wisselend is verwoord.

Bevinding 9. Er was sprake van verbinding tussen de vragen, verzoeken, adviezen en besluiten van de RDO'en, de LCW en het MTW.

Uit het overzicht in figuur 8 (hoofdstuk 4) blijkt dat de thema's die besproken werden in een crisisteam van de crisiskolom waterverdeling en droogte doorkwamen bij opvolgende crisisteams (via de lijn RDO-LCW-MTW en vice versa). Zo werd in de week van 23 juli vanuit RDO Noord richting LCW aangegeven dat er onduidelijk heerste over hoe om te gaan met de droogtesituatie en dat hierin meer sturing was verwacht vanuit LCW/MTW. Een week later werd in de LCW besproken dat de LCW zou aansluiten bij RDO Noord om een toelichting te geven op de verhouding RDO-LCW. Weer een week later komt dit door bij bijvoorbeeld RDO Zuid-Oost, waar besproken wordt dat er voor Zuid-Oost geen onduidelijkheden in de rolverdeling zijn. Een ander voorbeeld is dat in de week van 6 augustus binnen RDO Twentekanalen aan de orde kwam dat het geplande onderhoud aan de stuw bij Driel wellicht beter kon worden uitgesteld, vanwege de droogte en het watertekort. Een week later (in de week van 13 augustus) kwam de stuw bij Driel ook aan bod in de vergadering van RDO Gelderland. RDO Gelderland adviseerde de LCW om de stuw bij Driel flexibel te gebruiken. In dezelfde week werd door de LCW aan het MTW geadviseerd om het onderhoudsproject rondom de sluis bij Driel doorgang te laten vinden. Hoewel het advies van RDO Twentekanalen niet werd overgenomen, kwam het vraagstuk wel door vanuit het RDO, via de LCW, naar het MTW.

Bovendien is in de figuur te zien dat vrijwel alle adviezen van de LCW werden overgenomen door het MTW. Daarnaast kwam het MTW in enkele gevallen tot aanvullende besluiten en/of maatregelen.

In interviews en evaluatiebijeenkomsten is bevestigd dat vragen/verzoeken en adviezen van de RDO'en door de LCW werden opgepakt, en andersom. RDO'en hadden het idee dat hun adviezen en verzoeken over het algemeen goed aan de orde kwamen in de LCW en dat zij ook duidelijk terugkregen wat de LCW vervolgens van het RDO verwachtte. Vanuit de LCW werd aangegeven dat alles wat in het MTW werd besproken, in principe eerst aan de orde moest zijn geweest in de LCW. Om die reden werd op een gegeven moment een informeel overleg belegd na de LCW-vergadering, om de agenda voor het MTW voor te bespreken.

Bevinding 10. De structuur voor oordeels- en besluitvorming is primair ingericht op waterverdeling.

Oordeels- en besluitvorming weinig gericht op droogte-effecten

Volgens het landelijk draaiboek is de crisiskolom rondom watertekort gericht op waterverdeling en droogte. Binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte zijn verschillen te zien in de scope van de overlegorganen. Zo zijn er regionale *droogte*overleggen, gaat de LCW over *waterverdeling* en is het MTW gefocust op *watertekorten*. Uit interviews en evaluatiebijeenkomsten blijkt dat een grote groep betrokkenen het onduidelijk vond in hoeverre en door wie vraagstukken anders dan waterverdeling werden opgepakt, omdat men het idee had dat de LCW en het MTW vooral oordeelden over waterverdeling. Voor leden van de LCW zelf was het af en toe ook onduidelijk wat hun rol was ten opzichte van bredere droogte-effecten, zoals grondwaterproblemen. In veel gevallen werd hiervoor wel naar de LCW gekeken, maar kon de LCW hier weinig mee vanwege een gebrek aan specialistische kennis hierover. Het DCC-IenW gaf aan dat deze droogteperiode voor het eerst echt inzichtelijk heeft gemaakt dat er meer is dan alleen waterverdeling, zoals droogte, hitte en grondwaterproblemen.

Maatschappelijke effecten van de droogte, zoals effecten voor landbouw en industrie, zijn volgens betrokkenen op onderdelen onvoldoende meegenomen in de oordeels- en besluitvorming. Zo gaf het IPO aan dat het voor de provincies moeilijk was om informatie over onomkeerbare natuurschade te rapporteren, omdat de provincies geen directe toegang hebben tot de online sitrap-module van de LCW (op enig moment is het wel via de lijn van de waterschappen ingevoerd in de sitrap). Het IPO heeft meerdere keren in de LCW en het MTW aan de orde gebracht dat in enkele natuurgebieden (vier specifieke gevallen) sprake was van onomkeerbare natuurschade. Dit heeft volgens het IPO echter niet geleid tot verdere behandeling in het MTW.

Daarnaast gaven belanghebbende partijen aan dat zij niet structureel betrokken waren bij de belangenafweging in de LCW en het MTW en dat zij over het algemeen enkel getrapt vertegenwoordigd werden, zoals bijvoorbeeld via het DCC EZK-LNV of via de geborgde zetels in waterschapsbesturen. Er zijn overigens verschillen te herkennen tussen regio's en bij belanghebbende partijen. Vewin was bijvoorbeeld structureel aangehaakt bij het MTW en in RDO West-Midden werden maatschappelijke effecten via belanghebbende partijen wel meegenomen in de oordeels- en besluitvorming.

Op bestuurlijk niveau in verschillende regio's afstemming over droogte-effecten

Vanwege de constatering dat de crisiskolom vooral gericht was op waterverdeling, hebben verschillende regio's tijdens de droogteperiode naast of binnen de crisiskolom een bestuurlijke afstemmingslijn ingezet om andere droogte-effecten te bespreken. Hoewel de verschillende waterbeheerders en provincies ambtelijk al vertegenwoordigd zijn in de RDO'en, was het in sommige regio's gewenst om op bestuurlijk niveau af te stemmen over te nemen droogtemaatregelen. Zowel in RDO Noord als RDO Gelderland kwamen bestuurders van de verschillende crisispartners van het RDO los van het RDO enkele keren bijeen om effecten en maatregelen te bespreken die niet door de LCW werden opgepakt. Bovendien werden in RDO Noord mensen met bestuurlijk mandaat afgevaardigd naar het RDO-overleg, om daar hun inbreng te geven.

Geen besluitvorming binnen crisisorganisatie over onderwerpen buiten domein IenW

De onderwerpen buiten het domein van IenW die werden besproken in de crisisorganisatie, werden voor besluitvorming doorgespeeld naar andere departementen en organisaties via vertegenwoordiging door beleidsmedewerkers. Zo werden zaken over de effecten van de droogte op energievoorziening doorgespeeld aan EZK en zocht LNV uit wat er speelde op het gebied van effluent voor de landbouw. Daarbij verzocht het MTW de

andere departementen ook zelf een verantwoordelijke voor het besluit aan te wijzen. Er was vanuit de crisiskolom waterverdeling en droogte geen controle op de uitvoering van de maatregelen[8].

Bevinding 11. De verdringingsreeks is een nuttig instrument om tot oordeels- en besluitvorming te komen.

Figuur 16: Verdringingsreeks bij watertekort

Sinds 2003 wordt de verdringingsreeks, zoals te zien in figuur 16, gebruikt als instrument om de discussie over waterverdeling tussen partijen in de crisiskolom waterverdeling en droogte ten tijde van droogte te structureren. De systematiek in de verdringingsreeks is landelijk vastgelegd en per regio is de invulling ervan bestuurlijk overeengekomen met alle betrokken waterbeheerders. De verdringingsreeks kan als volgt worden gelezen: de punten in categorie 1 gaan bij de verdeling van water voor categorie 2, die in categorie 2 gaan vervolgens voor die in categorie 3, enzovoorts. Binnen de categorieën 3 en 4 is landelijk geen prioritering vastgelegd. Regionaal kunnen partijen binnen categorie 3 en 4 op provinciale verordening een eigen rangschikking vastleggen.

Uit interviews en evaluatiebijeenkomsten is gebleken dat de verdringingsreeks is ervaren als een nuttig instrument om het gesprek over waterverdeling te voeren. Wel is op een aantal punten discussie ontstaan over de interpretatie en toepassing van de verdringingsreeks. Ten eerste bestaat er onduidelijkheid over de definitie van sommige begrippen in de verdringingsreeks, zoals 'onomkeerbare schade aan de natuur' en 'kapitaalintensieve gewassen', begrippen die landelijk niet eenduidig zijn gedefinieerd. Op dit gebied kan de verdringingsreeks volgens deelnemers aan de RDO'en beter uitgewerkt worden. Ten tweede is de verdringingsreeks regionaal verschillend ingevuld, in die zin dat in de ene regio (of provincie) een bestemming voor beschikbaar water in een andere categorie viel dan in een andere regio (of provincie). Ook dat zorgde voor onduidelijkheden binnen de crisisorganisatie en bij publieke en maatschappelijke partijen die met de maatregelen te maken kregen.

[8] De terugmelding van maatregelen van andere departementen naar het MTW valt buiten de scope van dit onderzoek.

5.5 Crisiscommunicatie

Bevinding 12. In de crisiskolom had crisiscommunicatie een prominente rol. Coördinatie van de communicatie heeft conform het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte plaatsgevonden.

De crisiscommunicatie werd in niveau 1 (geel) door regionale partijen zelf georganiseerd. Zij hadden onderling afstemming over communicatieboodschappen. Daarnaast werd landelijke informatie verstrekt door RWS via de Droogtemonitor van de LCW. Vanaf niveau 2 (oranje) werd de crisiscommunicatie gecoördineerd door DCO, de communicatie-afdeling van het Ministerie van IenW. Persberichten over de afgestemde maatregelen in het MTW en andere besluiten binnen het Ministerie van IenW werden via DCO naar het algemene publiek gecommuniceerd. DCO stelde een RAT in tijdens de droogteperiode, dat de communicatieboodschappen voorbereidde en afstemde met betrokken partijen. Bovendien organiseerde DCO in niveau 2 (oranje) wekelijks een woordvoerdersoverleg, waar alle betrokken partijen tijdens de droogte bij konden aansluiten om gezamenlijk af te stemmen over communicatieboodschappen.

Crisiscommunicatie was een belangrijk onderdeel van de vergaderingen van de RDO'en, de LCW en het MTW

Uit verslagen van bijeenkomsten, interviews en evaluatiebijeenkomsten is gebleken dat crisiscommunicatie in de vergaderingen van de RDO'en, de LCW en het MTW altijd een punt op de agenda was, dat uitgebreid werd besproken. Binnen RDO'en werd tijdens bijeenkomsten met alle crisispartners afgestemd over de communicatieboodschappen. Tussen de LCW en het MTW vond in niveau 2 (oranje) ook afstemming plaats over crisiscommunicatie. Wekelijks vond na de LCW-vergadering een afstemmingsoverleg plaats tussen de voorzitter LCW, voorzitter MTW, DCC-IenW en DCO. In dit overleg werd de landelijke communicatieboodschap met de voorzitters van beide overlegorganen besproken, zodat deze boodschap daarna uitgewerkt kon worden en na het MTW-overleg kon worden gepubliceerd. DCO heeft dit afstemmingsoverleg als waardevol ervaren. Verder werd proactief gereageerd op de verwachte media-aandacht na opschaling naar niveau 2 (oranje). Direct na opschaling werd een persbriefing gehouden waarin verschillende betrokken partijen toelichting gaven op de droogtesituatie in Nederland.

De landelijke pers- en publiekscommunicatie volgde steeds na het informeren van de Tweede Kamer. Tijdens de droogteperiode tot en met september zijn vijf Kamerbrieven door de minister van IenW naar de Tweede Kamer verstuurd. Omdat de pers- en publiekscommunicatie pas gepubliceerd kon worden als de Kamer op de hoogte was gesteld van de nieuwe ontwikkelingen, ging het afstemmingsproces over Kamerbrieven volgens betrokkenen vaak te snel. Naast de Kamerbrieven heeft de minister van IenW tijdens de ministerraad op 17 augustus haar collega ministers geïnformeerd over de situatie.

De Droogtemonitor en de persberichten van RWS en de rijksoverheid zijn als bronnen voor crisiscommunicatie over het algemeen goed gewaardeerd

In de enquête is aan respondenten gevraagd om de crisiscommunicatie tijdens de droogteperiode te beoordelen, aan de hand van de kwaliteit van verschillende informatiebronnen. De uitkomsten van deze vraag zijn in figuur 17 en figuur 18 weergegeven. Er heeft geen publieksonderzoek plaatsgevonden naar de waardering van de crisiscommunicatie.

De resultaten zijn uitgesplitst naar respondenten vanuit de crisisorganisatie en vanuit belanghebbende partijen. De meeste respondenten vanuit de crisisorganisatie (78,1%) beoordeelden de Droogtemonitor als 'goed'. De belanghebbende partijen waren iets kritischer; 47,7,% vindt de monitor 'goed', 25,0% 'voldoende'. Naast de Droogtemonitor is de website van Rijkswaterstaat ook vrij goed beoordeeld door de respondenten uit de crisisorganisatie (46,7% 'goed', 28,5% 'voldoende'). De websites van de provincie, rijksoverheid en het waterschap

zijn door velen niet actief gebruikt (resp. 81,0%, 55,3% en 54,0%). De waardering voor de persberichten van Rijkswaterstaat en het Ministerie van IenW[9](komt hier nog sterker naar voren (resp. 38,0% 'goed', 35,8% 'voldoende', en 32,1% 'goed', 40,9% 'voldoende'). Een krappe meerderheid beoordeelt ook de persberichten van de UvW als 'goed' of 'voldoende' (resp. 24,8% en 32,1%).

In het algemeen zijn de respondenten van belanghebbende partijen iets minder tevreden over de verschillende informatiebronnen. Zo waarderen zij de website van RWS iets minder positief dan de betrokkenen in de crisisorganisatie (29,5% 'goed', 15,9% 'voldoende'), en geven ze aan deze informatiebron ook minder te gebruiken (50,0% tegenover 23,4%). Ook de websites van de rijksoverheid, provincies en waterschappen zijn door hen vaak niet actief bezocht (resp. 72,7%, 77,3% en 48,9%). Persberichten van Rijkswaterstaat en het Ministerie van IenW worden iets minder positief beoordeeld door respondenten vanuit belanghebbende partijen dan door respondenten uit de crisisorganisatie (resp. 21,6% 'goed', 29,5% 'voldoende', en 13,6% 'goed', 29,5% 'voldoende'). Een meerderheid heeft de persberichten van de UvW niet actief gezocht of ontvangen (60,5%).

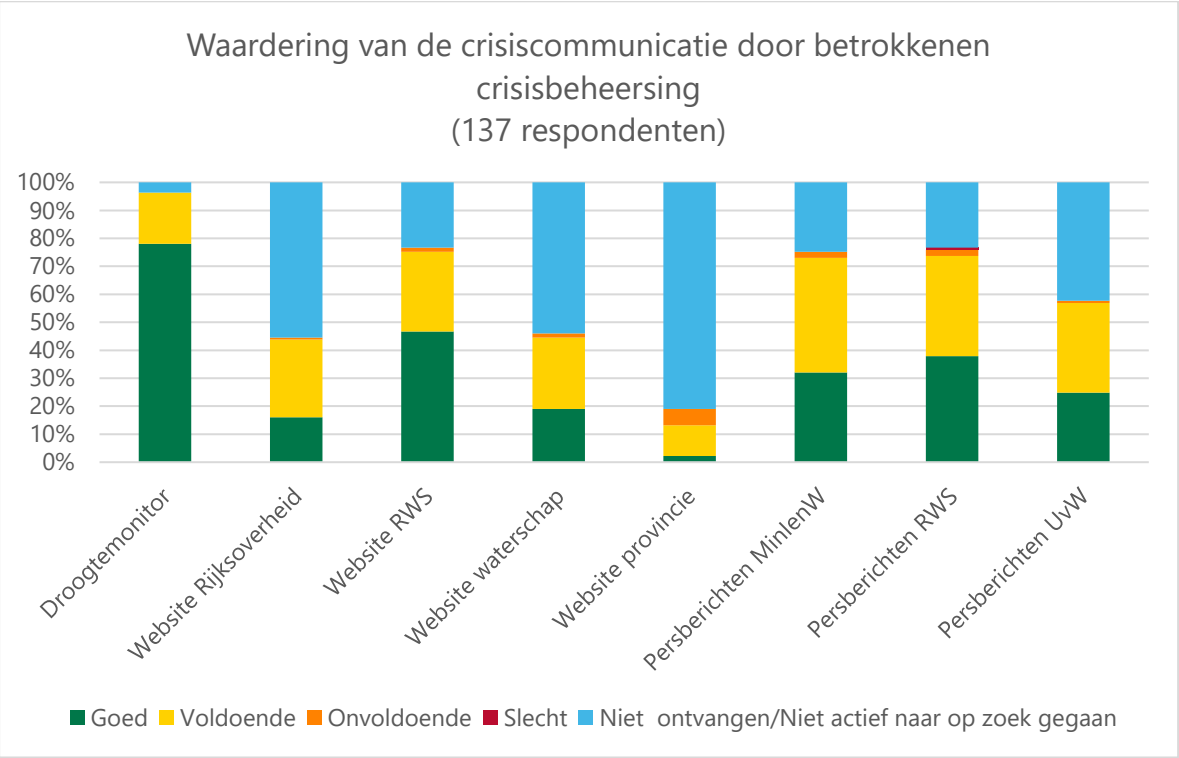

Figuur 17: Waardering van de kwaliteit van de informatiebronnen door respondenten in de crisisorganisatie.

[9] Op rijksoverheid.nl werden persberichten namens alle in het MTW vertegenwoordigde partijen gepubliceerd.

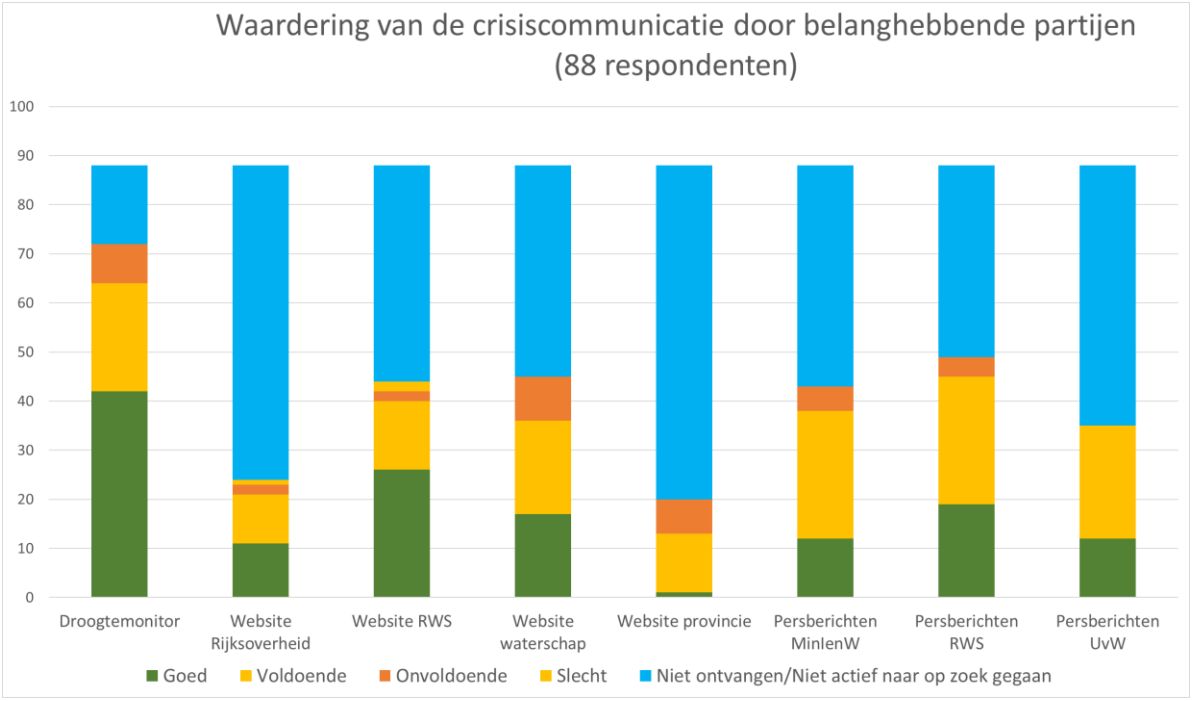

Figuur 18: Waardering van de kwaliteit van de informatiebronnen door respondenten vanuit belanghebbende partijen (88 respondenten).

Bevinding 13. De landelijke communicatieboodschappen waren soms strijdig met de regionale boodschappen over de regionale effecten van watertekort en droogte.

Zoals eerder toegelicht vond in niveau 1 (geel) crisiscommunicatie plaats op regionaal niveau en kwam daar in niveau 2 (oranje) DCO voor de landelijke crisiscommunicatie bij. Zowel in niveau 1 (geel) als niveau 2 (oranje) bleef regionale communicatie en afstemming daarover bij de waterbeheerders zelf. In niveau 2 (oranje) zorgde DCO daarnaast op landelijk niveau voor actieve afstemming en regie over de communicatie en persberichten. Zowel het Ministerie van IenW als waterbeheerders communiceerden dus over het watertekort en de droogte.

Regionale boodschappen niet altijd in lijn met elkaar en met landelijke boodschap

Vanwege grote regionale verschillen in effecten en maatregelen was er sprake van differentiatie in regionale boodschappen. Iedere waterbeheerder communiceerde zelf over genomen maatregelen en stemde hierover af met de crisispartners binnen het eigen RDO. Naast afstemming binnen het RDO werd tussen de RDO'en weinig afstemming gezocht over regionale communicatieboodschappen. Dit resulteerde erin dat regio's soms tegenstrijdige boodschappen afgaven; de ene regio communiceerde bijvoorbeeld dat men samen moest douchen, terwijl de andere regio het signaal gaf dat er niks aan de hand was.

Naast regionale boodschappen werd er op nationaal niveau ingezet op landelijke communicatieboodschappen, waarin een algemeen beeld werd neergezet. In interviews en evaluatiebijeenkomsten gaven betrokkenen uit de RDO'en en belanghebbende partijen aan dat dit algemene landelijke beeld niet altijd goed aansloot op de regionale communicatieboodschappen. De landelijke boodschap zou te eenzijdig en soms zelfs strijdig zijn met regionale communicatieboodschappen. In het landelijke beeld werden regionale verschillen niet altijd weergegeven, waardoor het voor het algemene publiek lastig werd om de verkregen informatie te duiden.

Landelijk werd geprobeerd om een eenduidige boodschap te creëren, terwijl dit volgens betrokkenen in een dergelijke droogteperiode helemaal niet mogelijk en weinig zinvol is.

In brieven aan de Tweede Kamer werd niet alleen het landelijke beeld gepresenteerd, maar werd ook ingegaan op regionale effecten van het watertekort.

5.6 Samenwerking

Bevinding 14. Alle partijen waren gericht op samenwerking. Ondanks de vakantieperiode zorgde elke partij vrijwel altijd voor afvaardiging in de crisisteams om gezamenlijk de waterverdeling af te stemmen en te reageren op de droogte.

Samenwerking binnen de RDO'en over het algemeen als prettig ervaren, regionaal verschillen zichtbaar

De samenwerking binnen de RDO'en werd over het algemeen als prettig ervaren. Waterbeheerders raakten via het RDO van elkaars situatie op de hoogte en konden in het RDO afstemmen over te nemen maatregelen. Daarbij hebben RDO-leden meerdere malen aangegeven dat het programma Slim Watermanagement bijdroeg aan de samenwerking tussen RWS en waterschappen. Als andere sterke punten van de samenwerking binnen de RDO'en werd genoemd dat er professionals met kennis van zaken aan tafel zaten, dat men elkaar kende en dat de aanwezige partijen op een constructieve wijze met elkaar samenwerkten. Daarnaast bleek in de evaluatiebijeenkomsten dat alle partijen zich, ondanks de zomervakantie, maximaal hebben ingespannen om de bezetting rond te krijgen. De grote belasting die daardoor bij enkele organisaties ontstond, wordt echter als groot risico gezien. Daarbij werd vaak aangegeven dat niet alle crisisrollen zijn belegd in het RDO, waardoor met name de voorzitter en de secretaris overbelast werden.

Dat de samenwerking over het algemeen als prettig werd ervaren, wordt bevestigd door de enquêteresultaten. Die laten zien dat in alle RDO'en tussen de 70% en 100% van de respondenten de samenwerking als goed of voldoende heeft beoordeeld (zie figuur 19). Respondenten in RDO Noord en RDO Gelderland beoordeelden de samenwerking het minst positief. In de toelichting bij de enquête en de evaluatiebijeenkomsten kwam daar naar voren dat de samenwerking soms gehinderd werd door verschillende belangen en dat de insteek van de aanwezige partijen soms verschilde (ambtelijk versus bestuurlijk).

Samenwerking binnen de LCW en het MTW positief beoordeeld

De samenwerking in de LCW en in het MTW ervaarden respondenten van de enquête als voldoende tot goed (zie figuur 19). In de LCW beoordeelde niemand de samenwerking als onvoldoende of slecht. Twee personen vonden de samenwerking in het MTW onvoldoende; uit de enquête kwam geen duidelijk beeld van de achterliggende redenen naar voren.

In de interviews kwamen twee specifieke positieve punten van de samenwerking binnen de LCW en het MTW ter sprake. De juristen noemden de intensieve samenwerking tussen de crisisjuristenpools van HBJZ en RWS. Daarnaast werd het initiatief van DCO om een wekelijks, breed woordvoerdersoverleg te organiseren gewaardeerd door betrokken partijen.

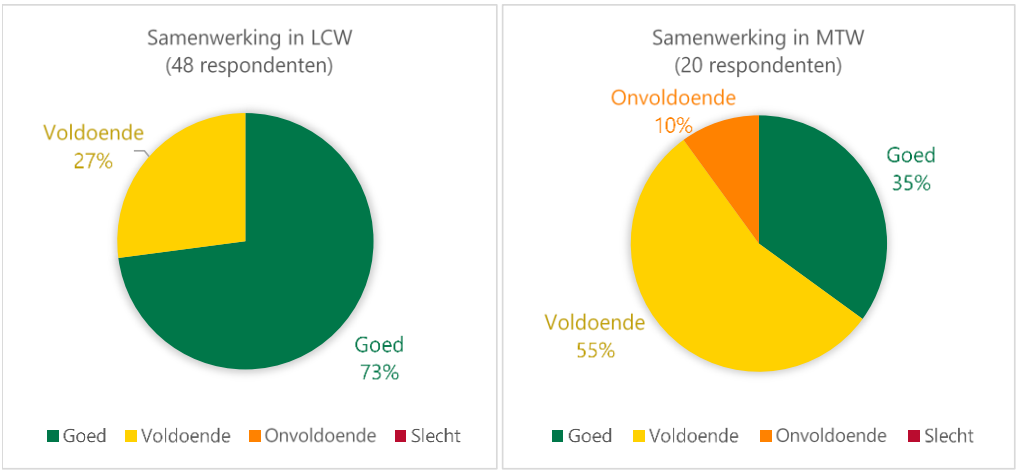

Figuur 19: Beoordeling van samenwerking binnen de LCW en het MTW.

Bevinding 15. De aansluiting van de crisiskolom waterverdeling en droogte, de crisiskolom IenW en de generieke crisiskolom is onduidelijk en niet eenduidig.

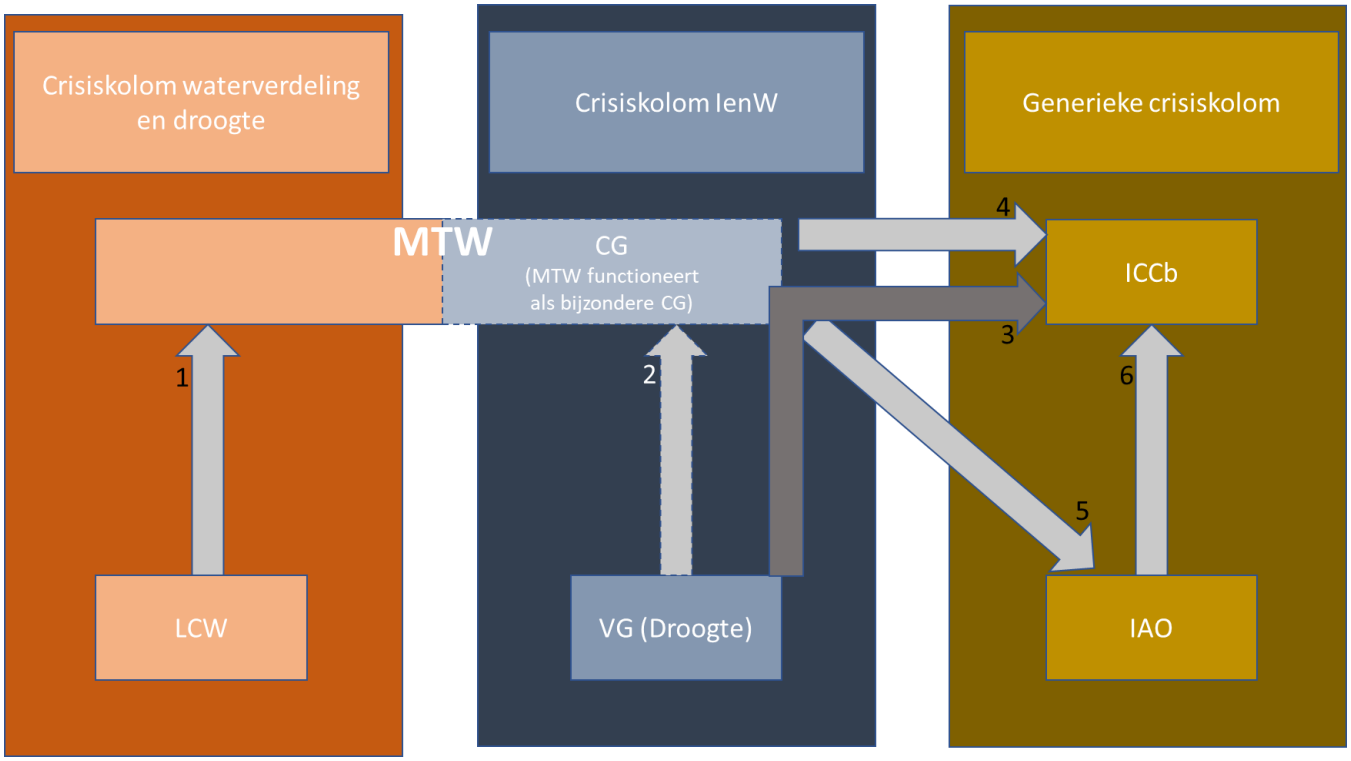

Figuur 20: Koppelvlakken crisiskolommen.

Meerdere advieslijnen tussen de crisiskolom waterverdeling en droogte, crisiskolom IenW en generieke crisiskolom

Figuur 20 laat de advieslijnen van de crisiskolom waterverdeling en droogte, de crisiskolom IenW en de generieke crisiskolom zien. Duidelijk is dat er meerdere advieslijnen naar het MTW zijn (pijl 1 en 2) en meerdere advieslijnen naar het ICCb (via pijl 1 of 2 via pijl 4, via pijl 1 of 2 via pijl 5 en 6 en via pijl 3). Deels ligt de basis daarvoor in de verschillende hand- en draaiboeken. Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte beschrijft dat de LCW het MTW adviseert (pijl 1). Het MTW wordt in het Handboek Crisisbeheersing IenW beschouwd als een bijzondere coördinatiegroep (CG). Het handboek van IenW beschrijft daarnaast dat de crisisbesluitvorming in de CG wordt voorbereid door de Voorbereidingsgroep (VG, pijl 2). In deze periode van watertekort en droogte werd een VG Droogte ingesteld voorafgaand aan de eerste informerende ICCb. De VG Droogte heeft vanaf dat moment punten geagendeerd in het MTW (pijl 2). Deze lijn kan worden afgeleid van de lijn tussen de VG en de CG die wordt beschreven in het handboek van IenW, omdat het MTW als bijzondere CG wordt beschouwd. Daarnaast heeft de VG Droogte ook punten geagendeerd in de ICCb (pijl 3). De punten werden weliswaar ingebracht via de voorzitter van het MTW, als IenW-vertegenwoordiger in de ICCb, maar stonden verder los van de advieslijn van MTW naar ICCb. De advieslijn tussen de VG en de ICCb staat als zodanig **niet** beschreven in de hand- en draaiboeken. Volgens het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte adviseert het MTW het IAO (pijl 5) en/of de ICCb (pijl 4, eventueel via het IAO (pijl 5). Ten slotte beschrijft het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming dat het IAO de crisisbesluitvorming in de ICCb ondersteunt (pijl 6).

Verhouding tussen de VG Droogte en de LCW onduidelijk

De input van de VG Droogte in het MTW koppelt de crisiskolom waterverdeling en droogte aan de crisiskolom van IenW. Op basis van de hand- en draaiboeken is echter onduidelijk hoe dit zich verhoudt tot de adviserende

rol van de LCW richting het MTW. Gesteld kan worden dat de LCW vanuit de inhoud (waterverdeling en droogte) het MTW adviseert en de VG vanuit de crisisbeheersing. In de praktijk bleek echter dat de verhouding tussen de VG Droogte en de LCW onduidelijk was voor betrokkenen en dat de beelden hierover verschillen.

Een aantal respondenten vanuit de LCW gaf in de enquête aan dat de rolverhouding met de VG niet altijd helder was en dat de leden van de VG zichzelf ook afvroegen wat hun rol precies was. Dit bleek ook uit de eigen evaluatie van de VG Droogte, waarin werd geconstateerd dat de VG geen duidelijke rol had in de crisiskolom waterverdeling en droogte. De vergaderingen van de VG vonden plaats voor de LCW-vergadering in plaats van tussen de overleggen van LCW en MTW in. Hierdoor sloot het advies van de VG niet altijd aan op dat van de LCW. Als effect hiervan werd bijvoorbeeld genoemd dat sommige acties (zoals het opstellen van langetermijnscenario's en afstemming met maatschappelijke partijen) zowel door RWS als door de beleidsdirecties werden opgepakt. Volgens de leden van de VG Droogte heeft de VG een belangrijke aanvullende rol op de LCW, omdat de VG adviseert over alle beleidsterreinen van het Ministerie van IenW en de LCW enkel over waterverdeling en droogte. Volgens de leden van de VG betekent dit dat de (voornamelijk operationele) adviezen van de LCW moeten worden aangevuld met een bredere politiek-bestuurlijke advisering. In de landelijke evaluatiebijeenkomst werd dit herkend, maar werd ook het signaal gegeven dat goed moet worden gekeken naar de efficiëntie van deze adviseringsstructuur. In interviews werd genoemd dat de 'dubbele' adviseringslijn vanuit de VG en de LCW aan het MTW niet expliciet op elkaar afgestemd werden .

Interdepartementale insteek van MTW zorgt voor overlap met IAO en ICCb

Het MTW wordt weliswaar beschouwd als een bijzondere CG, maar kent een interdepartementale insteek. Dit omdat de crisiskolom waterverdeling en droogte in het MTW wordt aangevuld met vertegenwoordigers van de direct betrokken departementen EZK en LNV. Echter, het handboek van IenW geeft een andere beschrijving van wanneer en hoe een overleg op interdepartementaal niveau bijeengeroepen kan worden. Dit is ook geborgd in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, door middel van opschaling naar niveau 3 (rood) (nationale crisisstructuur). In deze periode van watertekort en droogte is niet operationeel opgeschaald naar niveau 3 (rood), maar zijn het IAO in de vorm van multidisciplinaire scenariosessies en de ICCb informerend bij elkaar gekomen.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

1. De landelijke crisisorganisatie waterverdeling en droogte heeft succesvol en in goede samenwerking geopereerd (bevinding 1 en 14).
   a. Het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte was richtinggevend voor de crisisbeheersing (vooral bevinding 2, 4, 11 en 12).
   b. De LCW functioneert efficiënt en effectief in het verzamelen en analyseren van informatie, wat leidt tot het gezaghebbende product van de Droogtemonitor (bevinding 5).
   c. De landelijke crisisorganisatie houdt rekening met de complexe bestuurlijke inrichting van het waterbeheer in Nederland (bevinding 8).
   d. De oordeels- en besluitvorming binnen de crisisorganisatie waterverdeling en droogte sloot goed op elkaar aan (bevinding 9).

2. Wel zijn er enkele aandachtspunten gesignaleerd:
   a. De versnipperde en vertraagde informatie-uitwisseling maakte de besluitvorming minder doelmatig op uitvoerend niveau (bevinding 6).
   b. De personele capaciteit van de crisisorganisatie is niet ingericht voor langdurende, zich voortslepende crises zoals de droogteperiode (bevinding 3). De lange duur van de droogte en het lang in standhouden van de crisisorganisatie leidde tot een hoge (over)belasting betrokken medewerkers.
   c. De crisisorganisatie maakt onvoldoende gebruik van relevante maatschappelijke partijen bij het in kaart brengen van maatschappelijke effecten van watertekorten en droogte (bevinding 7).
   d. De verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden (binnen de crisisorganisatie) in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte is deels onbekend en complex (bevinding 8) en laat in de verschillende hand- en draaiboeken overlap en onderlinge strijdigheid zien (bevinding 15).
   e. De respons is vooral gericht op waterverdeling. De respons op droogte-effecten is onvoldoende geborgd in de landelijke crisisorganisatie waterverdeling en droogte. (bevinding 10).
   f. In de landelijke crisiscommunicatie was te weinig aandacht voor de regionaal uiteenlopende effecten van watertekort en droogte (bevinding 13).

6.2 Aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen zijn gericht op het verbeteren van de robuustheid van de organisatie van de crisisbeheersing bij waterverdeling en droogte. Bij het formuleren van de aanbevelingen zijn de verbeteringen die logisch voortvloeien uit voorgaande conclusies niet apart benoemd. Voorbeeld: borg de respons op droogte-effecten, als aanbeveling volgend op conclusie 2d.

De aanbevelingen gaan over wat er verbeterd kan worden, maar niet hoe dat het beste kan gebeuren. Betrokkenen bij de voorbereiding op vraagstukken op het gebied van waterverdeling en droogte zijn als geen ander in staat om deze aanbevelingen te vertalen in concrete acties. Eventuele aanpassingen dienen verwerkt te worden in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte.

1. Verbeter het informatiemanagement bij de beheersing van watertekort en droogte. Denk daarbij aan:
   - sneller delen van gebundelde technisch-inhoudelijke informatie;
   - de principes van netcentrisch werken, dat wil zeggen dat een centraal actueel situatiebeeld wordt gebruikt voor oordeels- en besluitvorming op alle niveaus en dat er regie is op de informatievoorziening;
   - een vorm van stakeholdersoverleg met publieke en maatschappelijke partijen op verschillende niveaus, waarin zij geraadpleegd en geïnformeerd kunnen worden.
2. Vergroot de bekendheid met de rol- en taakverdeling van crisisteams bij waterbeheerders en zeker bij maatschappelijke partijen, bijvoorbeeld door meer bekendheid te geven aan het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte.
3. Zorg binnen de crisisorganisatie voor een goede afstemming tussen de generieke crisiskolom, de crisiskolom IenW en de crisiskolom waterverdeling en droogte. Maak de koppelvlakken tussen deze crisiskolommen expliciet in het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte.
4. Breng de personele capaciteit van de crisisorganisatie op niveau voor een zich langzaam ontwikkelende en lang durende crises. Denk daarbij aan:
   - het vergroten van het aantal inzetbare medewerkers.
   - het introduceren van het crisisrollenhuis binnen de RDO'en.
5. Ontwikkel de crisiscommunicatie verder door:
   - in de landelijke communicatie te focussen op het duiden van regionale verschillen in effecten van het watertekort en droogte;
   - in alle opschalingsniveaus de afstemming tussen regionale communicatie te bevorderen.
   - maak expliciet in het landelijk draaiboek hoe landelijke en regionale communicatie zich tot elkaar verhouden

-

Bijlage 1: Onderzoeksvraag

Globale vraagstelling

We verzoeken u in deze evaluatie in algemene zin in te gaan op het gezamenlijk geleverde crisismanagement en meer in het bijzonder wat geleerd kan worden van de samenwerking tussen alle betrokkenen en waar aanpassingen nodig zijn op de vigerende draaiboeken en overleg- en besluitvormingsstructuren. De evaluatie moet zich richten op de nationale en departementale crisisoverleggen en -structuren. De regionale droogteoverleggen zijn daar een integraal onderdeel van. Crisisoverleggen die regionaal, lokaal of bij partijen afzonderlijk zijn georganiseerd voor deze situatie, vallen buiten de evaluatie.
De risicofactoren die onderzocht moeten worden, zijn: informatievoorziening, communicatie, samenwerken, op- en afschalen en besluitvorming.

Onderzoeksopdracht en -vragen:

1. Feitenrelaas:
   - Opstellen van een feitelijke tijdlijn met alle relevante gebeurtenissen en activiteiten en besluiten in de ingerichte overleg- en besluitvormingsstructuur.
2. Analyse van de feiten:
   - Hoe zijn de melding, alarmering en op- en afschaling van de crisisorganisatie(s) verlopen?
   - Hoe is de informatievoorziening en communicatie tussen de betrokken partijen verlopen? Hoe is de externe communicatie verlopen?
3. Confrontatie van de analyse met de draaiboeken:
   - In hoeverre zijn de activiteiten en besluiten in de ingerichte overleg- en besluitvormingsstructuur verlopen conform het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte?
   - Welke rol speelde het Handboek Crisisbeheersing IenW en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming in deze case?
   - Zijn de betrokken partijen adequaat voorbereid op crises van een dergelijke omvang? Zijn de daarvoor opgestelde documenten en procedures ondersteunend geweest voor de geleverde inzet?
4. De genomen maatregelen:
   - Breng de belangrijkste genomen operationele maatregelen die in het MTW besproken zijn in kaart.
   - Wat is het oordeel van de partijen in de keten over de manier waarop de besluitvormingssystematiek rondom deze operationele maatregelen heeft gefunctioneerd?
5. De leerpunten:
   - Wat kan worden geleerd van de inzet van betrokken partijen op operationeel, tactisch en bestuurlijk niveau?
   - Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan met betrekking tot het beter handelen van de betrokken partijen, waar het gaat om de crisisaanpak en invulling daarvan?
   - Welke aanbevelingen kunnen gedaan worden ten aanzien van de informatievoorziening en de externe communicatie?
   - Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan met betrekking tot het aanpassen van het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte?

Bijlage 2: Afkortingen

ARK	Amsterdam-Rijnkanaal
AZ	Ministerie van Algemene Zaken
BO	Bestuurlijk overleg
BS	Bestuursstaf
CG	Coördinatiegroep
CIV	Centrale Informatievoorziening
CNB	Centraal Nautisch Beheer
DAS	Directie Analyse en Strategie
DCC	Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing
DBO	Directie Bestuursondersteuning
DCO	Directie Communicatie
DG RWS	Directeur-generaal Rijkswaterstaat
DGLM	Directoraat-generaal Luchtvaart en Maritieme Zaken
DGMI	Directoraat-Generaal Milieu en Internationaal
DGMO-Ovs	Directoraat-generaal Mobiliteit, directie Openbaar Vervoer en Spoor
DGWB	Directoraat-generaal Water en Bodem
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
GPO	Grote Projecten en Onderhoud
HBJZ	Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken
HDSR	Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
HID	Hoofdingenieur-directeur
HIJ	Hollandse IJssel
IAO	Interdepartementaal afstemmingsoverleg
ICAweb	Integrale Crisis Advieswebsite
ICCb	Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IPO	Interprovinciaal overleg

IT	Informatieteam
JenV	Ministerie van Justitie en Veiligheid
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KWA	Klimaatbestendige Wateraanvoer
LAC	Landelijk Advies- en Coördinatieteam
LAC-S	Landelijk Advies- en Coördinatieteam Scheepvaart
LCMS	Landelijk Crisismanagement Systeem
LCW	Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling
LNM	Landelijk Netwerkmanager
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LOCC	Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum
LTO	Land- en Tuinbouw Organisatie
MCCb	Ministeriële Commissie Crisisbeheersing
MTW	Management Team Watertekorten
MZ	Directie Maritieme Zaken
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NCC	Nationaal Crisiscentrum
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NKC	Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie
NZK	Noordzeekanaal
OVS	Directie Openbaar Vervoer en Spoor
PWN	Waterleidingbedrijf Noord-Holland
RAT	Rapid Action Team
RCT	Regionaal Crisisteam
RDO	Regionaal Droogte Overleg
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RWS	Rijkswaterstaat
RWS WVL	Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving
UvW	Unie van Waterschappen
VCNL	Verkeerscentrale Nederland

VG	Voorbereidingsgroep
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VWM	Verkeer- en Watermanagement
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WIS	Waterinlaatsysteem
WIT	Weerimpactteam
WMCN	Watermanagementcentrum Nederland
WVL	Water, Verkeer en Leefomgeving
WVS	Waterschap Vechtstromen

Bijlage 3: Geraadpleegde documenten

Hand- en draaiboeken

- Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte, uitgave 5 maart 2018
- Handboek Crisisbeheersing DCC-IenW, uitgave september 2017
- Handreiking evaluatie crisisrespons DCC-IenW, uitgave 16 mei 2014
- Uitvoeringskader Crisisorganisatie Rijkswaterstaat (warme fase), 24 april 2017
- Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, september 2016

Verslagen RDO'en

- **RDO Gelderland**
  - 30 juli 2018
  - 13 augustus 2018
  - 20 augustus 2018
  - 27 augustus 2018
  - 17 september 2018
- **RDO Noord**
  - 19 juli 2018
  - 26 juli 2018
  - 2 augustus 2018
  - 9 augustus 2018
  - 16 augustus 2018
  - 23 augustus 2018
  - 30 augustus 2018
  - 13 september 2018
- **RDO Twentekanalen**
  - 17 juli 2018
  - 24 juli 2018
  - 31 juli 2018
  - 7 augustus 2018
  - 14 augustus 2018
  - 21 augustus 2018
  - 13 september 2018
- **RDO West-Midden**
  - 13 juli 2018
  - 20 juli 2018
  - 31 juli 2018
  - 7 augustus 2018
  - 14 augustus 2018
  - 21 augustus 2018
  - 28 augustus 2018
  - 4 september 2018
  - 11 september 2018
  - 25 september 2018

- **RDO Zuid-Oost**
  - 9 juli 2018
  - 24 juli 2018
  - 7 augustus 2018
  - 14 augustus 2018
  - 28 augustus 2018
  - 4 september 2018
  - 11 september 2018
  - 24 september 2018
- **RDO Zuid-West**
  - Op basis van bijlagen Droogtemonitoren

Verslagen LCW

- 11 juli 2018
- 18 juli 2018
- 25 juli 2018
- 1 augustus 2018
- 8 augustus 2018
- 15 augustus 2018
- 22 augustus 2018
- 29 augustus 2018
- 5 september 2018
- 12 september 2018
- 19 september 2018
- 26 september 2018

Droogtemonitoren en bijbehorende sitraps

- Nr. 1, 10 april 2018
- Nr. 2, 26 juni 2018
- Nr. 2a, 3 juli 2018
- Nr. 3, 10 juli 2018
- Nr. 4, 18 juli 2018
- Nr. 5, 25 juli 2018
- Nr. 6, 2 augustus 2018
- Nr. 7, 9 augustus 2018
- Nr. 8, 16 augustus 2018
- Nr. 9, 23 augustus 2018
- Nr. 10, 30 augustus 2018
- Nr. 11, 6 september 2018
- Nr. 12, 13 september 2018
- Nr. 13, 19 september 2018
- Nr. 14, 27 september 2018

Verslagen MTW

- 18 juli 2018
- 25 juli 2018
- 2 augustus 2018
- 9 augustus 2018
- 16 augustus 2018
- 23 augustus 2018
- 30 augustus 2018
- 6 september 2018
- 13 september 2018
- Overzicht maatregelen genomen door MTW tijdens droogtecrisis

Verslagen IAO

- 16 augustus 2018
- 21 augustus 2018
- 27 augustus 2018

Verslagen ICCb

- 31 juli 2018
- 7 augustus 2018
- 23 augustus 2018
- 28 augustus 2018

IT beeld

- Beeld en duiding 31 juli 2018
- Beeld en duiding 7 augustus 2018
- Beeld en duiding 21 augustus 2018
- Beeld en duiding 28 augustus 2018

Verslagen VG

- 30 juli 2018
- 6 augustus 2018
- 13 augustus 2018
- 20 augustus 2018
- 27 augustus 2018
- 3 september 2018
- 10 september 2018
- 17 september 2018

Verslag Weerimpactteam

- 24 juli 2018

Droogtedossiers ICAweb DCC-IenW

- Deel 1 (30 juni 2018 – 3 augustus 2018)
- Deel 2 (6 augustus 2018 – 16 augustus 2018)
- Deel 3 (17 augustus 2018 – 3 september 2018)
- Deel 4 (3 september 2018 – 15 oktober 2018)

Attenderingsberichten DCC-IenW

- Nr. 1, 1 augustus 2018
- Nr. 2, 2 augustus 2018
- Nr. 3, 9 augustus 2018
- Nr. 4, 16 augustus 2018
- Nr. 5, 22 augustus 2018
- Nr. 6, 23 augustus 2018
- Nr. 7, 24 augustus 2018
- Nr. 8, 30 augustus 2018
- Nr. 9, 6 september 2018
- Nr. 10, 13 september 2018
- Nr. 11, 28 september 2018

Documenten DCO

- Communicatieplan droogte, versie MTW, 30 juli 2018
- Droogtedossier RWS

Persberichten rijksoverheid

- 26 juli 2018
- 2 augustus 2018
- Toespraak informatiebijeenkomst droogte, 2 augustus
- 7 augustus 2018
- 9 augustus 2018
- 16 augustus 2018
- 21 augustus 2018
- 23 augustus 2018
- 30 augustus 2018
- 6 september 2018
- 13 september 2018
- 27 september 2018

Liveblog RWS

Kamerbrieven

- 2 augustus 2018
- 7 augustus 2018
- 27 september 2018

Andere evaluaties

- Evaluatie droogte en laagwater, RDO Twentekanalen
- Verslag bijeenkomst IenW proces droogte, VG
- Evaluatierapport Droogte RDO West-Midden
- Droogterapport KNMI
- Evaluatie droogteschade natuur waterschap Brabantse Delta
- Infoblad Agrariërs najaar 2018
- Evaluatierapport droogte Vewin
- Verslag evaluerend gesprek droogteperiode IenW en VNCI

- Aanvullingen zoetwaterregio's naar aanleiding van Beleidstafel Droogte

Feitenrelazen

- Feitenrelaas droogteopschaling LCW 2018
- Tijdlijn droge zomer 2018 Vewin

Mails en overige documenten

- Annulering LCW-vergadering 26 september in Lelystad
- Mails informatie-uitwisseling België en Duitsland
- Memo RWS WVL met betrekking tot internationale afspraken, ten behoeve van MTW, versie 31 juli 2018
- RIVM-advies verhoogde zoutgehaltes in drinkwater als gevolg van droogte, ten behoeve van MTW, 23 augustus 2018
- Q&A noodtoestand, HBJZ, 23 augustus 2018
- Brief Natuurmomenten aan waterschapsbestuurders, 24 september 2018

Bijlage 4: Steekproef enquête

Kenschets steekproef en regionale spreiding

In de enquête is de respondenten gevraagd naar hun betrokkenheid bij de RDO'en in meerdere regio's. In tabel 2 staan de resultaten. Met 'populatie steekproef' wordt het aantal aangeschrevenen uit het bestand van het ministerie van IenW bedoeld. Hierbij wordt opgemerkt dat enkele personen deelnamen aan meerdere RDO'en: namelijk RDO Noord - RDO Twentekanalen, RDO Gelderland – RDO Twentekanalen, RDO Zuid-West – RDO West-Midden, RDO Zuid-West – RDO Zuid-Oost. In de enquête waren dan ook meerdere antwoordopties mogelijk en hun reacties zijn bij beide RDO'en meegenomen.

Vergeleken met de bemensing van de RDO'en het aantal aangeschrevenen heeft per RDO 60 tot 100% van de deelnemers aan de RDO'en de enquête ingevuld. Alleen bij RDO Zuid-West ligt dit percentage veel lager.

Tabel 2 Overzicht van de betrokkenheid van respondenten bij de verschillende RDO'en. Er waren meerdere antwoordopties mogelijk.

RDO	Populatie steekproef	Aantal respondenten	Percentage respondenten
RDO Noord	47	35	74%
RDO West-Midden	33	24	73%
RDO Zuid-West	12	4	33%
RDO Zuid Oost	12	8	67%
RDO Twentekanalen	17	17	100%
RDO Gelderland	25	15	60%

Voor bijna ieder RDO heeft de crisisorganisatie een groter aandeel in de respons dan de belanghebbenden van maatschappelijke partijen (zie Figuur 21). Alleen voor het RDO Zuid-Oost was de respons vanuit betrokken partijen groter dan vanuit de crisisorganisatie.

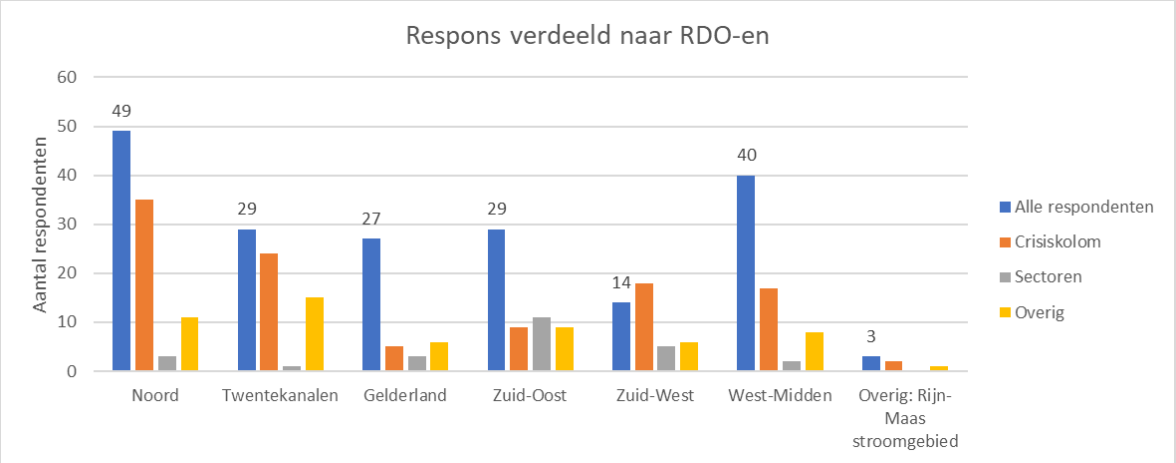

Figuur 21: Respons verdeeld naar RDO'en

Kenschets steekproef en belanghebbende partijen

Figuur 22 geeft weer welke belangen respondenten van maatschappelijke partijen representeerden. Ondanks het geringe aantal belanghebbenden geeft dit een indicatief beeld dat vooral de natuurbelangen goed vertegenwoordigd zijn. Dit komt waarschijnlijk door het relatief grote aantal maatschappelijke natuur- en milieuorganisaties (inclusief terrein beherende organisaties) dat is aangeschreven.

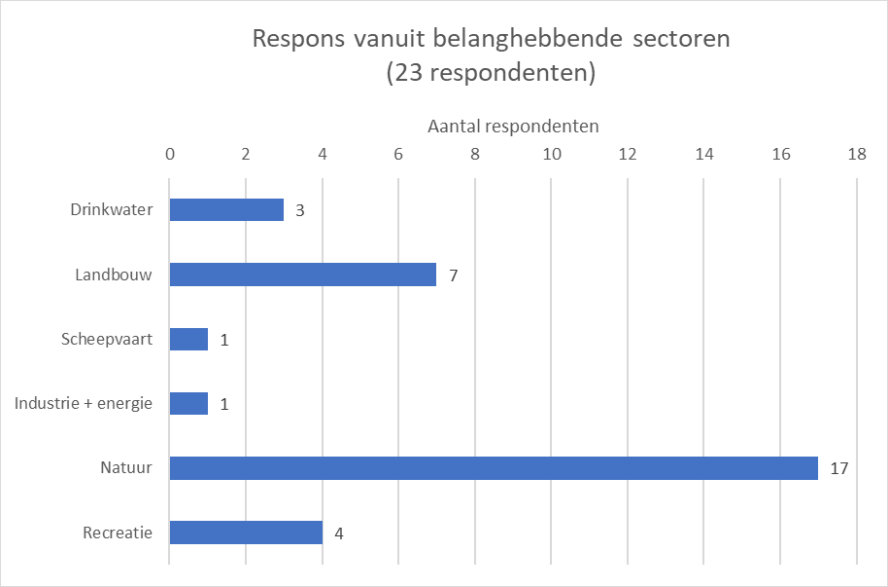

Figuur 22: Respons vanuit belanghebbenden van relevante maatschappelijke partijen

Bijlage 5: Gesprekspartners interviews

Landelijke crisisstructuur

- DBO
- DCC-IenW
- DCO
- LCW
- RWS BS
- DG RWS
- LNM

Belanghebbenden

- **Waterkwantiteit en waterkwaliteit**
  - Gemeente Meierijstad
  - Gemeente Rotterdam
  - Provincie Brabant
  - RWS Waterkwaliteit en Natuurbeheer
  - RWS Water Verkeer en Leefomgeving
  - UvW
- **Binnenvaart**
  - Schuttevaer
- **Drinkwater**
  - PWN
  - Vewin
  - Vitens
- **Industrie**
  - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
  - TenneT
  - Vereniging voor Energie, Milieu en Water
  - Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie
  - Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie
- **Landbouw**
  - Glastuinbouw NL
  - Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur
  - Limburgse Land- en Tuinbouw Bond
  - Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
  - Nederlandse Fruittelers Organisatie
- **Natuur- en terreinbeheerders**
  - Natuurmonumenten
- **Recreatie**
  - Recron
  - Sportvisserij Nederland

Bijlage 6: Aanwezigen evaluatiebijeenkomsten

RDO Zuid-Oost te Geldrop, maandag 25 februari 2019, 9.00 - 12.00 uur

- Brabant Water
- Dunea
- Friesland Campina
- LLTB (Limburgse Land- en tuinbouwbond)
- Ministerie van IenW
- Provincie Noord-Brabant
- RWS Zuid-Nederland
- USG Industrial Utilities
- Waterschap Aa en Maas
- Waterschap Brabantse Delta
- Waterschap De Dommel

RDO Noord te Lelystad, dinsdag 26 februari 2019, 9.00 - 12.00 uur

- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Informatiecoördinator LCW
- Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur
- Land-en Tuinbouw Organisatie Nederland, Noord
- Land-en Tuinbouw Organisatie Nederland, West-Friesland
- Ministerie van IenW
- Nederlandse Akkerbouw Vakbond
- Provincie Overijssel
- RWS-adviseur waterkwantiteit
- RWS Midden-Nederland
- RWS West-Nederland Noord
- Waternet
- Waterschap Drenthe en Overijsselse Delta
- Waterschap Hunze en Aa's
- Waterschap Noorderzijlvest
- Waterschap Vallei en Veluwe
- Waterschap Vechtstromen
- Waterschap Zuiderzeeland
- Wetterskip Fryslân

RDO Zuid-West te Middelburg, donderdag 28 februari 2019, 13.30 - 16.30 uur

- DOW Chemical
- Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
- Nederlandse Akkerbouw Vakbond
- RWS Zee en Delta
- Waterschap Brabantse Delta
- Waterschap Hollandse Delta
- Waterschap Scheldestromen

RDO Twentekanalen te Zwolle, donderdag 28 februari 2019, 14.00 - 17.00 uur

- Ministerie van IenW
- Provincie Overijssel
- RWS Oost-Nederland
- Waterschap Drents Overijsselse Delta
- Waterschap Vechtstromen

RDO Gelderland te Arnhem, woensdag 6 maart 2019, 8.30 - 12.30 uur

- Provincie Gelderland
- RDO Noord
- RWS Oost-Nederland
- Waterschap Rijn en IJssel
- Waterschap Rivierenland

RDO West-Midden te Leiden, dinsdag 12 maart 2019, 14.00 - 16.00 uur

- Hoogheemraadschap Delfland
- Hoogheemraadschap Rijnland
- Hoogheemraadschap Schieland de Krimpenerwaard
- Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden
- Provincie Noord-Holland
- Provincie Zuid-Holland
- RWS Midden-Nederland
- RWS West-Nederland Noord
- RWS West-Nederland Zuid
- Waternet

Landelijke evaluatiebijeenkomst te Utrecht, dinsdag 5 maart 2019, 13.00 - 15.30 uur

- DCC EZK-LNV
- DCC-IenW
- HBJZ
- KNMI
- Informatiecoördinator LCW
- Voorzitter LCW
- LOCC
- Ministerie van IenW
- LAC-S
- RWS Communicatie
- UvW
- Vewin

Bijlage 7: Reconstructie watertekort 2018

Normale situatie (niveau 0 (groen))

Het droogteseizoen wordt begin april afgetrapt, door middel van de eerste Droogtemonitor. In de periode dat sprake is van een normale situatie (niveau 0 (groen)), monitoren de Regionale Droogte Overleggen (RDO'en) en de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) de droogtesituatie in Nederland. Betrokken partijen worden door middel van de Droogtemonitor geïnformeerd op het moment dat zich noemenswaardige veranderingen voordoen in de situatie. Daarnaast publiceert het WMCN iedere maandag en donderdag het actuele dreigingsbeeld (met daarin onder andere zaken als meteorologie en de aanvoer van rivieren) in LCMS. Ook verspreidt de LCW tweemaal per week de door WMCN-rivieren opgestelde termijnverwachting voor de aanvoer van de Rijn. Op regionaal niveau nemen Rijkswaterstaat (RWS), waterschappen, provincies en andere betrokken partijen waar nodig maatregelen.

Uitgangssituatie droogteseizoen normaal tot iets natter dan gemiddeld

Op 10 april brengt de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) van het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) de eerste Droogtemonitor uit. Deze betreft het jaarlijkse startbericht over de situatie met betrekking tot droogte en de beschikbaarheid van water, met de volgende kernboodschap: *"De uitgangssituatie voor 2018 komt overeen met normaal tot iets natter dan gemiddeld. Er is hierdoor voldoende water beschikbaar in de komende weken om in de watervraag te kunnen voorzien. Rijkswaterstaat en de waterschappen zijn zoals altijd alert en nemen de gebruikelijke maatregelen die bij dit seizoen horen, zoals het instellen van zomerpeilen. Doordat maart en begin april relatief koud waren, is het groeiseizoen later op gang gekomen, waardoor de watervraag nog beperkt is."*

Neerslagtekort neemt sterk toe, maar wateraanvoer is nog voldoende

Een week later, in de Droogtemonitor van 10 juli, wordt voor het eerst gesproken van merkbare droogte voor de landbouw en de natuur in de gebieden waar geen water kan worden aangevoerd. Het chloridegehalte in het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK) en het Noordzeekanaal (NZK) is toegenomen en ook het risico op uitdroging van regionale waterkeringen (veenkaden) en op droogval van kleinere regionale wateren neemt toe. Om deze effecten te bestrijden, worden verschillende maatregelen genomen met betrekking tot de zoetwatervoorziening, de veiligheid van dijken en kades en het tegengaan van verzilting. Als input voor deze Droogtemonitor maakt de LCW voor het eerst gebruik van de nieuwe online sitrap-module: een standaard vragenlijst waarin waterbeheerders vragen beantwoorden over en een eventuele toelichting geven op de stand van zaken op het gebied van waterkwantiteit, waterkwaliteit, stakeholders (knelpunten, ongenoegen en/of politieke activiteit bij verschillende stakeholders) en organisatie (calamiteitenorganisatie, persberichten). Op basis van de ingevulde sitraps van de waterbeheerders maken de RDO'en een samenvatting van het beeld in iedere regio, die vervolgens ook naar de LCW wordt gestuurd.

De maanden mei en juni zijn droog, waardoor het neerslagtekort sterk toeneemt. In de tweede Droogtemonitor van 26 juni geeft de LCW aan dat de wateraanvoer nog voldoende is, maar dat RWS en de waterschappen wel gebruikelijke maatregelen nemen. Deze maatregelen hebben betrekking op het vasthouden van water, het instellen van beregeningsverboden voor gebieden waar geen water aangevoerd kan worden en de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer en het Volkerak-Zoommeer. Daarnaast gelden er voor diverse zwemlocaties waarschuwingen in verband met de kans op blauwalg door de stijgende watertemperaturen. Op basis van de ontwikkelingen plaatst RWS op 2 juli een persbericht over de droogtesituatie, met als titel 'Groot neerslagtekort; wel voldoende water beschikbaar vanuit Rijn en Maas'. Op 3 juli komt de LCW met een update over de afvoerverwachtingen, waaruit blijkt dat de eerste twee weken van juli de afvoer bij de Rijn laag maar voldoende

zal zijn, de afvoer bij de Maas ruim voldoende en de aanvoer richting het Kanaal Gent-Terneuzen laag. Op 4 juli geven de LCW en Waterschap Aa en Maas samen een informerend persmoment in Someren in Noord-Brabant. Het persmoment is georganiseerd door de Unie van Waterschappen. Aanwezig zijn landelijke pers, waaronder bijvoorbeeld NRC, Volkskrant, NOS, en regionale pers. Tijdens het persmoment wordt benoemd dat er grote droogte is op de hoge zandgronden (in het oosten en zuiden van het land), maar dat er landelijk gezien nog geen watertekort is. Een week later, in de Droogtemonitor van 10 juli, wordt voor het eerst gesproken van merkbare droogte voor de landbouw en de natuur in de gebieden waar geen water kan worden aangevoerd. Het chloridegehalte in het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK) en het Noordzeekanaal (NZK) is toegenomen en ook het risico op uitdroging van regionale waterkeringen (veenkaden) en op droogval van kleinere regionale wateren neemt toe. Om deze effecten te bestrijden, worden verschillende maatregelen genomen met betrekking tot de zoetwatervoorziening, de veiligheid van dijken en kades en het tegengaan van verzilting. Als input voor deze Droogtemonitor maakt de LCW voor het eerst gebruik van de nieuwe online sitrap-module: een standaard vragenlijst waarin waterbeheerders vragen beantwoorden over en een eventuele toelichting geven op de stand van zaken op het gebied van waterkwantiteit, waterkwaliteit, stakeholders (knelpunten, ongenoegen en/of politieke activiteit bij verschillende stakeholders) en organisatie (calamiteitenorganisatie, persberichten). Op basis van de ingevulde sitraps van de waterbeheerders maken de RDO'en een samenvatting van het beeld in iedere regio, die vervolgens ook naar de LCW wordt gestuurd.

Situatie van dreigend watertekort (niveau 1 (geel))

Vanaf de tweede week van juli starten de overleggen van de RDO'en en komen de LCW en het Management Team Watertekorten (MTW) (informerend) wekelijks bij elkaar. Op 11 juli besluit de Landelijk Netwerkmanager (LNM), na advies van de LCW, op te schalen naar niveau 1 (geel),: dreigend watertekort. Na afloop van de LCW en het MTW publiceert de LCW steeds een nieuwe Droogtemonitor. Ook vindt er eenmalig een overleg van het Weerimpactteam (WIT) plaats. Eind juli, op het moment dat de situatie zich op het kantelpunt van niveau 1 (geel) naar niveau 2 (oranje) bevindt, worden enkele zaken op het gebied van communicatie in gang gezet en komen de eerste overleggen uit de nationale crisisstructuur bij elkaar.

RDO'en

9 juli t/m 15 juli

In de vergaderingen van RDO Zuid-Oost (9 juli) en RDO West-Midden (13 juli) spreken vertegenwoordigers van de waterschappen, RWS en de provincies[10] met elkaar over de situatie en de genomen/te nemen maatregelen in de regio's. Bij RDO West-Midden is ook een vertegenwoordiger van Waternet aanwezig. Met betrekking tot communicatie wordt in RDO Zuid-Oost voorgesteld om een schaduwgroep van communicatieadviseurs van de waterbeheerders in te stellen om onderling berichten af te stemmen. In RDO West-Midden wordt afgesproken om de LCW te informeren over communicatie, met als doel dat de LCW een samenhangend geheel aan informatie kan communiceren. RDO Zuid-Oost spreekt over de onderlinge informatie-uitwisseling af dat LCMS-gegevens worden uitgewisseld en dat gecheckt wordt of RWS kan worden aangesloten op de LCMS-omgeving van de waterschappen.

16 juli t/m 22 juli

In de derde week van juli komen RDO Twentekanalen (17 juli), RDO Noord (19 juli) en RDO West-Midden (20 juli) bij elkaar. Tijdens de overleggen spreken vertegenwoordigers van de waterschappen, RWS en de provincies met elkaar over de situatie en de genomen/te nemen maatregelen in de regio's. Bij RDO Noord en RDO West-Midden zijn ook vertegenwoordigers van Waternet aanwezig. Met betrekking tot de onderlinge afstemming wordt in RDO Twentekanalen besloten dat er onderling zo veel mogelijk dient te worden afgestemd, zeker bij het treffen van

[10] Bij het overleg van RDO Zuid-Oost is de provincie niet aanwezig in verband met vakantie.

maatregelen die ook de 'buren' aangaan. Daarnaast wordt erop gewezen dat er aandacht moet zijn voor de bestuurlijke signalen rond de droogte en laagwater en wordt verzocht om accuraat af te stemmen tussen RDO-partners. Verder wordt afgesproken dat er een app-groep komt voor een snelle informatie-uitwisseling en dat officiële beslissingen per mail of in overleg worden afgestemd. In de vergadering van RDO Noord wordt gesproken over de acties die voortkomen uit twee vragen die de LCW heeft gesteld, namelijk: 1) "Niet alle RDO-regio's hebben contact met de drinkwaterbedrijven. Zorg voor contact met die bedrijven binnen het gebied om informatie uit te wisselen over de huidige situatie" en 2) "LCW wenst een beter beeld van (dreigende) onherstelbare natuurschade. Dit kan worden doorgegeven via de online sitrap". Met betrekking tot de eerste vraag wordt geconstateerd dat Waternet vast lid is van RDO Noord en dat PWN door de provincie Noord-Holland zal worden benaderd. Over vraag 2 wordt afgesproken dat de provincies deze informatie kunnen doorgeven via de waterschappen. RDO West-Midden formuleert tijdens zijn vergadering een aantal vragen aan de LCW met betrekking tot het besluitvormingsmandaat en het beeld van de LCW, namelijk 1) "Waar houdt het mandaat van de regionale waterbeheerders op en waar begint het mandaat via de LCW/MTW-lijn? Wat kan men zelf beslissen en wat via LCW/MTW-lijn?" en 2) "Het lijkt of de LCW een erg rooskleurig beeld geeft, kan dit niet wat realistischer?" Daarnaast wordt in het overleg van RDO West-Midden ook gesproken over de afstemming met de drinkwaterbedrijven.

23 juli t/m 29 juli

In de vierde week van juli komen RDO Zuid-Oost, RDO Twentekanalen (24 juli) en RDO Noord (26 juli) bij elkaar. Bij de overleggen zijn vertegenwoordigers van RWS, de waterschappen en de provincies aanwezig. Bij RDO Noord is ook een vertegenwoordiger van Waternet aanwezig. In de vergadering van RDO Zuid-Oost wordt gesproken over de vragen van de LCW om in kaart te brengen of er onomkeerbare natuurschade ontstaat en of er contact is met de drinkwaterbedrijven. Daarnaast wordt aan de liaison in de LCW gevraagd om landelijk aandacht te vragen voor het controleren van de waterkwaliteit bij evenementen en het grondwaterpeil. In de vergadering van RDO Twentekanalen worden enkele aandachtspunten genoemd over de onderlinge afstemming, namelijk 1) dat er grote behoefte is aan duidelijkheid over eventuele landelijke beslissingen over onttrekkingsverboden, 2) dat onderlinge (bestuurlijke) afstemming van maatregelen op prijs wordt gesteld en 3) dat het van belang is om elkaar bestuurlijk en ambtelijk op de hoogte te houden van eventuele bestuurlijke besluiten over verboden, zodat de overwegingen beter kunnen worden gedeeld en ruimte ontstaat voor mogelijk andere afwegingen. Ook wordt er bij RDO Twentekanalen aandacht gevraagd voor de toepassing van de verdringingsreeks, waarbij wordt aangegeven dat hierover ook in RDO Noord discussie is geweest.

RDO Noord spreekt op 26 juli over de verhouding tussen (de partijen in) het RDO enerzijds en de LCW en het MTW anderzijds. Dit resulteert erin dat RDO Noord het volgende communiceert naar de LCW:
"1. Binnen RDO Noord heerst een gemengd beeld van de droogtesituatie en van de beelden hoe om te gaan met de huidige situatie.
2. Veel waterbeheerders wachten op advies van de LCW voordat wordt overgegaan tot besluiten rondom aanvullende maatregelen ter beperking van het waterverbruik.
3. De waterbeheerders hebben behoefte aan meer duiding vanuit LCW over de omgang met de waterbuffer, over landelijke of regionale afspraken en over eventuele kritische grenzen van meerpeilen van het IJsselmeer/Markermeer, inclusief verbonden acties vanuit de LCW/waterbeheerders.
4. Er was meer sturing verwacht vanuit MTW+LCW in de vorm van het afgeven van besluiten / opschaling naar code oranje. Dit had na 25 juli meer duidelijkheid geboden."

30 juli t/m 1 augustus

In de laatste dagen van juli komen RDO Gelderland (30 juli), RDO West-Midden, RDO Zuid-Oost en RDO Twentekanalen (31 juli) bij elkaar. Bij deze bijeenkomsten zijn vertegenwoordigers van RWS, provincies en waterschappen aanwezig. Bij RDO West-Midden zijn ook vertegenwoordigers van Waternet en onderzoeks- en

adviesbureau Hydrologic aanwezig. In de vergadering van RDO Gelderland wordt besproken dat de gebieden polder Eemland/Arkemheen en Bennekomse Meent bij de LCW zijn aangemeld als natuurgebieden met onomkeerbare schade. Daarnaast komt aan de orde dat de voorzitter in de LCW aandacht zal vragen voor de waterkwaliteit in stedelijk water. Volgens RDO Gelderland zou dit namelijk onder categorie 1 (volksgezondheid) van de verdringingsreeks moeten vallen, op grond van veiligheid. Verder wordt afgesproken dat elke organisatie intern nagaat of er behoefte is aan het bestuurlijk bijeenkomen van het RDO Gelderland. Bij de vergadering van RDO West-Midden wordt besproken dat de LCW heeft aangegeven dat de verdringingsreeks van kracht is en dat er naar verwachting op 1 augustus zal worden opgeschaald naar niveau 2 (oranje). Daarnaast wordt op het gebied van communicatie gesteld dat er gecommuniceerd moet worden over het omgaan met oppervlakte- en grondwater en de te nemen maatregelen. Daarnaast worden er vragen gesteld aan de LCW over: hoe om te gaan met het informeren van de algemene kolom/veiligheidsregio's, extra wateraanvoer naar ARK, schadeclaims bij beperking van de beroepsvaart, de inlaat van water uit het Markermeer, het uitbreiden van de capaciteit van de KWA, een uniforme werkwijze voor de effecten op natuurschade (voorstel van RDO West-Midden), zorgen over grondwater. Ook wordt het signaal afgegeven aan de LCW dat de belasting van de betrokken organisaties groot is. In de vergadering van RDO Twentekanalen komt de verhouding tussen de (partijen in de) RDO'en en de LCW aan de orde. Hierbij wordt aangegeven dat er een spannende week aan komt, waarbij veel partijen maximaal inzetten in strijd met de oproep van de LCW. Het beeld is dat dit pas ophoudt als de LCW opschaalt en er bestuurlijke afspraken worden gemaakt. Daarnaast wordt aangegeven dat er behoefte is aan duidelijkheid over besluiten van de LCW, omdat zonder duidelijkheid het risico ontstaat dat iedereen zijn eigen gang gaat. Als voorbeeld wordt verwezen naar het IJsselmeergebied, waar onduidelijkheid heerst over wie welke besluiten waarover neemt. Als laatste wordt afgesproken dat RDO Twentekanalen zich in de LCW goed moet positioneren als regio waarin nu al tekorten zijn. Met betrekking tot de onderlinge informatie-uitwisseling wordt geconstateerd dat de informatie in de maatregelentabel deels is achterhaald, omdat de informatie deels uit LCMS en deels uit de sitraps afkomstig is. Uit het overleg van RDO Twentekanalen komt de inhoudelijke vraag aan de LCW hoe om te gaan met doorspoelen voor de waterkwaliteit in stedelijk gebied.

LCW

11 juli

Op woensdag 11 juli komt de LCW voor het eerst bij elkaar. Bij het overleg zijn het kernteam van de LCW (voorzitter, informatiecoördinator, inhoudelijk adviseur, secretaris/adviseur crisisbeheersing, communicatieadviseur) en vertegenwoordigers van het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van Economische Zaken en Klimaat/Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (DCC EZK/LNV), alle RDO'en, het directoraat-generaal Ruimte en Water (DGWB), RWS Bestuursstaf (BS), het DCC-IenW en het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) aanwezig. Allereerst wordt de huidige situatie besproken aan de hand van het landelijke weer- en waterbeeld en aanvullingen vanuit de betrokken partijen. Vervolgens worden een aantal knelpunten en dilemma's benoemd met betrekking tot de afvoer van de Rijn, het peil van het IJsselmeergebied, het zoutgehalte in het ARK en de Hollandsche IJssel, het uitzakkende peil in sommige polders, de watertemperatuur, de hoge gronden (gebieden zonder wateraanvoer), communicatie, LCMS en opschaling. Het overleg resulteert in het advies aan de LNM om op te schalen naar niveau 1 (geel), omdat in meer dan één regio sprake is van dreigende watertekorten en vanwege de regie op communicatie en bewustwording bij alle organisaties en medewerkers. Verder wordt in de besluitvormingsfase met betrekking tot de informatie-uitwisseling besproken dat het contact met EZ en LNV en andere partners (IPO, Vewin) moet worden aangehaald, dat de VNG niet apart geïnformeerd hoeft te worden (omdat dit via het Nationaal Crisiscentrum (NCC) en de veiligheidsregio's loopt) en dat waar mogelijk onderlinge LCMS-koppelingen worden geregeld. Met betrekking tot crisiscommunicatie komt aan de orde dat op dit moment geen persbericht zal uitgaan, maar dat na het volgende LCW-overleg op 18 juli (en Droogtemonitor en sitrap) zal worden bezien welke persberichtgeving noodzakelijk is.

18 juli

Op woensdag 18 juli om 10.00 uur komt de LCW voor de tweede keer bij elkaar. Ten opzichte van de eerste vergadering zijn dit keer ook vertegenwoordigers van het Landelijk Advies- en Coördinatieteam Scheepvaart (LAC-S), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW) aanwezig. Tijdens de vergadering wordt gesproken over ontwikkelingen en scenario's en wordt stilgestaan bij de knelpunten op het gebied van de verzilting van het ARK/NZK, het peil van het IJsselmeergebied, de vragen om noodpompen, de verdringingsreeks voor de Twentekanalen op basis van scenario's, (onherstelbare) natuurschade en communicatie. Op basis van het overleg adviseert de LCW om de Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA) en het waterinlaatsysteem (WIS) van de Irenesluizen en Beatrixsluizen in te zetten voor voldoende aanvoer naar het ARK en om het Volkerak-Zoommeer voorlopig niet te knijpen. Daarnaast moeten scenario's permanent worden uitgewerkt en/of bijgewerkt. Met betrekking tot de beeldvorming rondom (onherstelbare) natuurschade bespreekt de LCW dat het IPO hiervoor de koepels van de natuurbeheerders zal benaderen. Over de crisiscommunicatie wordt besproken dat de UvW, RWS en het IPO afstemmen en dat wordt vastgehouden aan de momenten van verschijning van de Droogtemonitor. Daarnaast is het verzoek aan alle partijen om de algemene communicatieboodschappen aan te houden. Hiermee wordt bedoeld dat de UvW, RWS en het IPO geen tegengestelde boodschappen kunnen uitbrengen, maar onderling dienen af te stemmen over bepaalde toevoegingen of nuances in de berichten. De LCW vraagt geen besluiten aan het MTW of aan een ander team.

Na afloop van de LCW-vergadering vindt er om 14.00 uur een mediamoment plaats in het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN). Aanwezig zijn de voorzitter van de LCW, communicatieadviseur van de LCW (afkomstig van RWS) en een vertegenwoordiger van de UvW. Tijdens het mediamoment wordt ingegaan op de uitgezette acties en genomen maatregelen omtrent de droogte en wordt vooruitgeblikt op de ontwikkelingen die de LCW in de komende twee weken verwacht.

25 juli

Op woensdag 25 juli komt de LCW voor de derde keer bij elkaar. Tijdens het overleg stemmen de aanwezige partijen af over maatregelen op verschillende gebieden, zoals de inzet van de KWA in het westelijk deel van Nederland en beregeningsverboden. Met betrekking tot communicatie wordt besproken dat de berichtgeving over beregeningsverboden in het IJsselmeergebied door de waterschappen moet worden afgestemd via de UvW. Verder wordt aangegeven dat in de mediawoordvoering erop moet worden gewezen dat het mandaat voor het instellen van onttrekkingsverboden bij de individuele waterbeheerders ligt. In algemene zin wordt geconstateerd dat er soms een te rooskleurig beeld wordt geschetst in de media. Het verzoek aan de leden van de LCW is om hierop te letten bij de woordvoering en in de duiding mee te geven dat de situatie op een omslagpunt zit. Ook wordt afgesproken dat in de communicatie niet over de kleurcoderingen wordt gesproken, maar over fases, om verwarring te voorkomen. Het overleg resulteert in een aantal besluitpunten en adviezen voor het MTW en RWS ON. Met betrekking tot inhoudelijke maatregelen adviseert de LCW aan het MTW om beperkt schutten niveau 1 (geel) in te stellen bij IJmuiden en om de functionaliteit van de stuwen en de watervoorziening naar de regio te borgen bij renovatie (dit is een actie voor RWS ON). Daarnaast verzoekt de LCW het MTW om een werklijn te laten opstellen over hoe om te gaan met kleine onttrekkingen (<100 m3/sec) en het spoelen van zeezand op schepen en om een besluit te nemen over onttrekkingen vanuit Friesland. Met betrekking tot de opschaling is het advies van de LCW om deze week nog niet op te schalen, zodat iedereen tijd heeft om zich voor te bereiden op niveau 2 (oranje). Aan RWS ON adviseert de LCW om alvast extra pompcapaciteit naar Eefde te brengen, zodat er ruim voldoende capaciteit beschikbaar is om in de vraag te voorzien.

Vooroverleggen MTW

18 juli

Op 18 juli om 17.00 uur komt het Management Team Watertekorten (MTW) bij elkaar voor een vooroverleg. Vertegenwoordigers van DCC, BS, DCO, CIV, WVL, RWS, DGLM, KNMI, Vewin en IPO worden uitgenodigd voor deze bijeenkomst. Het doel van het overleg is om de feiten en het informatiebeeld te delen en alvast aandacht te hebben voor de rol van het MTW in het geval van opschaling naar niveau 2 (oranje) (feitelijk watertekort). In het overleg wordt kort stilgestaan bij de dubbele pet van de voorzitter van het MTW: deze is directeur-generaal RWS (DG RWS) én portefeuillehouder crisisbeheersing vanuit het Ministerie van IenW. Vervolgens wordt een toelichting gegeven op de weersontwikkeling door het KNMI en op het landelijk beeld van de LCW. Hierbij wordt aangegeven dat er volgens de terreinbeheerders op dit moment nog geen sprake is van onomkeerbare natuurschade. Uit het overleg komt een vraag aan de LCW om te adviseren over de chemische industrie. Het is namelijk onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het eventueel afschakelen van een chemisch industriebedrijf als Chemelot (MTW, DG, minister of vergunningverlener). Met betrekking tot communicatie spreekt het MTW af dat de centrale woordvoeringslijn via de LCW blijft gaan, waarbij de opmerking wordt gemaakt dat het belangrijk is om naast de technische communicatie ook te letten op de empathie in de communicatie. De deelnemers aan de MTW wordt verzocht de informatie en kennis uit dit overleg te delen met hun achterban.

25 juli

Aan het eind van de middag, om 17.00 uur, komt het MTW bij elkaar voor een informerend overleg. Het overleg wordt voorgezeten door de DG RWS. Verder zijn vertegenwoordigers van de BS, DCO, de LCW, het DCC-IenW, KNMI, DGWB, DG Luchtvaart en Maritieme Zaken (DGLM), UvW, Vewin, IPO, het DCC EZK, het Ministerie van LNV, HBJZ en GPO aanwezig. Het MTW stelt zichzelf als doelen voor het overleg om het beeld met elkaar te delen en zich te buigen over de adviezen van de LCW. Op basis van de toelichting op de weersontwikkeling en het landelijk beeld van de LCW, het mediabeeld en aanvullingen op het beeld door deelnemers neemt het MTW een aantal besluiten: 1) Centraal Nautisch Beheer (CNB) opdragen beperkt te schutten bij de zeetoegang IJmuiden, 2) uitstel onderhoud stuwen Driel, Amerongen en Hagestein, 3) per direct onder leiding van RWS uitzoeken of het raadzaam is om een beperking in te stellen voor het onttrekken van water uit de rijkswateren, 4) per direct onder leiding van RWS uitzoeken of de beperking die in Friesland geldt voor het spoelen van zeezand, leidt tot keteneffecten op andere plekken, 5) we blijven in niveau 1 (geel), maar zitten op een kantelpunt naar niveau 2 (oranje) en 6) besluiten MTW blijven voor nu vertrouwelijk en worden niet gecommuniceerd.

Droogtemonitoren

18 juli

In de Droogtemonitor van 18 juli geeft de LCW aan dat de verwachting is dat het neerslagtekort de komende periode zal stijgen naar het niveau van het recordjaar 1976 en dat code geel, dreigend watertekort, van kracht is. De wateraanvoer via de Rijn is gedaald tot onder het LCW-criterium, de aanvoer via de Maas is op dat moment voldoende. Verder zijn de waterpeilen in het IJsselmeergebied, met uitzondering van de Veluwerandmeren, op peil en loopt het zoutgehalte in een aantal watersystemen (met name in het westen van het land) op. De waterkwaliteit levert nog geen grote problemen op, maar wordt scherp in de gaten gehouden. Ook de beperkingen voor de scheepvaart zijn nog minimaal. Om de effecten te bestrijden, is het peil van het Volkerak-Zoommeer opgezet ten behoeve van extra watervoorraad, wordt er extra water aangevoerd via het Amsterdam-Rijnkanaal, is besloten de KWA in te zetten en worden maatregelen genomen om de zoetwatervoorziening waar nodig te optimaliseren. Daarnaast hebben de waterschappen beregeningsverboden (uit oppervlaktewater) ingesteld en inspecteren zij voor droogte gevoelige boezemkaden. De beperkingen voor de scheepvaart zijn nog minimaal.

Op basis van de Droogtemonitor plaatst RWS een persbericht met als titel: “Regionaal veel vraag naar water, droogte neemt toe”.

25 juli

De vergaderingen van de LCW en het MTW worden opgevolgd door een Droogtemonitor en een bijbehorend nieuwsbericht. In de Droogtemonitor geeft de LCW aan dat de verwachting is dat het neerslagtekort de komende week verder zal stijgen. Landelijk gezien is er nog steeds sprake van een dreigend watertekort, maar in de hoge zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland is sprake van feitelijke watertekorten. Op steeds meer plekken worden extra pompen ingezet om aan de watervraag te voldoen. De LCW geeft aan dat gezien de weer- en afvoerverwachting verdere maatregelen niet uit te sluiten zijn. De waterkwaliteit is in de afgelopen week afgenomen, wat is te zien in het toegenomen aantal meldingen van blauwalg, botulisme en vissterfte. Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS ook een persbericht: "Droogte en neerslagtekort houden aan, waterbeheerders breiden maatregelen uit".

Weer Impactteam

Op maandag 24 juli vindt er om 13.30 uur een teleconferentie van het Weer Impactteam (WIT) plaats, waarbij vertegenwoordigers van het DCC-IenW, het NCC, het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum (LOCC), de Verkeerscentrale Nederland (VCNL), het Landelijk Advies- en Coördinatieteam wegverkeer (LAC-W), ProRail, de directie Communicatie van IenW (DCO) en het KNMI aanwezig zijn. In het overleg wordt besloten dat het KNMI voor de periode van 26 juli 10.00 uur tot 28 juli 10.00 uur code oranje afgeeft, met een heldere boodschap aan de doelgroep en een handelingsperspectief voor met name reizigers en deelnemers aan evenementen. De weersituatie geeft geen aanleiding voor code rood.

Communicatie

Liveblog RWS

Op 26 juli start RWS met het bijhouden van een liveblog op de website. Het liveblog bevat berichten van (medewerkers en onderdelen van) RWS, het Ministerie van IenW, de UvW, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR) en verschillende media (zoals NOS, BNR en Omroep Brabant). Het gaat om (verwijzingen naar) nieuwsberichten op de website van RWS, Rijksoverheid.nl of van verschillende media, interviews met medewerkers van RWS, “vraag van de dag”-berichten, tweets en een Facebookbericht. Bij ruim de helft van de berichten zit een foto en bijna 20% van de berichten bevat een (illustratief) filmpje.

Communicatieplan DCO

Een dag later, op 27 juli, komt het Rapid Action Team (RAT) van DCO IenW met een communicatieplan voor niveau 2 (oranje) ‘feitelijk watertekort’ ten behoeve van het MTW. De redenen voor het maken van het communicatieplan op dit moment zijn dat op 25 juli in het MTW de grens werd bereikt van wel of niet opschalen naar niveau 2 (oranje), dat men met grote mate van zekerheid wist dat opschaling eraan komt en dat communicatie op dat moment erg belangrijk begint te worden. Het doel/de strategie bij feitelijk watertekort omschrijft DCO als het publiek en belanghebbenden voorzien van informatie, duiding geven en voorzien van advies of concreet handelingsperspectief. Daarnaast is in het plan opgenomen dat DCO de communicatie coördineert, met als doel als één samenwerkende overheid zichtbaar te zijn. De verdeling in de daadwerkelijke communicatie is als volgt: DCO communiceert over effecten van de droogte en bijbehorende maatregelen die binnen de beleidsterreinen van IenW vallen of departements- of organisatie overstijgend (bijvoorbeeld de besluiten uit het MTW) zijn. Individuele departementen en uitvoeringsorganisaties communiceren zelf over maatregelen die alleen hen aangaan, zodat ook individuele expertises binnen de overheid zichtbaar zijn. Over de media-aanpak neemt DCO in het plan het volgende op: “Bij instelling MTW komt eerste verantwoordelijkheid van woordvoering over het MTW en de consequenties van het watertekort voor Nederland bij DCO te liggen.

Aansluitend op bijeenkomst MTW Droogtemonitor, nieuwsbericht en woordvoering vanuit DCO over uitkomsten MTW. Voorzitter MTW (DG RWS) verzorgt na eerste MTW persbriefing voor audiovisuele media en wordt hierin begeleid door DCO. Andere departementen, waterschappen en uitvoeringsorganisaties doen woordvoering over gevolgen voor hun achterban, daarvoor heeft DCO contacten. Zij krijgen daar ook ruimte voor bij persbriefings. DCO staat ook aan de lat voor woordvoering over consequenties voor Nederland als gevolg van het watertekort." Verder wordt in het plan aandacht besteed aan de kernboodschap, de beschikbare middelen, social media, webcare, het informeren van de politiek en werkbezoeken van bewindspersonen.

Nationale crisisstructuur

VG Droogte

Op 30 juli komt de Voorbereidingsgroep (VG) Droogte voor het eerst bij elkaar. Aan dit overleg nemen een kernteam vanuit het DCC-IenW (voorzitter, informatiecoördinator, verslaglegger), DGWB, DG Milieu en Internationaal (DGMI), DGLM directie Maritieme Zaken, DG Mobiliteit (DGMO) directie Openbaar Vervoer en Spoor en directie Wegen en Verkeersveiligheid, Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken (HBJZ), DCO, LCW en het LAC-S deel. Tijdens het overleg wordt de situatie op de verschillende beleidsterreinen van IenW, communicatie en juridisch besproken. HBJZ geeft hierbij aan dat het van belang is dat crisisjuristen betrokken zijn bij regionale besluiten onder meer om het basisprincipe van proportionaliteit te borgen. Op basis van de situatie besluit de VG Droogte twee punten te agenderen in het MTW en mee te nemen naar de ICCb: 1) het realiseren van een eenduidige lijn inzake de behandeling en afdoening van schadeclaims en 2) de aanpak bij grensoverschrijdende afstemming in verband met neveneffecten, met het advies om IenW het voortouw te laten nemen (in samenwerking met JenV, mede omdat de veiligheidsregio's ook grensoverschrijdende afspraken en een netwerk hebben). Met betrekking tot de onderlinge informatie-uitwisseling wordt afgesproken dat het DCC-IenW een terugkoppeling geeft van de informerende ICCb en het MTW aan de VG-leden en dat de LCW haar definitieve presentatie opstuurt.

Situatiebeeld en duiding IT

Voorafgaand aan de ICCb-vergadering op 31 juli, stelt het Informatieteam (IT) een situatiebeeld en duiding op. In de situatieschets zijn de beelden van de LCW, EZK, LNV en VWS en een stand van zaken op het gebied van verwachtingen, de verdringingsreeks, natuurbrandrisico en internationaal opgenomen. In de duiding geeft het IT aan wat de effecten van de droogte zijn op Nederland als geheel. Hierin komen de volgende zaken naar voren: 1) de impact wordt vergroot, verbreed en verlengd door de uitzonderlijke langdurige combinatie van factoren (droogte, hitte en groeiseizoen), 2) er is nog geen sprake van maatschappelijke ontwrichting, 3) de operationele diensten zijn voorlopig in staat om de basiszorg (politie/brandweer/medische zorg) te garanderen, 4) onrust en geweldsescalatie is denkbaar bij handhaving van (scherpere) waterbeperkingen/-verboden, 5) de huidige droogte creëert kwetsbaarheden voor land, natuur en samenleving, waardoor andere dreigingen er sneller en ingrijpender vat op zouden kunnen krijgen, 6) droogte en hitte kunnen op zichzelf en vooral gezamenlijk leiden tot ernstiger problemen en keteneffecten, 7) het leveren en ontvangen van internationale bijstand blijkt soms problematisch en 8) grondwaterstanden en natuur zullen vele maanden met regulier weer/neerslag nodig hebben om te herstellen. Op het gebied van communicatie vraagt het IT aandacht voor het verschil tussen de termen watertekort en drinkwatertekort en het gebruik van de term neerslagtekort als definitie van droogte.

Informerend ICCb

In de eerste informerende ICCb benadrukt de voorzitter dat er geen sprake is van opschaling naar de nationale crisisstructuur en dat de doelen van het overleg informeren en het inventariseren van knelpunten zijn. Tijdens de vergadering wordt gesproken over de situatieschets en duiding, communicatie (omgevingsbeeld, strategie, boodschap en dilemma's) en worden onderlinge afspraken gemaakt. In toelichting op de situatieschets en duiding

wordt gesproken over de rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen. Hierbij komt het volgende aan de orde over het MTW: “In het MTW adviseren bevoegde gezagen zichzelf. Wanneer zij adviezen niet opvolgen, kan dit betekenen dat verder opgeschaald gaat worden.” De vergadering wordt afgesloten met een aantal afspraken, namelijk dat 1) de komende Tweede Kamer-brief wordt afgestemd met EZK, Landbouw, AZ en JenV, 2) in het IAO de scenario’s van de LCW in breed perspectief worden bekeken, 3) IenW in de lead is voor communicatie en dat de fasering van ‘talking heads’ wordt meegenomen in de strategie en 4) elke vertegenwoordiger in de ICCb zijn eigen lijn informeert.

Het NCC heeft op 1 augustus contact met Duitsland en België over de stand van zaken wat betreft de droogte in de beide landen, dit aangezien de situatie in die landen de droogte in Nederland zou kunnen beïnvloeden.

Attenderingsberichten DCC-IenW

Op 1 augustus verstuurt het DCC-IenW het eerste attenderingsbericht naar diverse betrokkenen binnen het departement. Het bericht bevat een overzicht van de situatie, de verwachtingen en de effecten op diverse beleidsterreinen van het Ministerie van IenW. Verder wordt de stand van zaken rondom de opschaling van de crisiskolom waterverdeling en droogte, IenW en de nationale crisisstructuur beschreven.

Situatie van feitelijk watertekort (niveau 2, oranje)

Op 2 augustus besluit het MTW, op advies van de LCW, op te schalen naar niveau 2 (oranje): feitelijk watertekort. Vanaf dit moment ontstaat er een (relatief) vaste wekelijkse structuur met overleggen in de crisiskolom waterverdeling en droogte. Op maandag komen de VG Droogte en RDO Gelderland bij elkaar. De RDO’en Twentekanalen (met uitzondering van het laatste overleg op donderdag 13 september), Zuid-Oost en West-Midden komen op dinsdag bij elkaar en RDO Noord op donderdag. De LCW komt iedere woensdag bij elkaar. Na afloop van de LCW-vergadering overleggen de DG RWS, het DCC-IenW, de voorzitter van de LCW en DCO informeel met elkaar over de uitkomsten van de LCW-vergadering en hetgeen hieruit in de vergadering van het MTW moet worden ingebracht. Op basis van dit overleg gaat DCO aan de slag met een persbericht, zodat dat klaarligt voor het MTW. Het MTW komt vervolgens op donderdag bij elkaar. Na afloop van het MTW publiceert DCO een persbericht op de website van de rijksoverheid. Daarnaast brengt de LCW op donderdagmiddag een nieuwe Droogtemonitor uit en wordt een bijbehorend nieuwsbericht op de website van RWS geplaatst. De LCW voorziet de RDO’en op donderdagmiddag per mail van de beknopte uitkomsten van het MTW-overleg[11]. Daarnaast vindt er wekelijks, onder aanvoering van DCO, een overleg plaats met een brede groep woordvoerders (van onder andere RWS, KNMI, RIVM, UvW, JenV (NCC), EZK, Landbouw, Vewin). Naast de vaste overleggen binnen de crisiskolom waterverdeling en droogte komen ook het IAO en de ICCb (nationale crisisstructuur) in augustus meerdere keren (informerend) bij elkaar. Voorafgaand aan deze overleggen stelt het IT een situatiebeeld op.

RDO’en

2 augustus t/m 12 augustus

Op 2 augustus komt RDO Noord bij elkaar voor een overleg. In tegenstelling tot de andere RDO-overleggen die in de laatste week van juli/eerste week augustus plaatsvinden, vindt het overleg van RDO Noord plaats nadat door de DG RWS is opgeschaald naar niveau 2 (oranje). In het RDO-overleg wordt geïnventariseerd of een oproep moet worden gedaan aan de LCW om de verdringingsreeks in te stellen. Er wordt besloten dit niet te doen. Daarnaast

[11] De LCW heeft aangegeven dat dit, op twee keer na, is gebeurd. Het is onduidelijk op welke twee momenten het niet is gebeurd.

wordt gesproken over het in werking stellen van een stoplichtmodel. Aan het eind van de vergadering sluit de voorzitter van de LCW aan om enkele vragen te beantwoorden en geeft hij kort weer hoe de LCW zich verhoudt tot het RDO.

In de eerste gehele week na opschaling van het MTW komen RDO Gelderland (6 augustus), RDO Zuid-Oost, RDO West-Midden, RDO Twentekanalen (7 augustus) en RDO Noord (9 augustus) weer bij elkaar. RDO Zuid-West komt de gehele opgeschaalde periode niet fysiek bij elkaar. Dit RDO heeft enkel telefonisch onderling contact. Bij de overleggen zijn provincies, waterschappen en RWS aanwezig. Bij de vergadering van RDO West-Midden en RDO Noord sluit Waternet aan en ook Hydrologic is aanwezig bij RDO West-Midden. In de vergadering van RDO Gelderland wordt onder andere besproken dat ondanks de opschaling naar feitelijk watertekort de impact voor Gelderland nog beperkt is en dat uit de LCW is teruggekomen dat de LCW-vergaderingen in het vervolg op woensdagmiddag zullen plaatsvinden om meer regie te hebben op de communicatie. Bij RDO Zuid-Oost wordt vanuit de LCW genoemd dat er in RDO Noord verschil van inzicht is ontstaan over de mandaten en de besluitvorming van het RDO en het bestuurlijk niveau. Naar aanleiding hiervan wordt in de vergadering van RDO Zuid-Oost besproken dat bij hen de samenwerking goed verloopt. Daarnaast heeft de LCW aangegeven dat de RDO'en de onttrekking uit rijkswater regionaal kunnen bekijken en oplossen. In de vergadering worden de volgende vragen voor de LCW opgesteld: 1) welke maatregelen kan de LCW nemen om schade aan natuur zo veel mogelijk te beperken, 2) zijn er normen/handvatten omtrent blauwalg. In de vergadering van RDO West-Midden worden de vragen die vanuit de LCW zijn gesteld behandeld: 1) het bespreken van knelpunten in categorie 1, 2) opstellen worst-case scenario's, 3) KWA verder uitwerken, 4) uitwerken maatregelen om verzilting tegen te gaan in de Rijn-Maasmonding (inclusief aangeven van effecten). De knelpunten voor RDO West-Midden zijn de verzilting van het Amsterdam-Rijnkanaal (ARK), Hollandse IJssel (HIJ) en de Lek, de dalende Rijnafvoer, de schade aan natuurgebieden en specifieke punten zoals de doorvoer naar Volkerak-Zoommeer, uitbreiding KWA en debiet over de Lek. Met betrekking tot communicatie wordt besproken dat RDO West-Midden aansluit bij de lijn van de LCW. In de vergadering van RDO Twentekanalen komt aan bod dat na bespreking in de LCW en het MTW de DG RWS heeft aangegeven dat het van belang is om de doorlevering van water hoog te houden. Daarom wordt gepland onderhoud aan de stuw bij Driel uitgesteld. De bespreekpunten die RDO Twentekanalen aan de LCW meegeeft, zijn dat er zorg bestaat over de afvoer van de IJssel en de sturing op Driel, dat RDO Twentekanalen bestuurlijk actie gaat ondernemen als er meer gestuurd gaat worden naar het westen en gekort wordt op IJssel en IJsselmeer, en dat gepleit wordt voor geleidelijkheid van korting indien noodzakelijk. Bij de vergadering van RDO Noord wordt aangegeven dat de communicatie bij de verschillende partijen van RDO Noord niet op één lijn zit en dat dit verbeterd moet worden. Aan de LCW geeft RDO Noord een bijgewerkte lijst ten aanzien van de waterverdeling en een uitgebreidere prognose van de peilen IJsselmeer en Markermeer mee.

13 augustus t/m 19 augustus

Op 13 augustus komt RDO Gelderland bij elkaar. Op 14 augustus komen RDO Zuid-Oost, RDO West-Midden en RDO Twentekanalen bijeen en op 16 augustus RDO Noord. Bij alle RDO'en zijn afgevaardigden van de provincies, waterschappen en RWS aanwezig. Bij RDO Noord is ook Waternet aanwezig. Bij RDO Gelderland wordt besproken wat uit de LCW van 9 augustus is gekomen. Het RDO en de LCW worden voorlopig doorgezet, grondwater is aangekaart in de LCW, maar de schaarste aan grondwater en drinkwater wordt door de DG nog niet gevoeld. De LCW is primair opgezet voor het vraagstuk rondom de verdeling van rijkswater en vooral het IPO zou moeten oproepen zich meer met de LCW bezig te houden. Vanuit RDO Gelderland komt een positief advies aan de LCW om de stuw bij Driel flexibel te gebruiken. Bij RDO Zuid-Oost wordt gesteld dat het verslag van de LCW veel te laat gekomen is, maar dat vanaf deze week een kernachtig verslag volgt dat uiterlijk op vrijdag wordt verspreid. Verder wordt teruggekoppeld dat de agendapunten uit het vorige RDO met betrekking tot definities voor onherstelbare natuurschade en grondwaterpeilen de volgende dag op de agenda van de LCW staan en dat de LCW de vraag over de normen voor blauwalg oppakt. RDO Zuid-Oost benadrukt dat voor blauwalg een landelijke aanpak gewenst is. Men stelt dat wanneer dit besluit van de LCW op zich laat wachten, de gehele regio Zuid-

Nederland een gezamenlijke aanpak voor blauwalg oppakt. In RDO West-Midden komen een aantal binnengekomen vragen van de LCW aan de orde. Allereerst het verzoek om een worst-case scenario en maatregelen voor korte, middellange en lange termijn op te stellen (wordt doorgeschoven naar de RDO-vergadering op 21 augustus). Ten tweede het verzoek om natuurschade te inventariseren en ten derde aan te geven wat het maximale debiet is van het ARK. Tot slot verzoekt de LCW tot een second opinion over de versmalling van het ARK. De vragen worden weggezet bij de partijen binnen het RDOBij RDO Twentekanalen wordt teruggekoppeld dat de LCW heeft aangegeven dat er geen aanleiding is om het regime van het IJsselmeergebied uit te breiden naar de gehele IJssel. Daarnaast wordt besproken dat de LCW alleen over waterverdeling (oppervlaktewater) gaat en niet over grondwater, maar dat dit niet inhoudt dat de LCW geen oog heeft voor de grondwatersituatie (onder andere in de Droogtemonitor). De provincies en waterschappen geven hierbij aan in de communicatie de door hun gewenste toonzetting met betrekking tot het zuinig gebruik van water gemist te hebben. RDO Twentekanalen informeert de LCW over de stremming van de Prins Bernhardsluis. Bij RDO Noord wordt besproken dat een uitwisseling van informatie en gegevens een gevoelig punt is, maar dat binnen de 'LCW/RDO community' wordt gedeeld dat de lange termijn een realistisch-pessimistisch beeld oplevert van het landelijke watertekort.

20 augustus t/m 26 augustus

Op 20 augustus komt RDO Gelderland bijeen. Op 21 augustus komen RDO West-Midden en RDO Twentekanalen bijeen, en op 23 augustus RDO Noord. Deze week komt RDO Zuid-Oost niet bijeen. De aanwezigen bij de bijeenkomsten zijn dezelfde als de week ervoor. In RDO Gelderland wordt aangegeven dat het MTW het onderwerp grondwater heeft opgepakt, omdat de LCW gaat over waterverdeling. Vanuit de LCW wordt teruggekoppeld dat binnen enkele dagen een advies over blauwalg wordt verwacht en dat er voor nu een pragmatische oplossing voor definities van onomkeerbare schade is gekozen per provincie. Daarnaast komt aan de orde dat het MTW de LCW heeft gevraagd om een landelijke scenario-uitwerking en dat de vraag van de LCW aan het RDO is om hier een reactie op te geven. Hier worden een aantal op- en aanmerkingen op gegeven, waarna geconcludeerd wordt dat de LCW een beter beeld moet hebben van welke gebieden voorrang hebben. Daarna wordt gemeld dat het regionale bestuurlijk overleg (BO) is uitgebreid met de waterschappen Rivierenland, Vallei en Veluwe en Vechtstromen. Bij het RDO West-Midden komt naar voren dat het op het gebied van communicatie een aandachtspunt is hoe de buitenwereld te vertellen dat de droogte nog niet voorbij is. Hierbij wordt aangegeven dat de LCW hier ook mee worstelt en dat er aandacht voor is bij communicatie. Er wordt vervolgens een terugkoppeling gegeven van antwoorden van de LCW op vragen van het RDO over de stuw bij Driel, chloride in de Rijn, gevoeligheid kleidijken voor droogte en hoe om te gaan met doelsoorten verspreid over het gebied. Ook komt aan de orde dat de LCW verzoekt om een worst-case scenario en maatregelen uit te werken en een reactie te geven op het landelijke realistische worst-case scenario van de LCW. Bij het overleg van RDO Twentekanalen wordt op verzoek van de LCW gesproken over de landelijke laagwaterscenario's. Tot slot adviseert RDO Noord de LCW om de huidige minimaal noodzakelijke waterinlaat vanuit het IJsselmeer en het beperkt schutten te handhaven, en hierover goed te communiceren met stakeholders, naar behoefte (en zolang het past binnen de waterbalans van het IJsselmeer) extra te spuien om de zoetwatervoorraad van PWN op peil te houden en om de zoutgehaltes in het IJsselmeer dagelijks te monitoren. Op het gebied van informatie-uitwisseling wordt benadrukt dat de informatie alleen gebruikt mag worden voor kennisdeling binnen de eigen organisatie en presentatiedoeleinden. Informatie mag niet extern verspreid worden in verband met ongewenste persaandacht.

27 augustus t/m 2 september

Op 27 augustus komt RDO Gelderland bijeen, op 28 augustus RDO West-Midden en RDO Zuid-Oost en op 30 augustus RDO Noord. RDO Twentekanalen komt deze week niet bijeen. De aanwezigen bij de RDO'en zijn dezelfde als de weken ervoor, bij RDO West-Midden is de provincie Utrecht niet aanwezig. Bij RDO Gelderland wordt op het gebied van interne afstemming gesteld dat het van belang is dat de LCW ook naar grondwater kijkt,

de landelijke en regionale communicatielijn moeten hetzelfde zijn. Het MTW kijkt al wel naar het grondwater, op een breder niveau. Op het gebied van communicatie is er een animatie gemaakt over de droogteproblematiek, deze is goed om door te sturen naar alle crisispartners binnen RDO Gelderland. Tot slot wordt er aan de LCW gevraagd of deze, als zij natuurschade heeft gedetecteerd, dit wil melden aan het RDO. Bij het overleg van RDO West-Midden wordt medegedeeld dat de minister bij het vorige overleg van de LCW aanwezig was en de organisatie complimenteerde met de aanpak van de droogte. Deze complimenten werden door de voorzitter LCW nadrukkelijk doorgegeven aan de RDO'en. Daarnaast wordt op het gebied van onderlinge afstemming gemeld dat het mandaat voor afbouw droogtemaatregelen primair bij de individuele waterbeheerders ligt, maar dat het RDO hierover wel geïnformeerd moet worden en dat het geen andere belangen mag schaden. Bovendien is afstemming van belang. Tot slot wordt aan LCW/MTW een vraag gesteld over de Rijnafvoer en wordt aangegeven dit bij de LCW te benadrukken om achterwaartse verzilting tot aan het Haringvliet te voorkomen. RDO Zuid-Oost bespreekt dat de analyse van de grondwaterstanden in opdracht van LCW/MTW wordt opgepakt door de waterschappen in plaats van door het KNMI, gezien de expertise op het onderwerp. Op het gebied van informatie-uitwisseling wordt vanuit de LCW gemeld dat het verslag van de vergaderingen van de LCW vanaf nu eerder naar de RDO'en kan worden gestuurd. Bij de vergadering van RDO Noord worden verschillende punten besproken die aan de LCW worden doorgegeven of geadviseerd. Zo adviseert RDO Noord om het peil van het Markermeer zo hoog mogelijk te houden, de afvoer via Stavoren één week uit te proberen, het schutregime bij Harlingen te verruimen, ruimte op het IJsselmeer te creëren door te zakken naar -0,25m en te checken of er wat aan de internationale zoutaanvoer kan worden gedaan. Verder wordt meegegeven dat over twee weken wordt bepaald of er later richting het winterpeil gezakt moet worden en dat dagelijks de zoutgehaltes in het IJsselmeer worden gemonitord.

3 september t/m 9 september

Op 4 september komen RDO West-Midden en RDO Zuid-Oost bij elkaar. RDO Gelderland, RDO Noord en RDO Twentekanalen komen deze week niet bij elkaar. De aanwezigen bij de vergaderingen zijn dezelfde, behalve dat bij het overleg van RDO West-Midden de provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland ontbreken. In het overleg van RDO West-Midden wordt de inhoud van de Droogtemonitor besproken, en de gevolgen daarvan voor de regio. Er worden twee vragen van de LCW besproken over de stuw bij Hagestein en een stappenplan voor de vermindering van debiet bij het ARK, waar de LCW een gezamenlijk antwoord van het RDO op verwacht. De antwoorden op deze vragen worden in het RDO besproken voordat ze naar de LCW worden gestuurd. Op het gebied van communicatie wordt genoemd dat de belangstelling voor het onderwerp droogte afneemt. Tot slot wordt de LCW gevraagd naar de regie van de evaluatie van de droogte. Bij het overleg van RDO Zuid-Oost wordt een overzicht van alle overlegplatformen gemaakt voor de evaluatie van de droogte. Aan de LCW wordt de vraag gesteld welke rol de veiligheidsregio vervult bij de droogteproblematiek en hoe de veiligheidsregio betrokken kan worden in de verschillende gremia. RDO Zuid-Oost bespreekt dat zij iedere week blijven samenkomen om invulling te geven aan de evaluatie van de droogte. Het RDO is zich bewust van het feit dat er nog geen raamwerk ligt vanuit de LCW om te evalueren, maar men ziet voldoende argumenten om een eerste aanzet te doen.

10 september t/m 16 september

Op 11 september komen RDO West-Midden en RDO Zuid-Oost bij elkaar. Op 13 september komen RDO Twentekanalen en RDO Noord bij elkaar. RDO Gelderland komt deze week niet bij elkaar. De samenstelling van de groep aanwezigen is hetzelfde gebleven. Bij RDO Noord is echter een groot deel van de provincies afwezig: Noord-Holland, Utrecht, Drenthe, Overijssel, Flevoland en Groningen ontbreken. Bij het overleg van RDO West-Midden is ook de provincie Utrecht afwezig. Op het overleg worden twee vragen vanuit de LCW over de scenario's van verzilting en het kwantificeren van de schade door de droogte besproken. RDO West-Midden adviseert aan de LCW om de waterschappen ook te betrekken bij het inventariseren van natuurschade. Daarnaast wordt het DCC geadviseerd om meteen te starten met een evaluatie en wordt gesteld dat het RDO positief is over de

communicatie tussen LCW en RDO. Van RDO Zuid-Oost is alleen een samenvatting van de inhoudelijke punten van het overleg bekend. RDO Noord verzoekt de LCW om de bestrijding van de zouttong bij Diemen niet alleen met water vanuit het Markermeer te doen, maar ook vanuit de Irenesluizen. Daarnaast informeert RDO Noord de LCW over het chlorideniveau bij Andijk. Verder deelt het RDO mede dat het de warme fase beëindigt, maar actuele informatie in stand houdt ten aanzien van berichtgeving vanuit LCW/MTW, wekelijks aanleveren van gegevens over onttrekkingen, chloridemetingen en Rijnafvoerberichten. Tot slot wordt gemeld dat er binnen RDO Noord een evaluatie gaat plaatsvinden van de droogteperiode, waarbij de ideeën vanuit LCW/DCC worden meegenomen. RDO Twentekanalen stelt dat de aandacht voor de droogte in de media alleen nog maar regionaal is.

17 september t/m 23 september

Deze week komt op 17 september alleen RDO Gelderland bijeen. De andere RDO'en hebben geen overleg. Bij het overleg van RDO Gelderland wordt over de evaluatie van de droogte gesteld dat RWS en de waterschappen daar nog niet aan toe zijn: zij zitten nog in de warme fase. Er wordt besproken dat de droogtesituatie min of meer stabiel is. De keuze om niveau 2 (oranje) te handhaven, is mede van politiek-bestuurlijke aard. Het MTW zal wel minder samenkomen en alleen het kernteam LCW zal met een paar RDO'en nog bij elkaar komen. Er zal niet meer wekelijks om de sitraps worden gevraagd. Verder wordt benoemd dat het MTW heeft besloten de tekst over daadwerkelijk geconstateerde onomkeerbare schade uit de Droogtemonitor te verwijderen om IPO en LNV de tijd te gunnen om zich voor te bereiden op vragen vanuit de media. Daarnaast wordt besloten dat RDO Gelderland nog eens in de twee, drie weken bij elkaar zal komen.

23 september t/m 27 september

In deze week komt op 24 september RDO Zuid-Oost bijeen, en op 25 september RDO West-Midden. RDO Gelderland, RDO Twentekanalen en RDO Noord komen niet bij elkaar. Bij het overleg van RDO Zuid-Oost wordt enkel een inhoudelijk verslag gegeven. Wel wordt gemeld dat er contact is geweest met de Belgische collega's over de piek in afvoer van de Maas van de week ervoor. Bij het overleg van RDO West-Midden worden drie vragen vanuit de LCW besproken. Deze gaan over de werkwijze van spuien bij lage afvoeren, de mogelijkheden om bij afbouw van maatregelen rekening te houden met vismigratie, en de planning van evaluaties door individuele organisaties. Verder wordt besproken dat het RDO West-Midden afschaalt naar niveau 1 (geel), waarbij de overwegingen vanuit het draaiboek worden meegenomen. Ook wordt gesteld dat het voor RDO West-Midden nog onduidelijk is hoe het verder moet met de evaluatie vanuit de LCW. Zij vragen om duidelijkheid hierover bij de LCW. Tot slot adviseert RDO West-Midden over de Maeslantkering. Deze kan niet gebruikt worden om achterwaartse verzilting tegen te gaan.

LCW

1 augustus

Op 1 augustus vindt de vierde LCW-vergadering plaats. Ten opzichte van vorige overleggen is nu ook DCO aanwezig. Op basis van de oordeelsvorming geeft de LCW drie adviezen aan het MTW: 1) handhaving tot 0,30m NAP van de huidige inname bij het IJsselmeergebied, 2) honoreren van het verzoek van Rijnland voor KWA+, 3 à 4 m3/s, en 3) opschalen naar niveau 2 (oranje). De argumentatie voor opschaling is als volgt: "Er is sprake van feitelijk watertekort, deze situatie zal de komende weken aanhouden, er zijn besluiten over waterverdeling nodig en er is grote maatschappelijke aandacht." Daarnaast is de LCW akkoord met maximaal 3 m3/sec voor slim watermanagement. Ook wordt geconcludeerd dat er meer aandacht moet komen voor de risico's van de waterkwaliteit voor de gezondheid (dit leidt tot een actie voor het IPO om de informatie op zwemwater.nl te verbeteren) en om in de volgende vergadering categorie 1 van de verdringingsreeks goed te behandelen. Er wordt vanuit de LCW (via de RDO'en) richting de waterschappen rond de meren gevraagd wanneer er als gevolg van lagere waterstanden effecten optreden voor bijvoorbeeld keringen en scheepvaart. Op het gebied van

communicatie wordt één lijn afgesproken op de volgende punten: de droogte duurt voorlopig nog voort, communicatie gaat volgens de lijn van LCW en MTW en het idee dat de maatregelen per gebied anders kunnen zijn. Ook wordt besproken dat wanneer veiligheidsregio's duiding missen in LCMS, zij hiervoor terecht kunnen bij het eigen waterschap of bij RWS.

8 augustus

De LCW komt op 8 augustus voor de vijfde keer bij elkaar. In het overleg wordt ten eerste benoemd dat er complimenten en waardering komen voor het werk van de RDO'en en LCW. Daarnaast wordt aangegeven dat de voorzitters van de LCW mandaat hebben gekregen van de voorzitter MTW (als proef) om over de waterverdeling in de ordegrootte tot circa 10m3/s zelf beslissingen te nemen, met verantwoording achteraf. Voorwaarden hiervoor zijn een goede motivatie en communicatie met de partijen die het raakt. Tijdens het overleg komen diverse onderwerpen in de oordeelsvorming aan bod, zoals de strategie voor de bestrijding van verzilting bij de Rijn-Maasmonding en het inzetten van de Nederrijn als aanvoerroute via de stuw Driel. Verder roept de voorzitter LCW alle aanwezigen op om met de grootst mogelijke zorgvuldigheid om te gaan met in de LCW verstrekte informatie, dit om onnodige onrust in de maatschappij te voorkomen. Op basis van de oordeelsvorming worden vijf besluiten van de LCW benoemd. Wat betreft de inhoudelijke maatregelen adviseert de LCW aan het MTW dat de waterschappen rond het IJsselmeer vooralsnog kunnen blijven onttrekken wat zij op 1 augustus onttrokken. Op 15 augustus zal hierover een nieuw advies volgen. Bovendien wordt aan het MTW geadviseerd de inlaat bij de Irenesluizen met 7m3/s te verhogen ten behoeve van verziltingsbestrijding op het ARK. Aan RWS wordt geadviseerd dat het voor toekomstige aanvoer op de Lek niet nodig is over beide stuwopeningen te kunnen beschikken. Een advies over tweede opening volgt op 15 augustus. Daarnaast besluit de LCW dat het concept van de Droogtemonitor akkoord is. Tot slot handhaaft de LCW het advies voor niveau 2 (oranje). De laatste twee punten zijn vanwege tijdgebrek niet expliciet besproken, maar in de verslaglegging wordt aangegeven dat er geen onjuistheden over de Droogtemonitor zijn gemeld en er geen reden is aangedragen om verder op of af te schalen.

15 augustus

Op 15 augustus vindt de zesde vergadering van de LCW plaats. Ten opzichte van vorige overleggen is er nu ook een jurist van RWS aanwezig. In het begin van de vergadering worden een aantal punten genoemd die vanuit het MTW van belang zijn voor de LCW, en waar over vergaderd moet worden. Dit betreft onder andere de doorvoer van het ARK, een draaiboek voor de aanhoudende droogte, grondwaterpeil en een inschatting van de schade. Daarnaast heeft het MTW een aantal aanbevelingen van de LCW overgenomen, namelijk de handhaving van het peil van het IJsselmeer en de extra doorvoer van de Irenesluizen. Op het gebied van communicatie wordt specifiek genoemd dat de informatielijnen tussen de verschillende overlegorganen nog niet altijd goed lopen. Dit geldt ook voor de terugkoppeling van belangrijke punten uit het LCW-overleg. Vanuit de LCW wordt gewerkt aan een verslag met kernpunten, om iedereen weer up to date te krijgen. Tijdens het overleg komen verschillende onderwerpen aan bod, waar diverse partijen input voor leveren, zoals een analyse per categorie, verzilting en het waterpeil. RWS WVL geeft tijdens de vergadering een presentatie over de stand van het grondwater. Over de communicatie wordt besloten dat de huidige communicatiestrategie wordt gehandhaafd, met de kanttekening dat er vanuit de overheid een eenduidige communicatie moet zijn. Bij de oordeels- en besluitvorming worden verschillende voorstellen en besluiten besproken: 1) LCW stelt voor om de omgang met lange termijn problemen die door de droogte ontstaan (zoals problemen met grondwater) te agenderen in het MTW, 2) LCW adviseert aan het MTW de onttrekking aan het IJsselmeer tot het waterpeil van -0,30m NAP te handhaven, waarbij de LCW deze situatie dagelijks monitort en wanneer noodzakelijk een nieuw advies uitbrengt, en dat aan RWS Midden-Nederland en RDO Noord kort de ruimte wordt gegeven om het IJsselmeer door te spoelen, 3) LCW adviseert aan het MTW dat de sluis bij Driel niet beschikbaar hoeft te blijven voor waterinlaat, en dat het onderhoudsproject dus doorgang kan vinden, 4) LCW adviseert het MTW te (laten) analyseren wat categorie 1 onomkeerbare

natuurschade is, 5) LCW adviseert het MTW voor de lange termijn te laten uitzoeken wat de grondwaterbalans is, en 6) LCW adviseert het MTW het opschalingsniveau 2 (oranje) te handhaven.

22 augustus

Op 22 augustus vindt de zevende bijeenkomst van de LCW plaats. Allereerst wordt er een terugkoppeling van de adviezen uit de vorige vergadering aan het MTW gegeven. Het MTW is met alle punten akkoord, met uitzondering van het advies over het mandaat voor de regio's om beslissingen over het IJsselmeerpijl (tot -30cm NAP) te nemen. Dit in verband met onzekerheid in de verwachtingen rondom het meerpeil, dit punt wordt dus pas doorgevoerd als hier zekerheid over is. RDO Noord vraagt meer aandacht voor de situatie bij Andijk, waar verzilting toeneemt. Het interdepartementaal afstemmingsoverleg geeft aan dat de scenario's tot nu toe met iedereen zijn gedeeld, en er geen risico's zijn voor maatschappelijke onrust. De VG Droogte roept de LCW op om met scenario's te komen als de droogte nog lang aanhoudt. Het "reasonable worst-case" scenario wordt in deze vergadering gepresenteerd en besproken, waarna de LCW ermee akkoord gaat. Met betrekking tot het IJsselmeerpeil wordt besloten dat de reactie van het MTW wordt afgewacht. Daarnaast is er geen reden tot het geven van een nieuw advies over het opschalingsniveau. Als actie wordt opgenomen dat de LCW een overleg organiseert met alle RDO'en, RWS WVL en de LCW over de scenario's van verzilting. Daarnaast wordt er van de RDO'en verwacht dat zij het worst-case scenario doornemen en wijzigingen doorgeven. Verder wordt besproken dat na de warme fase moet worden uitgezocht wat de juridische status is van het RDO en hoe dit zich verhoudt tot LCW/MTW. Hier moet vervolgens het landelijk draaiboek op worden aangepast.

29 augustus

Op 29 augustus wordt de achtste vergadering van de LCW gehouden. Allereerst wordt in de vergadering aandacht besteed aan de mededelingen vanuit het MTW. Het MTW is akkoord gegaan met de adviezen van de LCW van 22 augustus. Tijdens de MTW-vergadering is uitgebreid stilgestaan bij de verzilting bij Andijk, maatregelen zijn hier echter niet nodig omdat het chloridegehalte wat gedaald is. Op 22 en 27 augustus zijn er ICCb-bijeenkomsten geweest, deze waren informerend en voorbereidend van aard. Tijdens deze overleggen is ook de problematiek bij Andijk besproken. 'Na overleg is de conclusie getrokken dat een bijeenkomst van het ICCb voor de droogtesituatie voorlopig niet nodig is.' Daarnaast wordt medegedeeld dat er begonnen is met het opzetten van het bellenscherm in IJmuiden. Tijdens de vergadering komen er diverse onderwerpen in het oordeelvormingsproces aan de orde, waaronder de oplopende chlorideconcentratie in de Rijn en de gevolgen van de afnemende waterstanden in de Rijn voor de scheepvaart. De LCW concludeert dat de urgentie van de toenemende concentratie chloride in de Rijn onder de aandacht gebracht moet worden. Ook wordt een onderzoek ingesteld naar de risico's van de afnemende waterstanden in de Rijn voor de scheepvaart en naar maatregelen ten behoeve van de vistrek. Over het IJsselmeerpeil deelt de LCW mede dat er een onderzoek gedaan is naar de diverse scenario's rondom het peil, en dat in het ongunstigste scenario het peil boven -0.30m NAP blijft. Over de communicatie wordt vastgesteld dat het MTW leidend is, en dus namens alle partijen naar buiten treedt. Na de vergadering van het MTW wordt er een kernboodschap op de site geplaatst. In dit bericht worden hoofdzakelijk feiten en de aanpak genoemd, om onrust te voorkomen, en wordt aandacht geschonken aan verzilting en scheepvaart. Tot slot adviseert de LCW aan het MTW om het huidige opschalingsniveau te handhaven, en worden de RDO'en gewezen op de wijzigingen die nog kunnen worden doorgevoerd in het worst-case scenario.

5 september

Op 5 september wordt de negende LCW-vergadering gehouden. Bij de start van de vergadering wordt gedeeld dat het MTW akkoord is gegaan met de adviezen uit de vorige vergadering, met betrekking tot vistrek, winterpeil, IJsselmeerpeil, vaarwegen en drinkwater. Daarnaast wordt medegedeeld dat er een juridisch advies is uitgebracht over het chloridegehalte in de Rijn. Er wordt daarnaast een oordeel gevormd over de te nemen maatregelen voor

het vergroten van de vaardiepte in de Rijntakken. Op basis daarvan adviseert de LCW om de afvoer bij Driel te verminderen (tot peil van minimaal +5.80m NAP), de wateraanvoer Hagestein en Irenesluizen zoveel mogelijk te verminderen en om het LAC-S en RWS ON samen te laten kijken wat er op korte (en lange) termijn mogelijk is op het gebied van de aanpak van MGD (Minst Gepeilde Diepte) locaties. Daarnaast adviseert de LCW aan het MTW een aantal maatregelen om de vistrek op gang te laten komen: 1) Water doorlaten via de spuisluizen, binnen de grenzen van het beschikbare water, 2) 's nachts (leeg) schutten bij sluizen Nederrijn, binnen de grenzen van het peilbeheer en 3) Waar mogelijk maatregelen nemen voor kunstwerken in het regionale systeem (advies voor regionale waterbeheerders). Met betrekking tot de communicatieboodschap komt aan de orde dat er een lichte verbetering van de droogtesituatie zichtbaar is. Het advies van de LCW om het opschalingsniveau 2 (oranje) te handhaven blijft staan. Tot slot komt er een verzoek om de scenario-analyse te herhalen, ten behoeve van het MTW, om deze scenario's actueel te houden.

12 september

Op 12 september wordt de tiende LCW-vergadering gehouden. Bij de start van de vergadering worden er een aantal mededelingen gedaan vanuit het MTW en de DG RWS. De adviezen van de LCW-vergadering van 5 september betreffende verzilting, scheepvaart, vismigratie en opschaling heeft het MTW overgenomen. Daarnaast wordt benoemd dat de Tweede Kamer in de komende periode een debat zal houden over de droogte en dat er overleg is geweest tussen de top van RWS en PWN over de verhoogde chloridegehaltes bij Andijk (met als uitkomst dat wateraanvoer per schip wordt voorbereid). Over het peilbeheer bij het IJsselmeer/Markermeer wordt in samenspraak met RDO West-Midden en gebaseerd op de vorige besluiten van het MTW besloten om de volgende punten aan het MTW voor te leggen:

1. *Spuien is nodig tegen verzilting*
2. *Scenario's geven aan dat hier ruimte voor is*
3. *Daling van het peil IJsselmeer is waarschijnlijk rond 1 oktober gezakt onder -0,30m NAP*
4. *Streven van minimum Markermeer is -0,25m NAP, in verband met de inlaatmogelijkheden van het Markermeer*

Verder wordt in de vergadering besproken dat onomkeerbare schade aan de natuur moet worden opgenomen in de Droogtemonitor. Er wordt een tekst opgesteld en ter controle naar het MTW gestuurd. Tot slot wordt er gesproken over het eventuele afschalen naar niveau 1 (geel). De LCW meldt aan het MTW dat op basis van de omstandigheden in het watersysteem geen noodzaak is voor niveau 2 (oranje), maar dat het vanuit politiek-bestuurlijke visie voorstelbaar is om in niveau 2 (oranje) te blijven. Hierbij geeft de LCW de volgende zaken mee aan het MTW: 1) overweging om de frequentie terug te brengen naar eens per twee weken, 2) LCW blijft als voorportaal voor het MTW actief, 3) bezetting LCW wordt aangepast, afhankelijk van de te nemen besluiten en 4) de Droogtemonitor zal in een minder uitgebreide vorm worden uitgebracht.

19 september

Op 19 september wordt de elfde vergadering van de LCW gehouden. Bij deze vergadering is alleen een klein comité aanwezig: het kernteam (voorzitter, inhoudelijk adviseur, ACB/secretaris, communicatie) en een vertegenwoordiging van RDO-Noord en het MTW. Dit omdat er in aanloop naar deze vergadering weinig ontwikkelingen zijn geweest, en het MTW deze week niet vergadert. Vanuit het MTW zijn er geen nieuwe ontwikkelingen te melden, behalve dat de adviezen vanuit de LCW zijn overgenomen (omtrent verzilting, scheepvaart, vismigratie en opschaling). De LCW adviseert aan RWS Midden-Nederland om alle spuimogelijkheden te benutten totdat de wind aantrekt, zoals verwacht wordt in de dagen na de vergadering. RWS vraagt advies aan de LCW over de noodzaak van het aanpakken van zoutindringing via openingen die bij inspecties van de spuisluizen in Kornwerderzand aan het licht zijn gekomen. De LCW adviseert RWS MN en PPO het versleten rubber te vervangen en een andere tijdelijke maatregel te overwegen. De maatregelen voor het

afnemende waterpeil moeten opnieuw worden ingevoerd, omdat het peil weer daalt. De DG RWS wordt geadviseerd niveau 2 (oranje) te handhaven, met het oog op het eventuele gebruik van wateraanvoer per schip bij Andijk en de harde westenwind die een verzilting met zich mee kan brengen. Daarbij is de verwachting dat – als zich geen grote nieuwe ontwikkelingen voordoen – volgende week geadviseerd zal worden af te schalen naar niveau 1 (geel). De communicatie volgt de lijn van de Droogtemonitor.

26 september

Op 26 september wordt het laatste LCW-overleg georganiseerd, opnieuw in klein comité, bestaande uit het kernteam van de LCW en een vertegenwoordiging van het MTW, de UvW, RWS BS en het DCC-IenW. De voorzitter geeft aan dat het hoofdonderwerp van de vergadering de afschaling betreft. Inhoudelijk wordt er gesproken over het IJsselmeerpeil en de inzet van de KWA. Over het IJsselmeerpeil is de conclusie dat de belangrijkste focus is om de verzilting bestrijden en rekening te houden met een mogelijke storm. Over de inzet van de KWA wordt aangegeven dat de watervraag beperkt is en de inzet met name afhangt van de neerslag. Bij de betreffende waterbeheerders zal worden nagevraagd de situatie is (huidige inzet/vaarbeperking). Met betrekking tot de Droogtemonitor wordt aandacht gevraagd voor de afstemming en toon van de diverse berichten, en wordt besloten dat er tenminste nog één Droogtemonitor volgt over twee weken. Verder adviseert de LCW het MTW om af te schalen naar niveau 1 (geel), omdat er op landelijk niveau geen sprake meer is van een feitelijk watertekort. Op het gebied van communicatie is de conclusie dat kernboodschap moet zijn dat de droogte afneemt en wordt afgesproken dat er geen proactieve communicatie meer zal plaatsvinden en dat de blog wordt afgesloten.

MTW

2 augustus

Op donderdag 2 augustus in de ochtend vindt de eerste officiële vergadering van het MTW plaats. Nieuwe deelnemers ten opzichte van het vorige MTW-overleg zijn de HID VWM en afgevaardigden van HBJZ. In de vergadering wordt op basis van de toelichting op de weersontwikkeling, het landelijk beeld van de LCW en aanvullingen op het beeld door deelnemers een aantal besluiten benoemd. Bij deze besluiten neemt het MTW in alle gevallen het advies van de LCW over: 1) op advies van het MTW besluit de DG RWS op te schalen naar niveau 2 (oranje), 2) op advies van het MTW besluit de DG RWS om voor extra waterinlaat van 3 m3/s bij gemaal de aanvoer bij Utrecht toe te staan, 3) op advies van het MTW besluit de DG RWS dat de waterschappen die afhankelijk zijn van water uit het IJsselmeer, water uit het Markermeer en de Veluwerandmeren kunnen blijven innemen gelijk aan wat ze nu innemen totdat een peil van -0,30m NAP bereikt is, en 4) het MTW doet de volgende verzoeken omtrent communicatie: 1) verzoek aan IPO om zwemwater.nl actueel te houden, 2) verzoek aan de waterbeheerders om extra advies aan burgers te geven over wat blauwalg is en wat de risico's zijn voor mens en dier, 3) verzoek aan de waterbeheerders burgers op te roepen te melden als ze dode dieren aantreffen, maar deze niet zelf te verwijderen, 4) verzoek aan DCO om één landelijke basisboodschap op te stellen waarin duidelijk wordt dat regionale uitwerkingen kunnen en zullen verschillen. In de vergadering wordt verder medegedeeld dat om 13.00 uur een persconferentie zal worden gehouden. Voor het agendapunt over de persconferentie sluiten vertegenwoordigers van UvW, IPO, Vewin en LNV, die hun organisatie zullen vertegenwoordigen tijdens het persmoment, aan. Hierbij wordt aangegeven dat eenduidige communicatie van groot belang is en daarom wordt opgeroepen om tussentijds (tussen het MTW-overleg en de persconferentie in) geen informatie naar buiten te brengen.

9 augustus

Tijdens het tweede officiële MTW-overleg op donderdag 9 augustus wordt teruggeblikt op het persmoment van donderdag 2 augustus. Er wordt genoemd dat een krachtig beeld werd neergezet met alle partijen en dat dit beeld goed is ontvangen door journalisten. Ook heeft de ICCb haar complimenten uitgesproken voor de

persbijeenkomst. De voorzitter benadrukt dat het niet gewenst is om met de uitkomsten van de MTW-bijeenkomst vroegtijdig naar buiten te treden. Na de toelichting op het weerbeeld van KNMI, het landelijk beeld van de LCW en aanvullingen van MTW-deelnemers worden verschillende besluiten benoemd. Het MTW neemt in alle gevallen het advies over van de LCW, IPO en/of Vewin en in navolging daarop neemt de DG RWS het advies van het MTW over: 1) DG RWS besluit om de LCW de effecten van de mogelijke intensivering van de scheepvaart na de bouwvakantie in kaart te laten brengen, 2) DG RWS besluit om de LCW te laten uitzoeken wat technisch veilig en mogelijk is voor de keringen, 3) DG RWS besluit dat de aanvoer naar het ARK tijdelijk wordt verhoogd via de Irenesluizen, 4) DG RWS verzoekt de LCW een draaiboek op te stellen met een arsenaal aan maatregelen die paraat liggen voor het geval de droogte langer duurt, 5) het advies van IPO en Vewin wordt overgenomen om de beleidsmatige vraag van de effecten van de droogte op grondwater voor de middellange en lange termijn inzichtelijk te maken. HBJZ maakt de verantwoordelijkheden rondom grondwater inzichtelijk, en 6) DG RWS verzoekt de LCW de verwachting van de herstelperiodes van de natuur na deze periode van droogte in kaart te brengen. Na de besluitvorming wordt met betrekking tot communicatie benoemd dat DCO nadenkt over een mogelijke tweede persbijeenkomst. Verder stuurt DCO, ondanks het feit dat er geen nieuwe maatregelen zijn afgesproken, een persbericht uit, omdat het belangrijk is de ernst van de situatie duidelijk te maken. De titel van het persbericht luidt: “Watertekort blijft, extra actie tegen verzilting”.

16 augustus

Op 16 augustus komt het MTW voor de derde keer officieel bij elkaar. Bij dit overleg is ook een afgevaardigde van RWS WVL aanwezig. Er wordt medegedeeld dat er een draaiboek komt met maatregelen, met input van alle RDO’en voor een langer aanhoudende droogte. Ook is gewerkt aan een landelijke boodschap over de droogte, met regionale uitwerking. Deze is inmiddels uitgebracht, inclusief aandacht voor problematiek voor hoge gronden en een boodschap met betrekking tot drinkwater. In de media neemt de aandacht voor de droogte wat af door de recente neerslag. In de besluitvorming neemt het MTW alle adviezen van de LCW, LNV en EZK over, waarop de DG RWS het advies van het MTW overneemt: 1) de DG RWS besluit dat de waterinname uit het IJsselmeer gehandhaafd kan worden tot het peil -0,30m NAP bereikt, 2) de DG RWS besluit dat het onderhoud aan de stuw bij Driel kan worden voortgezet, 3a) het KNMI berekent wat nodig is om het neerslagtekort aan te vullen voor het in kaart brengen van de grondwateraanvulling en herstel van de natuur, 3b) de DG RWS besluit als discussiepunt op de beleidstafel een inventarisatie voor te stellen van wat onder categorie 1 onomkeerbare natuurschade valt en hoe de waterverdeling een bijdrage kan leveren om deze schade te voorkomen, kijkend naar de lange termijn, 4a) de DG RWS besluit dat EZK inventariseert wat de effecten zijn van de extra energievraag uit omringende landen op de energievoorziening in Nederland, 4b) de DG RWS besluit dat EZK zoekt uit wat een omslag van warm en droog naar nat en koud weer voor kwantitatieve impact kan hebben op de energievoorziening van Nederland, 5) LNV zoekt uit wat er momenteel speelt op het gebied van het gebruik van effluent voor de landbouw en wie verantwoordelijkheid draagt voor dit besluit 6) de DG RWS besluit het uitzoeken van de actuele waterbalans, kijkend naar de middellange en lange termijn, voor te stellen als discussiepunt op de beleidstafel. Op het gebied van communicatie wordt verder besloten dat er geen uitgebreid persbericht wordt gepubliceerd, omdat er geen grote maatregelen zijn genomen. Daarnaast moet uitgestraald worden dat de huidige maatregelen nodig zijn, omdat het watertekort niet afneemt.

23 augustus

Op 23 augustus vindt het vierde overleg van het MTW plaats. De voorzitter gaat kort in op spoedmaatregelen voor de verzilting van het IJsselmeer. De maatregelen worden op advies van de LCW overgenomen. Bij dit overleg benadrukt de DG RWS de noodzaak dat bij alle informatie die naar buiten komt of in het overleg genoemd wordt, duidelijk is waar die informatie vandaan komt. Dan is het duidelijk waar het besluit op gebaseerd is. In alle gevallen neemt het MTW de adviezen van de LCW en IAO over, waarop de DG RWS de adviezen van het MTW overneemt: 1) de DG RWS besluit dat het opschalingsniveau, feitelijk watertekort, wordt gehandhaafd, 2) de DG

RWS besluit dat het IJsselmeer wordt gespuid indien dit noodzakelijk is om verzilting en daarmee eventuele drinkwaterproblemen tegen te gaan, 3) de DG RWS besluit dat de LCW realistisch denkbare en ongunstige ontwikkelingen uitzoekt om toekomstige dilemma's te identificeren, 4) de DG RWS besluit dat EZK en DGWB het gesprek aangaan met netbeheerders, kansen/gevolgen/noodplannen/beheersmaatregelen inventariseren en een terugmelding doen in het MTW van 30 augustus, 5) de DG RWS besluit dat DGWB en Vewin, met betrekking tot eventuele schaarste van drinkwater, het gesprek aangaan met de drinkwatersector, kansen/gevolgen/noodplannen/beheersmaatregelen hieromtrent inventariseren, een communicatieboodschap hierover voorbereiden, en een terugmelding doen in het volgende MTW van 30 augustus, 6) de DG RWS besluit dat alle leden van het MTW zorg dragen voor het tijdig bijpraten van deskundigen uit het eigen netwerk omtrent de te verwachten situatie en te nemen maatregelen. Op het gebied van communicatie stelt de DG RWS dat het van belang is dat er feitelijk gecommuniceerd wordt in de berichten van PWN en DCO, maar dat het niet groter gemaakt moet worden dan het is. Ook wordt benadrukt dat het onwenselijk is om iets over deze boodschap te communiceren voordat er vanuit DCO goedkeuring gekomen is.

30 augustus

Op 30 augustus vindt het vijfde overleg van het MTW plaats. Bij de mededelingen wordt benoemd dat het prettig is dat er geen sprake is geweest van een hoger opschalingsniveau. Ook wordt gemeld dat er een communicatiefout is geweest tussen LNV en DGWB. LNV zou het gebruik van effluent afstemmen met DGWB, dit is echter niet gebeurd. Hierop benadrukt de DG RWS dat het van belang is dat alle leden van het MTW zorg dragen voor het tijdig bijpraten van deskundigen uit het eigen netwerk omtrent de te verwachten situatie en te nemen maatregelen. Het MTW neemt de adviezen van de LCW over, waarop de DG RWS deze adviezen van het MTW overneemt: 1) de DG RWS besluit dat het openzetten van de vispassages wordt bepaald op basis van de daadwerkelijke vistrek. Deze komt naar verwachting na 15 september op gang, 2) de DG RWS besluit dat op 1 oktober wordt gestart met het uitlaten van water uit het IJsselmeer, om zo uiterlijk 15 oktober het winterpeil van -40cm NAP te bereiken. Hierbij worden de uitzonderingen van storm of het eerder eindigen van de droogte genoemd, 3) de DG RWS besluit dat het opschalingsniveau, feitelijk watertekort, gehandhaafd wordt. Op het gebied van communicatie wordt gesteld dat in het persbericht de verzilting en de werkzaamheden van MTW benoemd worden. Daarnaast publiceert RWS een eigen persbericht over het bellenscherm. De volgorde van publicatie is als volgt: Droogtemonitor - persbericht MTW – persbericht RWS. Tot slot vraagt DGWB aandacht voor het feit dat PWN dezelfde en even snel informatie wenst te krijgen als RWS met betrekking tot verzilting, waarbij wordt doorverwezen naar de website.

6 september

De vergadering van het MTW op 6 september wordt voorgezeten door de pDG RWS. Na het bespreken van de actuele situatie en beeldvorming gaat het MTW mee met alle adviezen van de LCW, waarop de DG RWS de volgende besluiten neemt: 1) de DG RWS besluit om dagelijks, afwisselend bij Den Oever en Kornwerderzand te spuien van IJsselmeer naar Waddenzee, met handhaving van -0,25m NAP als randvoorwaarde en met oog voor de visvriendelijkheid, 2) de DG RWS besluit om maatregelen die gericht zijn op het vergroten van de vaardiepte uit te voeren. Dit betreft het verminderen van de doorvoer bij Driel, Irenesluizen en Hagestein en het vergroten van de doorvoer via de Zeesluis Muiden, onder het mom van 'minder waar het kan, meer waar het moet', 3) de DG RWS besluit om, als de hydrologische omstandigheden het toelaten, 's nachts te schutten bij de sluis bij Driel ten behoeve van de vistrek. Verder dient er bij de Afsluitdijk visvriendelijk te worden gespuid. De LCW adviseert de regionale waterbeheerders te bezien of dit bij hun objecten ook toegepast kan worden. Door de regenval kan het visvriendelijk spuien bij IJmuiden worden omgezet in af en toe visvriendelijk spuien, 4) de DG RWS besluit dat het opschalingsniveau 2 (oranje), feitelijk watertekort, gehandhaafd wordt. Op het gebied van communicatie wordt gemeld dat drie centrale thema's van de droogtesituatie genoemd worden, namelijk scheepvaart, verzilting en vismigratieseizoen. Bij sommige termen in het persbericht wordt gevraagd om meer duiding.

13 september

Aan het begin van de vergadering van het MTW van 13 september wordt met klem benoemd dat de eventuele maatregel voor het chloridegehalte in Andijk zeer vertrouwelijk is, omdat de volgorde van communiceren nauw luistert. Het communicatiebeeld is dat het erg rustig is in de media, er verschijnen nauwelijks berichten over de droogte. Berichten die er zijn, gaan met name over de landbouw of betreffen positieve geluiden. Het IPO, DCO en het ministerie van LNV kijken gezamenlijk naar een goed moment voor communicatie over onomkeerbare natuurschade. Deze schade wordt ook meegenomen in de Droogtemonitor. Tot slot wordt besproken dat er een persbericht over de situatie Andijk wordt uitgebracht, maar geen apart persbericht over de Droogtemonitor (omdat er geen grote nieuwe maatregelen zijn). In de besluitvorming neemt het MTW alle adviezen van de LCW over, waarop de voorzitter van het MTW besluit het opschalingsniveau 2 (oranje), feitelijk watertekort, te handhaven. Daarbij is wel besloten dat de frequentie wordt aangepast aan de huidige situatie. Het MTW komt donderdag 20 september niet bij elkaar, tenzij de situatie anders doet beslissen.

26 en 27 september 2018

Op 26 september, begin van de avond, stuurt het DCC-IenW namens de voorzitter van het MTW een mail aan de leden van het MTW met betrekking tot afschaling naar niveau 1 (geel): "*Beste leden van het MTW, De droogte neemt af. Dankzij de regen van de afgelopen weken is het neerslagtekort stabiel. De eerder deze zomer door de waterschappen, Rijkswaterstaat en andere partijen genomen maatregelen worden langzaam maar zeker afgebouwd. Wel is nog steeds sprake van lage rivierafvoeren, lage grondwaterstanden op de hoge zandgronden, problemen met de waterkwaliteit en verziltingsproblematiek in het IJsselmeer. Maar hoewel er regionaal nog grote verschillen zijn, is er landelijk geen sprake meer van een grotere vraag dan aanbod van zoet water. Daarom ben ik op advies van de LCW (zie bijlage) voornemens om af te gaan schalen van niveau 2 (oranje) (feitelijk watertekort) naar niveau 1 (geel) (dreigend watertekort). Dit zou betekenen dat het Managementteam Watertekorten (MTW) niet meer bij elkaar komt. De Landelijk Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) blijft wel actief om de situatie en de nog benodigde door Rijkswaterstaat en waterschappen uitgevoerde maatregelen te monitoren.*" De leden van het MTW krijgen de gelegenheid om per mail te reageren op het voornemen tot afschaling. Daarnaast wordt aangegeven dat de minister van IenW, na een definitief besluit tot afschaling, de Tweede Kamer per brief zal informeren over de actuele droogtesituatie en het vervolg (onder andere evaluatie en beleidstafel). Dezelfde avond en de volgende ochtend reageren verschillende leden van het MTW dat zij akkoord zijn met afschaling. In de middag van 27 september neemt de voorzitter van het MTW het definitieve besluit om af te schalen naar niveau 1 (geel).. Daarover worden ook de leden van de LCW direct per mail geïnformeerd door de voorzitter van de LCW.

Kamerbrieven en informeren ministerraad

2 augustus

Voorafgaand aan de persconferentie op 2 augustus wordt een kamerbrief met als titel ‘Stand van zaken droogte’ door de minister van IenW naar de Tweede Kamer uitgestuurd. Bovendien publiceert de Rijksoverheid iets voor 13.00 uur een persbericht met als titel ‘Droogte in Nederland vraagt om verdeling water’. Om 13.00 uur vindt de persbijeenkomst plaats, waar de DG RWS als voorzitter van het MTW een toelichting geeft omtrent de droogte en de opschaling naar niveau 2 (oranje)..

7 augustus

Op dinsdag 7 augustus wordt door minister Schouten van LNV een kamerbrief naar de Tweede Kamer gestuurd over de maatregelen omtrent de droogtesituatie in de landbouw en natuur. Naar aanleiding hiervan publiceert de Rijksoverheid een persbericht met als titel ‘Minister Schouten komt boeren tegemoet’.

17 augustus

De minister van IenW vraagt tijdens de eerste ministerraad na het zomerreces aandacht voor het watertekort. Naast een feitelijke terugblik op de droogte van de eerdere maanden, het effect daarvan op de (grond)waterstanden en gevolgen voor de landbouw, scheepvaart, natuur en waterkwaliteit, praat zij haar collega ministers bij over de genomen maatregelen en samenwerking tussen de waterbeheerders. Ook benoemt zij de interdepartementale samenwerking en geeft zij een vooruitblik op de eerstkomende weken.

3 september

Op maandag 3 september wordt door de minister van IenW, mede namens de minister van LNV, een kamerbrief naar de Tweede Kamer gestuurd met een update van de actuele stand van zaken omtrent de droogtesituatie. Er wordt toegelicht dat er nog steeds sprake is van een landelijk watertekort en dat er nog steeds hinder is voor onder andere de landbouw, scheepvaart en de natuur. Verder wordt ingegaan op de grondwaterstanden, de verziltingsproblematiek en de problemen rondom blauwalg.

13 september

Op donderdag 13 september stuurt de minister van IenW een kamerbrief naar de Tweede Kamer, waarin zij hen op de hoogte stelt van de verhoogde zoutgehaltes in het Ijsselmeer. Er wordt toegelicht welke aanvullende maatregelen worden genomen om dit hoge zoutgehalte tegen te gaan.

27 september

Op donderdag 27 september informeert de minister van IenW de Tweede Kamer, middels een kamerbrief, over de laatste ontwikkelingen betreffende de droogteperiode. In de brief wordt beschreven dat de droogte afneemt en dat het neerslagtekort stabiel is. Als gevolg hiervan zullen genomen maatregelen door RWS en de waterschappen worden afgebouwd en is besloten tot afschaling naar niveau 1 (geel). Verder wordt in de brief dieper ingegaan op de huidige situatie met specifieke aandacht voor de scheepvaart, de verzilting bij het IJsselmeer en in de kustregio's en lage grondwaterstanden op de hoge zandgronden. De kamerbrief wordt opgevolgd met een persbericht van de Rijksoverheid met als titel 'Droogte neemt af, aantal maatregelen blijft nodig'.

Droogtemonitoren

2 augustus

In de middag van 2 augustus verschijnt naar aanleiding van de vergaderingen van de LCW en het MTW een nieuwe Droogtemonitor. In de Droogtemonitor geeft de LCW aan dat het neerslagtekort is toegenomen tot 278 mm en nog verder zal stijgen. Dat is hoger dan in dezelfde periode in het recordjaar 1976. De effecten voor landbouw en natuur worden steeds groter. De LCW handhaaft haar advies om onttrekkingen in de wateren tot het strikt noodzakelijke te beperken. De waterkwaliteit is in de afgelopen week in heel het land verslechterd. De watervraag blijft de komende periode zeer hoog, daarom nemen de waterschappen en RWS overal in het land de benodigde maatregelen. Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel: "Watertekort door aanhoudende droogte en lage wateraanvoer".

9 augustus

Op donderdagmiddag 9 augustus verschijnt een nieuwe Droogtemonitor, waarin wordt aangegeven dat de effecten van de droogte in heel Nederland steeds groter worden. De waterkwaliteit loopt verder terug en het aantal locaties waar blauwalg is aangetroffen, stijgt. Vanwege oplopende verzilting van de Hollandse IJssel (HIJ) en het ARK zijn aanvullende maatregelen getroffen. Daarnaast wordt genoemd dat de waterpeilen in het IJsselmeergebied lager dan normaal zijn voor deze tijd van het jaar en dat de LCW de inname uit het IJsselmeer en Markermeer nauwlettend monitort. Ondanks de verwachte neerslag houdt de droogte de komende periode aan.

Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel “Waterkwaliteit verslechtert door aanhoudende droogte”.

16 augustus

Op donderdagmiddag 16 augustus verschijnt de achtste Droogtemonitor. Hierin wordt aangegeven dat de regenbuien van de week ervoor geen structurele verbetering hebben gebracht, en dat daarom de droogtemaatregelen van kracht zullen blijven. De neerslag heeft wel positieve gevolgen gehad op het waterpeil van het IJsselmeer, maar er is nog steeds sprake van een watertekort. De waterkwaliteit is over het algemeen niet verbeterd, er blijft sprake van blauwalg, botulisme, vissterfte en negatieve zwemwateradviezen. De effecten van de droogte op de landbouw en natuur houden aan, en inspecties van de keringen blijven plaatsvinden. De verwachting is dat ondanks de gevallen neerslag de droogte de komende periode aanhoudt. Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel “Neerslag lost watertekort niet op; peil IJsselmeer voorlopig hoger‘’.

23 augustus

Op donderdagmiddag 23 augustus verschijnt de negende Droogtemonitor. Er wordt gemeld dat het neerslagtekort hoog blijft en dat de meeste droogtemaatregelen van kracht blijven. Er verandert weinig in de droogtesituatie. Het effect van de neerslag op het grondwater in de hogere zandgronden is licht tot niet merkbaar. Er is extra aandacht voor verzilting in verschillende gebieden, waaronder het IJsselmeergebied en de Rijnafvoer. De waterkwaliteit is over het algemeen niet verbeterd. Er blijft sprake van blauwalg, vissterfte en negatieve zwemadviezen. In sommige gebieden doen zich verhoogde concentraties bacteriën voor, als gevolg van riooloverstorten en afspoeling van het land door de intense buien van de week ervoor. Het watertekort blijft onverminderd groot en de eerder genomen maatregelen blijven van kracht. Dit heeft effect op de scheepvaart, soms te maken met langere wachttijden voor sluizen. Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel “Extra aandacht voor verzilting; droogtemaatregelen blijven van kracht”.

30 augustus

In de middag van donderdag 30 augustus wordt de tiende Droogtemonitor uitgebracht. Hierin wordt gemeld dat ondanks de neerslag van de week ervoor het neerslagtekort hoog blijft en de wateraanvoer via de Rijn laag. De meeste droogtemaatregelen blijven daarmee van kracht. Er verandert dus weinig in de situatie, wel is er meer aandacht voor verzilting, waterkwaliteit en effecten voor de scheepvaart. De zoutconcentratie in de Rijn-Maasmonding is toegenomen, dit heeft geleid tot tijdelijke verzilting van de monding van de Hollandse IJssel en Nieuwe Maas. Om dit te verhelpen, wordt er meer gespuid. Het schutregime op diverse rivieren zorgt voor langere wachttijden voor de scheepvaart. De waterkwaliteit is weinig verbeterd, er blijft sprake van blauwalg, botulisme, vissterfte en negatieve zwemadviezen. Ook zijn er in sommige gebieden nog verhoogde concentraties bacteriën aanwezig. Op de hogere zandgronden blijven de beregeningssverboden van kracht vanwege het neerslagtekort. Naar aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel “Maatregelen voor verzilting én scheepvaart blijven van kracht”.

6 september

In de middag van donderdag 6 september wordt de elfde Droogtemonitor uitgebracht. Daarin wordt gesteld dat er een verbetering in de droogtesituatie zichtbaar is. De verziltingssituatie is stabiel en de Rijnafvoer stijgt licht. Veel van de maatregelen blijven nodig, hoewel sommige zijn ingetrokken. Dit betreft een aantal onttrekkingsverboden en het verlagen van boezempeilen naar het zomerpeil. Op de hoge gronden in het zuiden, midden en oosten is het watertekort nog groot. Verzilting, waterkwaliteit en effecten voor de scheepvaart blijven aandacht vragen. De maatregelen voor zoetwateraanvoer en verzilting worden langzaam afgebouwd, wat een positief effect heeft op de scheepvaart. De grondwaterstand is niet direct hersteld door de neerslag. Naar

aanleiding van de Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met de titel “Verbetering waarneembaar maar droogte nog niet voorbij”.

13 september

Op donderdagmiddag 13 september wordt de twaalfde Droogtemonitor uitgebracht. Hierin staat dat de wateraanvoer in het stroomgebied van de Rijn en de Maas de komende twee weken laag zal blijven. Het gemiddelde neerslagtekort in Nederland is de afgelopen vier weken gelijk gebleven, maar er zijn grote regionale verschillen. Eerder genomen maatregelen worden afgebouwd. De grondwaterstanden blijven, vooral op de hogere zandgronden, laag. Het herstel hiervan gaat nog geruime tijd duren, de beregeningsverboden worden daarom in grote delen van het land gehandhaafd. Het beschikbare water wordt geoptimaliseerd ingezet ten behoeve van de vaardiepte. De verziltingsproblematiek is stabiel, de meerpeilen zullen uiterlijk medio oktober weer op het winterpeil zitten. De komende twee weken worden in dit waterbeeld geen verandering verwacht. Naar aanleiding van deze Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met als titel “Nog altijd lage wateraanvoer Rijn en Maas”.

19 september

In de middag van donderdag 19 september wordt de dertiende Droogtemonitor uitgebracht. Hierin wordt gemeld dat de wateraanvoer uit Rijn en Maas voorlopig nog laag zal blijven. Het risico op verzilting blijft bestaan, zeker met de stormachtige wind die wordt verwacht. De scheepvaart kampt nog steeds met vaardieptebeperkingen. Andere gevolgen van de droogte en lage afvoer houden aan. De grondwaterstanden in Zuid- en Oost-Nederland blijven laag en er is nog sprake van blauwalg op diverse zwemlocaties.

27 september

Op donderdagmiddag 27 september wordt de veertiende Droogtemonitor uitgebracht. Hierin wordt gemeld dat de afvoer van de rivieren nog laag blijft en dat er een aantal maatregelen in stand gehouden worden. De omvang van de maatregelen neemt wel wekelijks af. De afvoer van Rijn en Maas blijft de komende twee weken laag. Hierdoor blijven er beperkingen voor de scheepvaart. De verziltingsproblematiek in de kustregio’s is stabiel en de inzet van KWA is beëindigd. De grondwaterstanden blijven laag, ondanks de neerslag, het herstel duurt waarschijnlijk nog maanden. Naar aanleiding van deze Droogtemonitor publiceert RWS een persbericht met de volgende titel “Droogte neemt af; aantal maatregelen blijft nodig”.

Nationale crisisstructuur

6 augustus t/m 12 augustus

VG Droogte

Tijdens de bijeenkomst van de VG Droogte op 6 augustus is er ten opzichte van het vorige overleg één nieuwe partij aanwezig, namelijk RWS BS. Het overleg start met een korte samenvatting van het beeld op diverse beleidsterreinen van IenW, communicatie en juridische zaken. Naar aanleiding van dit beeld worden de volgende besluiten benoemd: 1) vraag om liaison vanuit WVL in VG Droogte wordt voorgelegd aan voorzitter MTW, 2) besloten is dat het beter is om de waterverdeling onder de aandacht te brengen via de koepelorganisatie (LTO) in plaats van het opstarten van een publiciteitscampagne. Dit wordt voorgelegd aan het MTW, 3) totaalbeeld industrie via EZK in LCW en MTW ter tafel laten komen, 4) HBJZ stuurt de drie gecontroleerde en aangepaste bijlagen (Kleinschalige onttrekkingen, zandspoelen en de memo) door naar het DCC, de LCW en WVL, 5) HBJZ wordt betrokken bij het beantwoorden van de Kamervragen van de Partij van de Dieren door DGWB, die input leveren aan LNV. Er wordt afgesproken dat DCC-IenW een terugkoppeling van het informerend ICCb en MTW geeft aan de VG-leden.

Situatiebeeld en duiding IT

Voorafgaand aan het informerend ICCb van 7 augustus bereidt het IT wederom een situatiebeeld en duiding voor. Na het schetsen van het beeld worden ten opzichte van het vorige situatiebeeld de volgende nieuwe zaken geduid: 1) de voorziene neerslag in de komende dagen zal de toename van het neerslagtekort doen stagneren, maar zeer waarschijnlijk niet doen dalen, 2) gevolgen van de droogte (met name natuur) zijn meer zichtbaar voor publiek, wat kan leiden tot begrip voor maatregelen en vergrote actiebereidheid, 3) de operationele diensten zijn voorlopig in staat om de basiszorg te garanderen, 4) ten aanzien van drinkwatervoorziening en elektriciteitsvoorziening worden voorlopig geen grensoverschrijdende effecten verwacht, 5) er zijn wel effecten op grensoverschrijdend binnenscheepvaartverkeer, wat kan leiden tot internationale druk, 6) droogtegevolgen kunnen leiden tot escalerende reacties, en 7) er zullen langdurige na-effecten zijn van de droogte.

Informerend ICCb

In het tweede informerend ICCb-overleg wordt het huidige waterbeeld door de voorzitter van de LCW gepresenteerd, waarna de oordeelsvorming (inclusief toelichting van scenario's door de DG RWS), communicatie, mediabeeld, omgevingsbeeld en besluitenlijst worden besproken. Met betrekking tot opschaling wordt opgenomen dat in het volgende informerende ICCb op 21 augustus zal worden bezien of er noodzaak is voor een informerend MCCb. Daarnaast wordt opgenomen dat DCO van IenW in de lead blijft rondom communicatie en dat tijdens de Voorlichtingsraad de directeuren Voorlichting van de departementen zullen worden geïnformeerd over de droogte.

13 augustus t/m 19 augustus

VG Droogte

Op 13 augustus komt de VG Droogte voor de derde keer bijeen. Daarin wordt door een afgevaardigde van de LCW een presentatie gegeven over het huidige beeld. Daarna volgen aanvullingen op het beeld op de volgende thema's: scheepvaart, natuur, communicatie en juridisch. Op het gebied van communicatie worden de bezoeken van de minister aan de Prins Bernhardsluizen en aan de uitzending van Laat op Eén benoemd. Ook wordt aangegeven dat, volgens de monitoringsredactie van DCO, de droogteproblematiek weinig aandacht heeft in de media. De VG Droogte besluit 1) dat DGWB via informele lijnen informatie over de status van het drinkwater bij Vitens achterhaalt, 2) dat het DCC-IenW tijdens het IAO bij het Ministerie van VWS vraagt om inhoudelijke informatie voor het beantwoorden van het vraagstuk over stedelijk water, 3) dat het DCC-IenW voor het IAO het Ministerie van LNV benadert voor een lijst van 'categorie 1 natuurgebieden'. Op het gebied van communicatie wordt gemeld dat vanuit het MTW en de LCW wordt gecommuniceerd dat er geen drinkwaterprobleem is. Daarbij komt ook aan de orde dat er wel regionale verschillen zijn in de communicatie over drinkwater. De VG besluit dit vraagstuk nogmaals te benadrukken bij de DG RWS, omdat het sterk samenhangt met de problematiek rondom grondwateronttrekking en communicatie hierover.

Scenariobijeenkomst IAO

Op 14 augustus organiseert het IAO de eerste multidisciplinaire scenariosessie. In deze sessie worden de mogelijke maatschappelijke effecten op diverse actoren bekeken, waaronder boeren, scheepvaart, verzekeraars, burgers en buurlanden. De impact op nationale veiligheid met betrekking tot sociaalpsychologische impact wordt op een schaal van 0 tot en met 5 als volgt weergegeven:

1. *Geen nationale veiligheidsgevolgen*
2. *Beperkte gevolgen*
3. *Aanzienlijke gevolgen*
4. *Ernstige gevolgen*
5. *Zeer ernstige gevolgen*

20 augustus t/m 26 augustus

VG Droogte

Tijdens de vierde bijeenkomst van de VG Droogte op 20 augustus wordt door middel van een presentatie van de LCW het actuele waterbeeld toegelicht. Afwezig bij de bijeenkomst zijn het LAC-S en DGMI. Aanvullend op het beeld wordt door het DCC-IenW een samenvatting geschetst van verschillende teams en overleggen in het kader van de droogteproblematiek. Daarna wordt ingegaan op de volgende thema's: scheepvaart, drinkwater, grondwater, natuurschade. Voor de scheepvaart geldt dat door het lage peil in de Rijn en de kans op het sluiten van de Irenesluizen door het DGLM wordt uitgezocht of er wellicht alternatieve vervoersmodaliteiten ingezet kunnen worden om dezelfde capaciteit te leveren. Daarnaast wordt afgesproken dat DGWB bij de drinkwaterbedrijven checkt of zij omgekeerde osmosecapaciteit hebben om zout uit het water te halen en of de inzet hiervan effectief zou kunnen zijn. DGWB checkt tevens bij Vewin of de drinkwatersector hier ooit zelf al plannen voor had. Op het gebied van communicatie geeft de LCW aan dat de behandelde vraagstukken langetermijndenken betreffen en dat hiermee rekening moet worden gehouden in de communicatie. Ook geeft DCO aan dat de media-aandacht voor de droogte terugloopt, waarop het DCC-IenW aanvult dat het belangrijk is dit terug te laten komen in het MTW, omdat het bewustzijn wel moet blijven.

Situatiebeeld en duiding IT

Voorafgaand aan het informerend ICCb van 23 augustus bereidt het IT wederom een situatiebeeld en duiding voor. Ten opzichte van het vorige situatiebeeld worden de volgende nieuwe zaken geduid: 1) de neerslag van de afgelopen twee weken heeft de toename van het neerslagtekort doen stagneren en op sommige plaatsen doen dalen, maar het tekort zal de komende tijd zeer groot blijven, vooral in hoger gelegen gebieden, 2) de neerslag en lagere temperaturen van de afgelopen twee weken zullen de langetermijneffecten en (mogelijk) onomkeerbare natuurschade als gevolg van de droogte weinig beïnvloeden, 3) de kans op natuurbranden blijft aanwezig, maar de kans op onbeheersbaarheid van natuurbranden is afgenomen als gevolg van de recente neerslag en 4) gepercipieerde afname van het droogteprobleem, bijvoorbeeld als gevolg van de recente neerslag en afgenomen aandacht in de media, kan bijdragen aan afname van legitimiteit van maatregelen en handhaving daarvan, en leiden tot druk op besluitvormers om beperkingen in te trekken.

Scenariobijeenkomst IAO

Op 21 augustus vindt een tweede bijeenkomst van het IAO plaats. Tijdens deze werksessie met vertegenwoordigers van het DCC-IenW, LOCC en NCTV (DAS en NCC) wordt de eerste versie van de multidisciplinaire scenariosessie (van 14 augustus) aangescherpt. Dit levert verschillende uitkomsten van de maatschappelijke reactie op de droogte op. Daaruit blijkt dat de algemene inschatting is dat de effecten over zes weken nog veelal beperkt zijn, en daarmee beheersbaar. Wel wordt gesteld dat wanneer de periode van droogteproblematiek aanhoudt, de effecten groter worden.

Informerend ICCb

Op 23 augustus komt het ICCb voor de derde keer informerend bij elkaar. Tijdens het informerend ICCb wordt de beeldvorming en duiding aan de hand van een presentatie door de voorzitter LCW besproken. Verschillende thema's worden behandeld: weer en waterbeeld, verzilting IJsselmeer, LNV. In de oordeelsvorming worden de te nemen maatregelen en de conclusie besproken. Op het gebied van communicatie wordt vermeld dat DCO IenW, Vewin en PWN nauw met elkaar in contact staan. Daarnaast heeft het RIVM een aantal deskundigen achter de hand die een en ander vanuit hun expertise zouden kunnen toelichten in de media mocht dat wenselijk/nodig zijn. In de besluitenlijst wordt benoemd dat er enige terughoudendheid is ten aanzien van maatregelen en communicatie rond verzilting van drinkwater gezien de relativerende aspecten. Op het gebied van communicatie

wordt besproken in de besluitenlijst dat persberichten moeten worden aangescherpt met betrekking tot het zoutgehalte.

27 augustus t/m 2 september

VG Droogte

Tijdens de vijfde bijeenkomst van de VG Droogte op 27 augustus wordt bekendgemaakt dat het doel van deze en aankomende VG's is om te kijken naar de langetermijneffecten van aanhoudende droogte (zes weken en verder). De voorzitter van de LCW licht door middel van een presentatie het actuele waterbeeld toe, waarna verder wordt ingegaan op de thema's scheepvaart en drinkwater. De actiepunten van 20 augustus worden behandeld. Er wordt afgesproken dat DGLM-MZ gaat uitzoeken wat de noodzakelijke voorraad van de Duitsers en Zwitsers is wat betreft grondstoffen die via Nederland worden aangeleverd en hoe de Centrale Commissie voor de Rijnvaart hiervoor ingezet kan worden. Ook zal DGLM-MZ contact opnemen met de Binnenvaart om te inventariseren welke problemen zij voorzien. Daarnaast stelt DGWB dat men zich moet voorbereiden op een debat en Kamervragen aangezien de Tweede Kamer terug van reces is.

Situatiebeeld en duiding IT

Voorafgaand aan het informerend ICCb van 28 augustus bereidt het IT wederom een situatiebeeld en duiding voor. Ten opzichte van het vorige situatiebeeld worden de volgende nieuwe zaken geduid: 1) de zichtbaarheid van droogtegevolgen kan leiden tot begrip voor maatregelen alsook de actiebereidheid (natuurbehoud/dierenwelzijn) vergroten. Het omgekeerde geldt ook, 2) op dit moment zijn er evenwel geen signalen van (georganiseerde) escalerende reacties.

Scenariobijeenkomst IAO

Op 27 augustus vindt de derde scenariobijeenkomst IAO plaats. Aanwezig zijn NCC, LOCC, DCC-EZK/LNV, DCO IenW, DCC-IenW. In de bijeenkomst wordt benoemd dat de gevolgen voor de scheepvaart, de verzilting (gevolgen voor drinkwater en proceswater), en de gevolgen voor de boeren afgelopen week meer in de aandacht zijn gekomen. Daarnaast oordeelt het IAO dat de vorige week gemaakte inschattingen van de maatschappelijke onrust op de thema's scheepsvaart en drinkwaterwinning niet aangepast hoeven te worden. De gevolgen voor proceswater voor de industrie en voor boeren worden in de middag tijdens het EZK/LNV-overleg besproken. Om onduidelijke redenen was EZK/LNV de week ervoor ook niet uitgenodigd. Met EZK/LNV is afgesproken dat zij fysische en maatschappelijke inschattingen in hun interne bespreking opstellen en deze inbrengen in het MTW van donderdag 30 augustus. Tot slot wordt aangegeven dat de bijeenkomst van 27 augustus in principe het laatste IAO was.

Informerend ICCb

Op 28 augustus komt het ICCb voor de vierde keer informerend bij elkaar. In de beeldvorming en duiding worden de volgende thema's besproken aan de hand van een presentatie van de voorzitter LCW: weer en waterbeeld, belangrijke issues voor u, scheepvaart. Ook wordt in de oordeelsvorming de nazorg besproken. Op het gebied van communicatie komen doel/strategie en organisatie (feitelijke informatie, duiding, handelingsperspectief en samenwerking), het mediabeeld en de vooruitblik aan de orde. In de besluitenlijst wordt benoemd dat er geen aanvullende maatregelen en geen aanvullende communicatie nodig is, er is geen vervolg-ICCb en over twee weken wordt op basis van verwachtingen IenW gecheckt of nadere afstemming of overleg nodig is.

3 september t/m 9 september

VG Droogte

Tijdens de zesde bijeenkomst van de VG Droogte op 3 september wordt het actuele waterbeeld toegelicht door de LCW aan de hand van een presentatie, waarna tevens aanvullingen op het beeld worden gegeven. Bij oordeelsvorming en besluitvorming wordt ingegaan op de thema's algemeen, scheepvaart, drinkwater en communicatie. Op het gebied van de scheepvaart is het besluit (1) dat rondom noodzakelijke voorraden van de Duitsers en Zwitsers acties worden geparkeerd en pas worden opgepakt wanneer dit weer aan de orde komt. Besluit (2) rondom drinkwater is dat Vewin na de LCW-vergadering toelichting zal geven op een factsheet met betrekking tot de voorraad van oppervlaktewater en drinkwaterbedrijven en de scenario's die hiervoor zijn opgesteld, waarbij LCW en DGWB hierover contact hebben met Vewin. Op het gebied van communicatie wordt besproken dat DCO zorgt dat ze begrijpen hoe het winterpeil van het IJsselmeer in relatie tot de aanhoudende droogte in elkaar zit en hoe dit het beste kan worden uitgelegd aan het publiek. Daarnaast geeft DCO aan dat de interdepartementale opzet van de communicatie (onder regie DCO) van kracht blijft zolang het MTW doorgang vindt. Wat betreft procesafspraken wordt gesteld dat zowel IT, IAO als (informerend) ICCb hebben aangegeven in principe niet meer bijeen te komen. Besloten wordt om de VG wel door te laten gaan. Dit in verband met de voorbereiding van de directeuren scheepvaart en juridisch in MTW (die crisiscoördinatoren zitten niet in LCW).

10 september t/m 17 september

VG Droogte

Op 10 september vindt de zevende VG Droogte plaats. Het DCC-IenW licht aan de hand van een presentatie van de LCW het op dat moment actuele waterbeeld toe. Besloten wordt dat het DCC-IenW alert blijft op meldingen over het ruimen van dode vogels en dat DCO hierop blijft monitoren in de media. Met betrekking tot de scheepvaart wordt afgesproken dat DGLM-MZ en het LAC-S de LNM voorbereiden op een gesprek met verladers, zodat zij kan nagaan wanneer een modaliteitsshift wordt verwacht. Op het gebied van drinkwater wordt afgesproken dat de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) contact opneemt met Evides om na te gaan in hoeverre er een probleem is of wordt verwacht met het zoutgehalte bij Middelharnis. Ten slotte wordt afgesproken om het verwachte Kamerdebat Droogte in de LCW en het MTW in te brengen.

VG Droogte

Op 17 september vindt er een evaluerende bijeenkomst van de VG Droogte plaats. In deze vergadering wordt de crisiskolom en de informatiedeling tussen de VG, LCW en MTW besproken. Hierbij wordt gesteld dat de rol van de VG en de verhouding van de VG tot de LCW en het MTW niet geheel duidelijk uit het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte en uit het Handboek Crisisbeheersing naar voren komt. Daarom is het advies dat de betrokken crisiscoördinatoren in het vervolg aan zullen sluiten bij de vergaderingen van de VG, dat de rol van de VG in de LCW en het MTW moet kunnen verschillen en dat er een logische volgorde moet zitten in de vergaderingen.

Attenderingsberichten DCC-IenW

2 augustus

Na afloop van de MTW-vergadering op 2 augustus stuurt het DCC-IenW het tweede attenderingsbericht over de droogte rond binnen DCC-IenW waarin een overzicht wordt gegeven van de situatie, de verwachtingen en de effecten op diverse beleidsterreinen van het Ministerie van IenW. Verder wordt benoemd welke besluiten in het MTW zijn genomen.

9 augustus

Na de MTW-vergadering op 9 augustus stuurt DCC-IenW het derde attenderingsbericht rond binnen DCC-IenW. Naast een overzicht van de situatie en de effecten op de diverse beleidsterreinen worden de verwachtingen voor de komende week benoemd, wordt uitgelegd hoe invulling wordt gegeven aan de communicatieactiviteiten

rondom de droogte en worden de wekelijkse vergadercyclus van LCW en MTW, crisisstructuur van IenW en de nationale crisisstructuur toegelicht.

16 augustus

Na afloop van de MTW-vergadering wordt op 16 augustus een vierde attenderingsbericht rondgestuurd door DCC-IenW. DCC-IenW schetst de situatie rond onder andere het algemene watertekort, verzilting en de invloed daarvan op diverse publieke en maatschappelijke partijen. Ook wordt de verwachting voor de komende week uitgewerkt. Daarnaast wordt gemeld dat de DCC-IenW de leiding heeft over de communicatie over de droogte, met afstemming met alle betrokkenen. De departementale crisisstructuur van IenW is opgeschaald, en door middel van een virtueel Informatieteam (IT) worden de actuele situatiebeelden uitgewisseld.

22 augustus

Na afloop van de LCW-vergadering stuurt DCC-IenW een vijfde attenderingsbericht rond. In dit bericht wordt gemeld dat RWS, PWN en enkele waterschappen maatregelen hebben getroffen tegen verzilting en de gevolgen daarvan voor de drinkwaterproductie bij Andijk. Het besluit is genomen op advies van de DG RWS aan de waterbeheerders. Over de getroffen maatregelen heeft RWS een persbericht naar buiten gebracht. Ook wordt gemeld dat er een beleidstafel wordt opgericht onder leiding van DG RWS om knelpunten die niet in de crisisstructuur worden opgepakt, aan te pakken.

23 augustus

Na afloop van de MTW-vergadering stuurt de DCC-IenW een zesde attenderingsbericht rond. Daarin wordt een toelichting gegeven op de veranderde situatie in het zoutgehalte bij Andijk en wordt gemeld dat de LCW dit dagelijks monitort. Daarnaast wordt gemeld dat Vewin de landelijke drinkwatervoorraden bijhoudt, om een inschatting te maken van de voorraad die voorhanden is.

24 augustus

Op 24 augustus stuurt de DCC-IenW een zevende, intern attenderingsbericht rond. Hierin worden de belangrijkste besluiten van het MTW weergegeven. Ook wordt aangegeven dat het opschalingsniveau 2 (oranje) van kracht blijft. Daarnaast maakt het MTW op het gebied van communicatie duidelijk dat alle leden van het MTW deskundigen binnen het eigen netwerk tijdig moeten bijpraten over de verwachtingen en de te nemen maatregelen.

30 augustus

Op 30 augustus wordt na het MTW-overleg door DCC-IenW een achtste attenderingsbericht rondgestuurd. Hierin wordt uitleg gegeven over de nieuwe Droogtemonitor, de huidige situatie en de verwachtingen. Daarnaast wordt op het gebied van communicatie aangegeven dat er in de media beperkte aandacht is voor de droogte en dat deze informatie over het algemeen feitelijk en informatief is. Over de hulp aan boeren zijn de media echter kritischer. Daarnaast was er veel aandacht voor de laagste waterstand ooit bij Lobith. Tot slot wordt ingegaan op de besluiten van het MTW, waarbij op het gebied van informatie-uitwisseling wordt gedeeld dat de LCW informatie krijgt van de Universiteit Wageningen over de vistrek, en dat niveau 2 (oranje) van kracht blijft vanwege de lage Rijnafvoer en verzilting.

6 september

Op 6 september stuurt DCC-IenW na het MTW-overleg een negende attenderingsbericht rond. In dit bericht is er aandacht voor de Droogtemonitor van LCW, wordt er een update gegeven van de huidige situatie en worden de verwachtingen uitgesproken. Daarnaast wordt er op het gebied van communicatie gemeld dat de media-aandacht blijft afnemen en dat deze feitelijk en reflectief blijft. Ook wordt gemeld dat een aantal media aandacht schenken

aan de Kamerbrief van de minister van IenW. Tot slot wordt er aangegeven dat er weinig media-aandacht was voor de wateroverlast van 5 september in West-Nederland.

13 september

Op 13 september wordt na de MTW-vergadering door DCC-IenW een tiende attenderingsbericht rondgestuurd. In dit bericht is er aandacht voor de Droogtemonitor van LCW, update van de huidige situatie en wordt er over de maatregelen naar aanleiding van de verzilting in het IJsselmeer gesteld dat er een Kamerbrief en een persbericht naar buiten zijn gebracht. Daarnaast wordt er op het gebeid van communicatie gesteld dat er een afname is van de media-aandacht voor de droogte. Wel zijn er in de media met name over de landbouw positieve verhalen, zoals de meevallende bietenoogst. Ook was er in de Leeuwarder Courant een artikel over de verzilting in het IJsselmeer. Tot slot wordt er over de besluiten van het MTW medegedeeld dat niveau 2 (oranje) blijft gehandhaafd, maar dat men wel minder bij elkaar komt.

28 september

Op 28 september wordt vanuit DCC-IenW het laatste attenderingsbericht verstuurd over de droogte. Er wordt door het MTW namelijk afgeschaald naar niveau 1 (geel), en zij komen hierna niet meer samen. De minister heeft een brief naar de Tweede Kamer gestuurd over de actuele situatie van de droogte en de afschaling naar niveau 1 (geel). Ook is er een persbericht naar buiten gebracht en de gebruikelijke Droogtemonitor. Daarnaast worden in het attenderingsbericht een update van de huidige situatie en de verwachtingen voor de komende week weergegeven. Op het gebied van communicatie wordt gemeld dat er in de media weinig aandacht meer is voor de droogte: er is enkel een bericht naar aanleiding van de Droogtemonitor te zien. Over de lange termijn wordt tot slot medegedeeld dat er een evaluatie met alle betrokkenen wordt gestart met betrekking tot de droogte en er wordt een Beleidstafel Droogte opgericht over beleidsvragen die zijn opgekomen naar aanleiding van de droogte.

Bijlage 8: Belangrijkste maatregelen MTW

De leden van het MTW vertalen de MTW-uitkomsten naar besluiten in de eigen omgeving. Deze bijlage geeft de belangrijkste besluiten en maatregelen weer die op basis van de uitkomsten van het MTW zijn genomen. Hiermee wordt het inhoudelijke verloop van de crisisbeheersing gekenschetst.

Datum	Besluiten en maatregelen MTW op basis van MTW-uitkomsten
2-8-2018	1. Er is besloten tot opschaling naar niveau 2 'feitelijk watertekort'. 2. Er is besloten dat de waterschappen die afhankelijk zijn van water uit het IJsselmeer, uit het Markermeer en de Veluwerandmeren water kunnen blijven innemen gelijk aan wat ze nu innemen totdat een peil van -0,30m NAP bereikt is. Dit peil wordt bij de huidige omstandigheden verwacht over drie weken. Vanaf -0,30m NAP zal landelijke regie en beperkingen op de waterinname voor waterschappen noodzakelijk zijn. Dit zal in nauw overleg met de waterschappen en met oog voor het nodige maatwerk gedaan worden. Er wordt onderzocht bij welk peil de waterkeringen mogelijk in gevaar komen. Adviezen van experts worden ter harte genomen hierin. Er is hierover contact met Deltares. 3. Er is besloten tot verruiming van de Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA). Er zal een extra waterinlaat van 3 m^3/s bij gemaal 'de Aanvoer' bij Utrecht worden toegestaan om de verzilting beter te kunnen beheersen. Dit zal enige hinder voor de scheepvaart opleveren.
9-2-2018	1. Er wordt extra water door de Irenesluizen bij Wijk bij Duurstede ingelaten in het Amsterdam-Rijnkanaal om de verzilting bij Diemen tegen te gaan. Dit levert extra hinder op voor de scheepvaart, maar blijft vooralsnog beperkt.
22-8-2018	1. Advies aan de waterbeheerders (Rijkswaterstaat en enkele waterschappen) om maatregelen te nemen om de verzilting van het IJsselmeer te beperken, en daarmee de drinkwaterproductie voor PWN op het gewenste kwaliteitsniveau te houden. 2. Vewin en HBJZ onderzoeken leveringszekerheid en noodvoorraad van andere drinkwaterbedrijven; RIVM en KWR onderzoeken gezondheidsrisico van het overschrijden van bepaalde normen. 3. Direct instellen van een aantal no-regret maatregelen (al in gang gezet): a) aanzetten bellenschermen en zouthevel bij Kornwerderzand en Den Oever; b) zorgen dat er geen (zouter) water stroomt van Markermeer naar IJsselmeer; c) extra monitoren (meetcampagne). 4. Eenmalig spuien bij Kornwerderzand om de belangrijkste zoutbronnen (het zout direct achter de sluizen) weg te krijgen (in combinatie met meetcampagne). 5. Plaatsen noodpompen van DCC-IenW bij Kornwerderzand en Den Oever om te voorkomen dat zout water zich opnieuw gaat ophopen in de zoutputten achter de sluizen. Deze maatregel wordt uitgevoerd in combinatie met een intensieve meetcampagne naar het effect ervan[12].

[12] Het moment van uitzetten en weghalen van de noodpompen valt buiten de scope van dit onderzoek, dus wordt niet toegelicht in de genomen maatregelen.

Datum	Besluiten en maatregelen MTW op basis van MTW-uitkomsten
24-8-2018	1. Opschalingsniveau 2 (feitelijk watertekort) blijft van kracht vanwege lage Rijnafvoer, verzilting en situatie grondwater. 2. Het IJsselmeer wordt gespuid indien dit noodzakelijk is om verzilting en daarmee eventuele drinkwaterproblemen tegen te gaan. 3. Door LCW worden realistisch denkbare ongunstige ontwikkelingen (scenario's) opgesteld om toekomstige (tot 1 oktober) knelpunten en dilemma's te identificeren. 4. In verband met eventuele grootschalige breuk van leidingen (elektriciteit, water, riool en gas) zullen EZK en DGWB het gesprek aangaan met de netbeheerders, een inventarisatie maken van kansen/gevolgen/noodplannen/beheersmaatregelen hieromtrent en hierover terugmelding doen in het volgende MTW. 5. In verband met eventuele schaarste van drinkwater zullen Vewin en DGWB het gesprek aangaan met de drinkwatersector, een inventarisatie maken van kansen/gevolgen/ noodplannen/beheersmaatregelen hieromtrent (DGWB), een communicatieboodschap hieromtrent voorbereiden (Vewin en communicatieteam MTW) en terugmelden in het MTW. 6. Alle leden van het MTW dragen zorg voor het tijdig bijpraten van deskundigen (universiteiten, andere experts) uit het eigen netwerk omtrent de te verwachten situatie en te nemen maatregelen.
30-8-2018	1. De vispassages blijven voorlopig dicht om zoet water te sparen. Het weer openzetten wordt bepaald op basis van de start van de vistrek die de LCW in overleg met de Universiteit van Wageningen in de gaten houdt. 2. Op 1 oktober wordt gestart met het uitlaten van water uit het IJsselmeer, om zo op uiterlijk 15 oktober het winterpeil van -40cm NAP te bereiken. Uitzonderingen zijn een eerder verwachte storm of wanneer de droogte het toelaat om eerder te starten om het waterpeil te verlagen.
6-9-2018	1. Uitvoeren maatregelen gericht op vergroten vaardiepte, namelijk verminderen doorvoer Driel, Irenesluizen en Hagestein ('minder waar het kan, meer waar het moet'). 2. Dagelijks, afwisselend bij Den Oever en Kornwerderzand, spuien van IJsselmeer naar Waddenzee. Bij Den Oever zo visvriendelijk mogelijk. Met handhaving -0,25m NAP als randvoorwaarde ('minder waar het kan, meer waar het moet'). 3. Als de hydrologische omstandigheden het toelaten 's nachts schutten bij sluis Driel ten behoeve van vistrek. 4. Opschalingsniveau 2 (feitelijk watertekort) blijft van kracht vanwege de nog lage Rijnafvoer en verzilting.
13-9-2018	1. Treffen van voorbereidingen om met schepen zoet water naar Andijk te brengen, dit in verband met het te hoge zoutgehalte in het IJsselmeer bij Andijk, waardoor er daar geen water kan worden ingenomen voor drinkwaterproductie. De minister van IenW informeert de Tweede Kamer hierover en er verschijnt een persbericht. 2. Het opschalingsniveau blijft 2, feitelijk watertekort, maar de frequentie wordt aangepast.
28-9-2018	1. Het MTW heeft op basis van advies van de LCW besloten af te schalen van niveau 2 (feitelijk watertekort) naar niveau 1 (dreigend watertekort). 2. Het besluit om af te schalen betekent dat het MTW niet meer bij elkaar komt. Hiermee wordt een periode van acht weken afgesloten waarin twee informerende en zeven feitelijke MTW's plaatsvonden. 3. De minister van IenW heeft de Tweede kamer geïnformeerd over de actuele droogtesituatie en de afschaling, tevens is er een persbericht verschenen.

Bijlage 9: Enquêteresultaten

Bij dit evaluatierapport hoort een afzonderlijke bijlage met de enquêteresultaten. Die bijlage bevat de enquêtevragen met bijbehorende antwoorden en eventuele opmerkingen/toelichtingen van de respondenten (niet geredigeerd).

Bijlage 10: Feitenrelaas

Bij dit evaluatierapport hoort een afzonderlijke bijlage met een feitelijke tijdlijn met alle relevante gebeurtenissen, activiteiten en besluiten in de ingerichte overleg- en besluitvormingsstructuur.